

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**AKTUÁLNÍ PODOBA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY NA
DRUHÉM STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL V ČR**
THE CURRENT STATE OF SEX EDUCATION AT THE
SECOND LEVEL OF PRIMARY SCHOOLS IN THE CZECH
REPUBLIC

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Denisa Bohdálková**
Vedoucí práce: **Mgr. Pavlína Sitařová**

Olomouc

2025

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Pavlíně Sitařové za její vstřícný, profesionální a moderní přístup. Vážená paní magistro, velmi si vážím Vaší podpory, cenných rad a vždy poskytnuté zpětné vazby, které mi nejen pomohly při psaní této práce, ale také přispěly k mému odbornému růstu.

Dále děkuji všem respondentům, kteří se zapojili do dotazníkového šetření a svou účastí přispěli k realizaci této práce.

Velké poděkování patří také mému partnerovi Štěpánovi za jeho podporu a za to, že je stále mým největším fanouškem. V neposlední řadě děkuji mým rodičům, díky kterým mohu studovat právě v Olomouci.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Aktuální podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 21.3.2025

Podpis

Obsah

OBSAH	3
ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 Vývojové období žáků 2. stupně ZŠ.....	7
1.1 Věkové vymezení žáků 2. stupně ZŠ	7
1.2 Proměny na úrovni tělesné, psychické, sociální	8
1.3 Psychosexuální vývoj.....	9
1.3.1 Aspekty psychosexuálního vývoje.....	10
1.3.2 Sexuální zdraví.....	12
2 Sexuální výchova	13
2.1 Komplexní sexuální výchova	14
2.2 Mezinárodní úmluvy a dohody.....	15
2.3 Kyberprostor v kontextu sexuálních témat.....	16
2.4 Možnosti odborné pomoci.....	17
2.5 Organizace, projekty	18
3 Přístup učitelů k výuce sexuální výchovy	20
3.1 Podoba sexuální výchovy na školách v ČR.....	20
3.2 Metody a faktory ovlivňující kvalitu sexuální výchovy.....	22
3.3 Výzvy a postoje pedagogů.....	23
3.4 Vztahy a prostředí v kontextu výuky	24
3.5 Cíle a principy sexuální výchovy.....	26
4 Dosavadní výzkumy	28
4.1 Výzkumy a analýzy sexuální výchovy v českém školství	28
4.1.1 Sexuální výchova v českých dokumentech	28
4.1.2 Strategie odpůrců sexuální výchovy	29
4.1.3 Sexting mezi dospívajícími	30
4.1.4 Tématika pohlavně přenosných chorob.....	30
4.2 Přístupy k sexuální výchově jinde ve světě.....	32
4.2.1 Význam a potřeba komplexní sexuální výchovy	32
4.2.2 Finsko, USA, Indonésie.....	33
4.2.3 Nový Zéland	34
4.2.4 Online svět dospívajících	35
4.2.5 Digitální technologie a gamifikace v sexuální výchově.....	36

EMPIRICKÁ ČÁST.....	37
5 Výzkumný problém, cíl a výzkumné otázky	38
5.1 Cíl výzkumu	39
5.2 Výzkumné otázky	39
6 Typ výzkumu a použité metody	40
6.1 Metody tvorby dat.....	40
6.1.1 Struktura online dotazníku vlastní konstrukce	40
6.1.2 Pilotní testování	41
6.2 Metoda zpracování dat	42
7 Sběr dat a výzkumný soubor	43
7.1 Výzkumný soubor a kritéria výběru respondentů.....	43
7.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	44
7.3 Etické hledisko a ochrana soukromí	45
8 Výsledky	47
8.1 Sociodemografické údaje	47
8.2 Výuka – metody, pomůcky, pocity, zkušenosti	52
8.3 Témata sexuální výchovy – komplexní přístup	60
8.4 Odborná pomoc.....	62
8.5 Postoje	63
8.6 Odpovědi na výzkumné otázky.....	65
9 Diskuze.....	68
9.1 Limity práce.....	71
9.2 Přínos práce a témata pro další výzkum.....	72
10 Závěr.....	74
11 Souhrn	75
LITERATURA	78
PŘÍLOHY	85
Příloha č. 1: Abstrakt práce v českém jazyce.....	86
Příloha č. 2: Abstract of thesis	87
Příloha č. 3: Oslovovací e-mail	88
Příloha č. 4: Úvodní text k dotazníku na Facebooku.....	89
Příloha č. 5: Online dotazník vlastní konstrukce.....	90

Úvod

Sexuální výchova na základních školách je v České republice dlouhodobě diskutovaným tématem. Její podoba, obsah i způsob realizace se mezi školami výrazně liší. V některých zemích je sexuální výchova systematickou součástí školního kurikula, v ČR není jednotně ukotvena a často závisí na přístupu jednotlivých pedagogů či vedení školy. Vzhledem k tomu, že období puberty a dospívání je klíčovým obdobím pro utváření vztahů, sebepojetí a porozumění vlastní sexualitě, je zásadní, aby žáci dostávali relevantní a vědecky podložené informace v bezpečném prostředí školy.

K výběru tohoto tématu mě vedla nejen jeho aktuálnost a společenský význam, ale také osobní zájem o oblast vzdělávání a zdravého psychosexuálního vývoje mladých lidí.

Při studiu dostupných materiálů i na základě veřejné debaty je patrné, že sexuální výchova je v českých školách realizována různorodě, někdy pouze okrajově, a často jí chybí jednotná metodická podpora. Cílem této práce je proto analyzovat aktuální podobu sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR a zjistit, jaký přístup k ní zastávají učitelé.

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a empirické. V teoretické části se věnuji vývojovému období žáků druhého stupně ZŠ, psychosexuálnímu vývoji, principům sexuální výchovy, postojům pedagogů a mezinárodním přístupům k tomuto tématu. Empirická část se zaměřuje na vlastní výzkum, jehož cílem je zjistit, jakým způsobem je sexuální výchova na školách realizována, jaké metody učitelé využívají, jaká témata jsou ve výuce zastoupena a jaké výzvy pedagogové vnímají v kontextu sexuální výchovy.

Teoretická část

1 VÝVOJOVÉ OBDOBÍ ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZŠ

Český vzdělávací systém definuje druhý stupeň jako 6. až 9. ročník základní školy, kde se vzdělávají žáci staršího školního věku zpravidla ve věkovém rozmezí 11 až 15 let. Druhý stupeň ZŠ je označován jako nižší sekundární vzdělávání, kam spadají i víceletá gymnázia a osmileté konzervatoře. Dle mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání se jedná o stupeň ISCED 2, který odpovídá již zmiňovanému nižšímu sekundárnímu vzdělávání (Český statistický úřad, n.d.). Žáci na druhém stupni základní školy či v příslušných ročnících víceletých gymnázií, popřípadě konzervatoří, prochází významnými změnami, které označujeme jako **období dospívání** – tedy přechod mezi dětstvím a dospělostí. Toto období přináší zásadní proměny v tělesné, psychické i sociální oblasti, na které se tato část práce zaměří, a to i v souvislosti s psychosexuálním vývojem (Lisá & Vágnerová, 2021).

1.1 Věkové vymezení žáků 2. stupně ZŠ

Raná adolescence, tedy prvních pět let dospívání mezi 11. a 15. rokem života, se často označuje jako **období pubescence**. Vágnerová (2000) popisuje pubescenci jako první období dospívání, které se vyznačuje fyziologickými a hormonálními změnami. Vymětal (2002) též uvádí výše definované věkové rozpětí pro pubescenci. Dospívání je přitom vysoce individuální proces, který zahrnuje fázi **prepuberty** a **puberty**. Během **prepuberty** (dítě ve věku 10–11 let) se objevují první známky dospívání. Začínají se aktivovat pohlavní hormony (estrogeny, progesteron u žen, testosteron u mužů) společně s tím se projevují postupné změny v chování (rychlé střídání pocitů) i ve fyzickém vývoji. Děti jsou zvědavé, co se týče lidské sexuality, všímají si tématu jak ve filmech, seriálech, na internetu, v podcastech, tak v knihách (Socionaut, z. s., 2024). Mají otázky ohledně sexuality, fantazírují. Ve fázi prepuberty vznikají první dětské lásky. **Puberta** (dítě ve věku 12–15 let) obvykle začíná u dívek první menstruací (*menarché*) a u chlapců první polucí. Obecně lze říci, že u dívek nastupuje puberta dříve než u chlapců. U jedince dochází k mnohým změnám, vývoj během puberty je vysoce individuální etapou života (Krejčířová & Langmeier, 2006).

1.2 Proměny na úrovni tělesné, psychické, sociální

Nejvýraznějšími změnami, které pubescenti zažívají, jsou **tělesné proměny**. Mění se vzhled dotyčného, což vede ke změně sebepojetí. K primárním pohlavním znakům patří především aktivace pohlavních orgánů. Mezi sekundární pohlavní znaky řadíme např. růst ochlupení, změny v hlase, u dívek růst prsou, boků, u chlapců růst ramen do šíře, změna svalové hmoty. Dochází k výraznému rychlému růstu těla, tzv. *růstový spurt*. Potní žlázy jsou více aktivované, bývá zvýšena produkce kožního mazu. V důsledku toho může vznikat akné. Tyto změny fyzického vzhledu ovlivňují mnohdy psychiku dospívajících (Lisá & Vágnerová, 2021).

Dle německého psychologa E. H. Eriksona a jeho **psychosociální teorie vývoje** mluvíme v tomto období vývoje člověka o konfliktu nazvaném **identita ega vs zmatení rolí**. Dochází k rozvoji vlastní identity, zároveň panuje nejistota o své roli. Dospívající si kladou otázku, kým jsou, kým by chtěli být, zpochybňují dosavadní hodnoty. E. H. Erikson přidává pojem *psychosociální moratorium*, tedy dospívající mají možnost experimentovat s různými identitami a rolemi, hledat se, aniž by měli povinnost definitivních závazků. Během období puberty prožívají jedinci v důsledku hormonálních změn silné, proměnlivé emoce. Očekává se přechod k větší samostatnosti, naproti tomu se jedinci stále musí podřizovat autoritě. Dospívající jsou ke svému tělu i osobnosti kritičtí, což ovlivňuje jejich sebevědomí. Dochází k rozvoji abstraktního, hypotetického myšlení. Je posílena schopnost analyzovat situaci z více úhlů pohledu. Typický je také rozvoj kritického myšlení a zpochybňování autorit (rodiče, učitelé). To vede k vytváření vlastních názorů (Erikson, 1963). Jean Piaget, autor kognitivní teorie vývoje, hovoří o *stádiu formálních (abstraktních) operací*, kdy se radikálně mění kvalita myšlenkových operací. Dospívající jsou již schopni chápat složitější koncepty. Roste schopnost argumentace, dále sem spadá vytváření alternativních řešení, hypotéz, které jedinec postupně přijímá nebo zavrhuje. Dochází k tvorbě domněnek, jedinci dokážou myslet o svém myšlení. Vzniká velký počet myšlenkových kombinací (Piaget, 1966).

U dospívajících na 2. stupni ZŠ probíhá zpravidla nejdříve fáze, kdy děti rádi tráví čas se svými vrstevníky ve skupinách, kde mají společné zájmy, sdílí společný obdiv k někomu atd. Tvoří ovšem pouze separátní dívčí či chlapecké skupiny. V období puberty se začíná projevovat zájem o druhé pohlaví. Sexuální chování jednotlivce je modifikováno výchovou, sociálním prostředím, vzděláním i kulturními normami

(Krejčířová & Langmeier, 2006). **Sebepřijetí** u pubescentů závisí často na názorech, reakcích druhých. Nejdůležitější jsou v této fázi života již zmiňovaní vrstevníci. Dospívající chtějí někam zapadnout, přizpůsobují tomu své oblečení, mluvu, ale i názory, chování. Přebírají hodnoty, postoje vrstevnické skupiny. Roli hraje potřeba autonomie, touha po větší nezávislosti, osamostatnění. Dospívající se chtějí odlišit od dětí i dospělých prostřednictvím svého zevnějšku, životního stylu. V 15 letech dochází k podstatnému sociálnímu mezníku, dokončení povinné školní docházky a následné směřování k budoucímu sociálnímu postavení ve světě (Lisá & Vágnerová, 2021).

1.3 Psychosexuální vývoj

Téma **psychosexuálního vývoje** je klíčové pro zajištění zdravého vývoje jedince, zároveň je důležitým faktorem v problematice sexuální výchovy.

Pubescenti začínají v období dospívání objevovat svou vlastní sexualitu. Sexualita je projevem lidské přirozenosti a jednou ze základních potřeb člověka. Postupně se vyvíjí, mění v závislosti na věku, zkušenostech a vlivu okolí jedince. Zároveň plní v životě jedince vícero funkcí, základní je schopnost reprodukce, intimní forma komunikace mezi lidmi, dále slouží k dosažení slasti a jako ventil uvolnění napětí, stresu. Sexualita může být zdrojem radosti, rozkoše, potěšení, kreativity, na straně druhé může vést k nežádoucím sexuálním jevům jako je sexuální kriminalita, agresivita (Koliba et al., 2019).

Nejznámější teorie zabývající se sexualitou je teorie psychosexuálního vývoje od rakouského psychologa a psychiatra Sigmunda Freuda. Teorie stojí na vývoji *libida*, které je považováno za podstatu psychického vývoje. Libido dle Freuda tvoří základ osobnosti, je životní energií, která nám dodává sílu. Teorie zahrnuje pět stádií: orální, anální, falické, latentní, genitální. Stádia jsou rozdělena podle dominantního způsobu dosahování slasti v určitém věku dítěte. Pro děti ve starším školním věku je stěžejní **stádium genitální**. Intenzivně se rozvíjí genitálně zaměřená slast. Zprvu se jedná spíše o autoerotické aktivity, sebeuspokojování, později touha vytvářet vztahy, jenž mají sexuální charakter (Freud, 1953).

1.3.1 Aspekty psychosexuálního vývoje

V kontextu **psychosexuálního vývoje** jsou podstatné následující aspekty, které se týkají toho, jak člověk vnímá svou vlastní sexualitu, kým je přitahován z hlediska atraktivity, a také, jak se daný jedinec vyjadřuje v rámci společenských očekávání.

Biologické pohlaví určujeme na základě biologických charakteristik – tedy s jakým pohlavím se novorozeně narodí. V České republice jsou rozlišovány dvě kategorie, žena a muž. V zahraničí (např. Německo, Rakousko) existuje možných kategorií již více. Mluvíme o označení *divers* (různé) nebo *inter* (mezi) (Křišová & Poláčková, 2023). Biologické pohlaví je kategorií, na jejímž základě jsou lidé po narození tradičně děleni dle fyzických znaků na ženy a muže a tato skutečnost je jim poté zapsána do jejich rodného listu. Proto někteří dávají přednost označení „pohlaví připsané po narození“, zkráceně „připsané pohlaví“ (Prague Pride, n.d.).

Genderová identita je definována jako vnitřní pocit, hluboké uvědomění si příslušnosti k určitému pohlaví/genderu. Zda se člověk cítí být mužem, ženou nebo mu ani jedna kategorie nenáleží. „*Genderovou identitu si děti začínají uvědomovat mezi třetím a pátým rokem, což je věk, kdy samy sebe začínají považovat za holky nebo kluky.*“ (Křišová & Poláčková, 2023, s. 97). Na základě vztahu mezi genderovou identitou a připsaným pohlavím se vymezují pojmy transgender a cisgender. Pokud se u jedince genderová identita liší od připsaného pohlaví označuje se pojmem *transgender*. Naopak je tomu v případě, kdy je genderová identita v souladu s připsaným pohlavím. Pro tento případ je zavedeno označení *cisgender* (Prague Pride, n.d.).

Sexuální orientace vyjadřuje fyzickou a citovou přitažlivost k druhým osobám, emočně-sexuální náklonnost k mužům, ženám či k oběma pohlavím. Někdy se také označuje jako sexuální preference. Pro rozpoznání sexuální orientace člověka mohou být velmi nápomocné obsahy erotických snů, fantazií, představ, také projevy citové náklonnosti, tedy do koho se člověk častěji, intenzivněji zamilovává. Nejčastější kategorie sexuální orientace jsou:

- **heterosexuální orientace** – přitažlivost k osobám opačného pohlaví,
- **homosexuální orientace** – přitažlivost k osobám stejného pohlaví,
- **bisexuální orientace** – přitažlivost k mužům i ženám,
- **pansexualita** – přitažlivost není limitována genderem člověka,
- **asexualita** – nepřítomnost sexuální přitažlivosti k jiným lidem

(Křišová & Poláčková, 2023).

Pojem **sexuální identita** vyjadřuje sebepojetí člověka, jak jedinec sám sebe vnímá, s čím se nejvíce ztotožňuje s ohledem na svoji sexuální orientaci. Zda se považuje za ženu či muže (konkrétněji heterosexuální, homosexuální, bisexuální). Pro někoho může být podstatné definovat svou sexuální identitu, neplatí to však u všech. Ujasnit si svou sexuální identitu, orientaci může trvat několik let, dokud jedinec dostatečně neprozkoumá svou sexualitu. Jde o zařazení do sociosexuální role (Křišová & Poláčková, 2023).

Sexuální role je způsob, jakým jedinec prezentuje svou sexualitu vůči ostatním. Sexuální role zahrnuje očekávání společnosti, jak se bude daný člověk v kontextu své sexuality chovat. Mezi nejzásadnější faktory, které mají vliv na utváření sexuální role, patří kulturně-společenské vlivy, tedy prostředí rodiny, vliv vrstevníků, škola, média. Ve společnosti se vyskytují určité stereotypy v rámci mužské či ženské role. „*Bude-li to chlapec, bude sportovec, nezávislý, bude-li to děvče, bude krásná, bude mít umělecký talent, bude se potřebovat vdát. To musí být chlapec, když tak v děloze kope.*“ (Weiss, 2010, s. 102).

Sexuální chování je volbou každého člověka, jakým způsobem bude svou sexualitu projevovat. Může se jednat o zjevnou realizaci sexuality. Zahrnuje např. erotické projevy, genitální a orgasmické aktivity, tedy různé formy pohlavního styku. Zároveň může být nástrojem pro rozvoj dominance či subdominance, projevem maskulinity, feminity. Funguje jako zdroj vzrušení, potěšení. V neposlední řadě slouží pro rozvoj vztahů (Weiss, 2010).

Během puberty dochází k urychlení sexuálního vývoje. Pubescenti si více všímají vjemů, motivů spojených se sexualitou. Přisuzují jim i sociální rozměr, vyvíjí se ve vztahu s ostatními lidmi a jejich prostřednictvím. Dostávají se do popředí rozdíly mezi chlapci a dívkami. Vrstevníci stejného pohlaví často nahrazují roli rodičů, tedy jsou někým, s kým se dá mluvit, komu je možné se svěřit. Současně dochází ke sblížování s opačným pohlavím. Toto období je také charakteristické nesouladem mezi tělesným a psychickým vývojem. Pubescenti o sobě začínají smýšlet jako o sexuální bytosti, kdy vnímají, že mohou mít pohlavní styk, proto si zakládají na své vlastní atraktivitě. Navzdory tomu je typickým znakem pubescenta pocit nejistoty ohledně svého těla, sexuality, přitažlivosti vůči potenciálnímu partnerovi. Patří sem první prožitky zamilovanosti, tzn. *petting*, který zahrnuje hlazení, mazlení, líbání (WHO & BZgA, 2017).

1.3.2 Sexuální zdraví

Podstatným procesem ve vývojové fázi pubescenta je tedy samotný již popisovaný vývoj sexuality. Aby mohl probíhat s minimem negativních dopadů, je vhodné mít přehled a znalost, co se týče obsahu pojmu **sexuální zdraví**. Tento pojem definuje Světová zdravotnická organizace WHO takto:

„Sexuální zdraví je stav fyzické, emocionální, mentální a sociální pohody ve vztahu k sexualitě; není to pouze nepřítomnost nemoci, poruchy funkce nebo vady. Sexuální zdraví vyžaduje pozitivní a ohleduplný přístup k sexualitě a sexuálním vztahům, stejně jako možnost mít příjemné a bezpečné sexuální zkušenosti, bez nátlaku, diskriminace a násilí. Má-li být dosaženo a udržováno sexuální zdraví, musí být respektována, chráněna a naplňována sexuální práva osob.“ (WHO, 2006, str. 5).

Se sexuálním zdravím jsou úzce spjata **sexuální práva**, kam spadá např. právo mít přístup k sexuální a reprodukční zdravotnické péči, právo na vzdělávání v oblasti sexuality, právo tvořit konsenzuální vztahy, právo mít uspokojující a bezpečný sexuální život (WHO & BZgA, 2017).

Psychosexuální vývoj pubescenta a samotné objevování sexuality zastřešuje **sexuální výchova**, která může být průvodcem na cestě dospívání každého jedince. Zdrojem může být jak *neformální*, tak *formální* sexuální výchova. Neformální zdroje zahrnují nejbližší lidé v okolí dítěte (rodiče, příbuzní, vrstevníci), formálním zdrojem je samotná škola, na kterou je v této práci kladen důraz. Nicméně je třeba zdůraznit, že mladí lidé potřebují neformální i formální zdroje sexuální výchovy, které by se ideálně měly vzájemně doplňovat (WHO & BZgA, 2017).

2 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Dle Standardů pro sexuální výchovu v Evropě je **sexuální výchova** definována jako proces učení o různých aspektech sexuality – kognitivních, emocionálních, sociálních, interakčních a fyzických. Začíná již v dětství a pokračuje do dospělosti. Jejím cílem je podpora zdravého sexuálního vývoje, poskytování informací, rozvíjení dovedností a pozitivních hodnot, které dětem a mladým lidem umožňují mít bezpečné, naplňující vztahy a odpovědný přístup k sexualitě a sexuálnímu zdraví. Zároveň podporuje právo na vzhledem k věku přiměřenou sexuální výchovu. Sexuální výchova by měla vycházet z mezinárodně uznávaných lidských práv, zejména práva na informace o prevenci onemocnění (WHO & BZgA, 2017).

UNESCO hovoří o sexuální výchově následovně:

„Sexuální výchova je definována jako věku přiměřený, kulturně relevantní přístup k výuce o pohlaví a vztazích, který poskytuje vědecky přesné, realistické a objektivní informace. Sexuální výchova poskytuje příležitosti poznávat své vlastní hodnoty a postoje a vybudovat si rozhodovací, komunikační a rizika snižující dovednosti a schopnosti v mnoha aspektech sexuality.“ (UNESCO, 2009, str. 2).

Doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) k realizaci sexuální výchovy v základních školách klade důraz na širí souvislostí a komplexnost sexuální výchovy. Sexuální výchova je proces, který dlouhodobě, záměrně a systematicky působí na žáky a pomáhá utvářet jejich osobnost v oblasti rodinného života a lidské sexuality (MŠMT, 2010).

Aktuálním tématem ve školství je, že MŠMT ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem (NPI) provedlo revizi *Rámcových vzdělávacích programů pro předškolní a základní vzdělávání* (RVP PV a RVP ZV) spolu s potřebnou podporou pro jejich zavedení do praxe. Tyto dokumenty určují klíčové vzdělávací cíle, obsah výuky, očekávané výsledky učení a dovednosti, které by si děti a žáci měli osvojit v jednotlivých stupních vzdělávání. Jde o nejzásadnější reformu regionálního školství v České republice od zavedení rámcových vzdělávacích programů před dvěma desetiletími (MŠMT, 2025).

Revize RVP pojednává o sexuální výchově následovně. Sexuální a reprodukční výchova chápe sexualitu jako součást mezilidských vztahů a kultury a propojuje její

biologické, psychosociální a etické aspekty. Výuka se zaměřuje na dospívání, partnerské vztahy, genderovou identitu, respektující a konsenzuální chování i prevenci násilí. Podporuje pozitivní vnímání vlastního těla a identity, učí o důležitosti souhlasu a nenásilí ve vztazích a pomáhá rozeznat nevhodné sexuální chování. Zahrnuje také prevenci sexuálně přenosných nemocí, genderově podmíněného násilí a sexuální kriminality (Národní pedagogický institut České republiky, n.d.).

2.1 Komplexní sexuální výchova

Komplexní sexuální výchova (*Comprehensive sexuality education, CSE*), také nazývána *ucelená* nebo *holistická* sexuální výchova, zahrnuje témata týkající se lidského těla, psychického zdraví, dynamiky mezilidských vztahů, bezpečného chování na internetu a možností odborné pomoci. Jde o přístup k výuce o sexualitě, který je vědecky podložený, věkově přiměřený a zaměřený nejen na biologii, ale i na vztahy, emoce, hodnoty a lidská práva. Jejím cílem je poskytnout mladým lidem znalosti, dovednosti a postoje, které jim pomohou činit informovaná rozhodnutí o svém zdraví, sexualitě a vztazích. Zároveň usiluje o podporu pozitivního přístupu k sexualitě s ohledem na sociální a kulturní normy a vede k odpovědnému, zdravému sexuálnímu a reprodukčnímu chování (Shah & Pokhrel, 2023).

Komplexní sexuální výchova propojuje školní a rodinnou edukaci v oblasti sexuality. Přesto však panuje výrazná rozdílnost názorů na to, co by měla sexuální výchova obsahovat, v jakém věku ji zařadit do výuky a jak by měla být rozdělena role školy a rodiny. Hlavní podmínkou komplexní sexuální výchovy je důraz na inkluzivní hodnoty a postoje. Děti by měla vést k respektu a přijetí různorodosti názorů a přístupů k sexualitě, které jsou ve společnosti přítomné (Kenny & Abreu, 2014).

Komplexní sexuální výchova (CSE) je součástí školních vzdělávacích programů v mnoha zemích světa, avšak její podoba se výrazně liší v závislosti na kulturním a politickém kontextu. Zatímco některé státy zavedly povinnou a systematickou výuku CSE, jiné ji omezují nebo ponechávají na rozhodnutí škol a rodičů.

V evropských zemích, jako jsou Nizozemsko, Dánsko, Švédsko, Německo a Francie, se sexuální výchova vyznačuje inkluzivními osnovami, které zahrnují nejen biologické aspekty sexuality, ale také vztahy, genderovou rovnost, LGBTQ+ problematiku, antikoncepci a prevenci pohlavně přenosných infekcí. Tento přístup kontrastuje s převažujícím zaměřením na abstinenci v některých oblastech Spojených států, kde je

sexuální výchova stále ovlivněna konzervativními hodnotami. Přesto v některých amerických státech zahrnuje CSE prvky inkluze a podporuje rovnost žen a mužů (Filippini, 2016).

V jiných částech světa, například v Číně, je sexuální výchova silně ovlivněna tradičními konfuciánskými hodnotami. To vede k genderovým nerovnostem a často i k nedostatečnému uznání LGBTQ+ témat. Přístup jednotlivých zemí k sexuální výchově tak odráží nejen jejich historické a kulturní dědictví, ale také míru otevřenosti vůči moderním společenským otázkám (Dong et al., 2022).

V České republice není komplexní sexuální výchova (CSE) samostatným povinným předmětem. Místo toho jsou témata související se sexualitou začleněna do různých předmětů, zejména do výchovy ke zdraví, občanské výchovy, rodinné výchovy a biologie. Obsah a kvalita této výuky se však liší v závislosti na jednotlivých školách a učitelích, protože neexistuje jednotný, státem garantovaný rámec odpovídající moderním standardům CSE. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) jako nadřízený orgán pro základní školy stanovuje rámec vzdělávání prostřednictvím *Rámcových vzdělávacích programů* (RVP). Tyto programy definují obecné požadavky na výuku, přičemž jejich široké pojetí umožňuje školám přizpůsobit si obsah výuky podle vlastních potřeb. Tento přístup může být přínosný, současně však hrozí riziko, že některá témata budou při tvorbě a realizaci školních vzdělávacích programů (ŠVP) úmyslně či neúmyslně opomenuta (Sadková, 2018).

2.2 Mezinárodní úmluvy a dohody

Úmluva o právech dítěte zdůrazňuje, že mladí lidé mají právo na přístup k adekvátním informacím o ochraně zdraví, včetně sexuálního chování a rizik s tím spojených. Tato úmluva vyzývá státy, aby zajistily, že adolescenti, jak ve školách, tak mimo ně, budou dostávat přesné a vhodné informace, které podpoří jejich zdraví a schopnost účinně se zapojit do společnosti. **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech** také podtrhuje význam přístupu k informacím o sexuálním a reprodukčním zdraví. Podle této dohody by měly být pro všechny osoby, bez ohledu na pohlaví, věk nebo zdravotní stav, zajištěny rovné příležitosti k přístupu k těmto informacím a službám. **Konference OSN o populaci a rozvoji** (ICPD) podporuje přístup k informacím o lidské sexualitě, reprodukčním zdraví a odpovědném rodičovství pro všechny adolescenty. Dále se soustředí na nutnost vzdělávat muže o jejich zodpovědnosti v oblasti sexuálního zdraví a reprodukce. **Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením** zahrnuje také přístup k zdravotní péči,

včetně sexuálního a reprodukčního zdraví, pro osoby se zdravotním postižením, kam spadá dostupnost vhodné edukace a zdravotních služeb. Tyto mezinárodní dokumenty potvrzují důležitost zahrnutí sexuální výchovy jako součásti širšího přístupu ke zdravotnímu vzdělání a podpoře práv mladých lidí na ochranu jejich sexuálního zdraví a svobody (UNESCO, 2009).

2.3 Kyberprostor v kontextu sexuálních témat

V rámci **komplexního přístupu** k sexuální výchově a vzhledem k vzrůstajícímu vlivu médií a online prostoru, je žádoucí poskytovat žákům nástroje a znalosti nezbytné pro bezpečné a respektující fungování v digitálním prostředí. Začlenění této perspektivy napomáhá k prevenci genderově podmíněnému kybernetickému násilí (Buenestado-Fernández et al., 2024).

Mezi nejčastější rizika na internetu spojená se sexuálním podtextem patří **kybergrooming**, jenž označuje chování uživatelů internetu, které má za cíl získat si důvěru oběti, vylákat ji na osobní setkání, při kterém může dojít k sexuálnímu zneužití. Jedná se o způsob psychické manipulace (Ševčíková, 2014). **Sexting** zahrnuje elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem. Tyto materiály často vznikají v rámci partnerských vztahů. Problém nastává, když tyto materiály uniknou nebo jsou použity k vydírání (Sexting.cz, n.d.). Pod **kyberstalking** řadíme zneužívání online komunikace k nežádoucímu sledování, obtěžování prostřednictvím online kanálů (Kopecký et al., 2015). Dostupná **pornografie** na internetu pro děti i mladistvé, pornografie dětí, děti a internetové seznamování (aplikace *Tinder*, *Badoo*, *Grindr*), sociální sítě (*OnlyFans*), to vše jsou nosná témata sexuální výchovy. Výzkumy ukazují, že téměř polovina českých dospívajících ve věku 9 až 16 let, kteří používají internet, se setkala se sexuálním materiálem, včetně pornografie. Konkrétně 45 % těchto dospívajících vidělo sexuální obsah buď off-line, nebo online, přičemž 28 % z nich se s tímto obsahem setkala přímo na internetu (Ševčíková et al., 2013).

Integrace digitální sféry do komplexní sexuální výchovy přispívá ke kultivaci kyberprostoru, do kterého se může každý zapojit bezpečným a obohacujícím způsobem (Buenestado-Fernández et al., 2024).

2.4 Možnosti odborné pomoci

Informování žáků o možnostech odborné pomoci v rámci sexuální výchovy výrazně zvyšuje její efektivitu. Poskytnutí adekvátních zdrojů a podpory studentům umožňuje lepší pochopení témat spojených se sexuálním zdravím a motivuje je k vyhledávání kvalifikované rady. Tento přístup také posiluje jejich sebejistotu při řešení obtížných nebo citlivých situací (Weerakoon & Stiernborg, 2012). Součástí tohoto přístupu je i seznámení žáků se službami, které se zaměřují na oblasti jako antikoncepce či bezpečné provedení interrupce. Díky tomu mají mladí lidé možnost činit informovaná rozhodnutí týkající se reprodukčního zdraví, přistupovat k sexualitě zodpovědněji a odbourávat předsudky spojené s hledáním odborné pomoci. Podpora odborného poradenství je navíc zásadní i z důvodu, že mnoho jedinců se během dospívání potýká s nevyřešenými sexuálními konflikty. Konzultace s lékaři, psychology či psychiatry může napomoci ke zmírnění psychického napětí, k rozvoji zdravějších emočních postojů a k efektivnímu zvládání mezilidských vztahů v dospělosti. Integrace těchto informací do výuky tedy nejen posiluje znalosti, ale také přispívá k celkovému rozvoji psychické pohody žáků (Suwarni et al., 2024).

Žáky sexuální výchovy lze odkazovat na následující druhy odborné pomoci. Primárně **zdravotnické služby** (především pediatrii, gynekologové, urologové pro otázky spojené s reprodukčním zdravím, antikoncepcí, prevencí a léčbou pohlavně přenosných chorob). Informovat o **psychologické** či **psychiatrické pomoci**. Může se jednat o školního psychologa, psychologa mimo školu, psychiatra. Dále dát žákům vědět o **poradenských organizacích**, např. *Linka bezpečí*, *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu* (SPRSV). Linka bezpečí nabízí dětem a mladým lidem možnost získat anonymní, důvěrnou a profesionální podporu v různých oblastech, včetně otázek týkajících se sexuality, dospívání, vztahů, násilí nebo jiných citlivých témat. Poskytuje prostor pro vyjádření obav, otázek či problémů, se kterými si děti nevědí rady, a to prostřednictvím telefonické, online nebo chatové komunikace (Linka bezpečí, n.d.). SPRSV je nezisková organizace, která se zaměřuje na podporu sexuální výchovy, plánování rodiny, partnerských vztahů a rovných příležitostí. Pomáhá při vzdělávání odborníků, jako jsou pedagogové, psychologové a lékaři, a nabízí i programy pro širokou veřejnost. Organizace se řídí závěry Světové zdravotnické organizace a usiluje o zlepšení povědomí o sexuálním zdraví a rodinném životě (Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, n.d.). Projekt *E-Bezpečí* poskytuje širokou škálu materiálů zaměřených na prevenci rizikového chování na internetu, včetně problematiky kyberšikany a sextingu (E-Bezpečí, n.d.). Organizace *Bílý kruh bezpečí* se specializuje na

podporu obětí domácího a sexuálního násilí, nabízí poradenství a pomoc lidem v krizových situacích (Bílý kruh bezpečí, n.d.).

Kromě těchto organizací existují také platformy, které se věnují sexualitě, vztahům a LGBTQ+ tématům, jako například *S barvou ven*, která podporuje mladé lidi v otázkách coming outu a sebepřijetí (S barvou ven, n.d.). Další užitečný zdroj představuje *Bezpečný internet*, který se zaměřuje na vzdělávání o bezpečném pohybu v online prostředí, včetně ochrany soukromí a prevence zneužívání osobních údajů (Bezpečný internet, n.d.).

Znalost možností odborné pomoci a zapojení externích odborníků do sexuální výchovy může zlepšit porozumění sexuální problematice a zlepšit výsledky duševního zdraví mezi mladými lidmi ve školách (Douglas et al., 2001).

2.5 Organizace, projekty

V České republice se sexuálním tématům věnuje několik organizací, které se zaměřují na osvětu, vzdělávání a prevenci. Za zmínku stojí organizace *Konsent*. Tato organizace se snaží bořit mýty o sexu, věnuje se problematice sexuálního násilí, souhlasu v intimních vztazích, vymezuje se vůči obtěžování v barech a klubech. V Konsentu vyvinuli metodiky pro učitele o tom, jak učit sexuální výchovu na školách. Nabízí celou řadu svých projektů, workshopů, např. *Respekt je sexy*, *Když to nechce*, *Žádná tabu před tabulí*, *Jak mluvit s dětmi o sexu* atp. (Konsent, n.d.). Organizace *S barvou ven* nabízí poradenství a osvětu na školách v oblasti genderu a sexuální identity (S barvou ven, n.d.). *Národní ústav pro autismus* (NAUTIS) se zabývá sexualitou osob s autismem (Národní ústav pro autismus, n.d.). *Freya*, jejíž cílem je sexuální výchova pro lidi s handicapem a jejich podpora v oblasti vztahů a sexuality (Freya, n.d.). *Prague Pride* a jejich projekt s názvem *Učíme o LGBT+* poskytuje vzdělávací materiály o genderové identitě a sexualitě pro pedagogy a studenty (Prague Pride, n.d.).

Socio-emoční učení od Kateřiny Palové je koncept zaměřený na rozvoj sociálních a emocionálních dovedností, které jsou důležité pro zdravý osobní i vztahový vývoj. Je to nástroj, který pomáhá dětem rozpoznávat a regulovat své emoce, efektivně komunikovat, řešit konflikty atd. Existují různé metodické materiály a školení pro pedagogy, které podporují implementaci socio-emočního učení ve školách, a to nejen ve vztahu k dětem, ale i pedagogům a rodičům. Tento přístup může být velmi užitečný v kontextu sexuální výchovy, neboť dává dětem a dospívajícím nástroje pro lepší pochopení a respektování

mezilidských vztahů, zodpovědnost za vlastní chování a empatii vůči ostatním (Palová, 2020).

Projekt *Moje tělo je moje* podporuje respekt a zodpovědnost ke svému tělu, bez ohledu na to, jak vypadá (Konsent, n.d.). *Safe zóna* je počin zaměřený na děti a dospívající, jenž sdružuje informace týkající se duševního zdraví, prevence psychických potíží (Safezóna, n.d.). *Transparent* je organizací usilující o prosazování práv a společenských změn ve prospěch transgender, nebinárních a intersex osob (Transparent, n.d.).

V neposlední řadě se rozvíjí i neformální stránka sexuální výchovy, která přispívá k objevování a porozumění sexuálním tématům mezi dospívajícími. Příkladem mohou být české podcasty *Vyhonit d'ábla* a *Přirození* nebo pořad České televize *Na záchodcích* (Česká televize, n.d.).

3 PŘÍSTUP UČITELŮ K VÝUCE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

Přístup učitelů k výuce sexuální výchovy je stěžejním tématem. Ovlivňuje zcela zásadně kvalitu a efektivitu tohoto předmětu. Způsoby, jakými je sexuální výchova realizována ve školním prostředí, jsou poměrně různorodé. Stejně tak postoje pedagogů k jejímu obsahu. Pedagogové mají na sexuální výchovu různé názory, které vycházejí z jejich osobních postojů, zkušeností, odborné přípravy i školního prostředí, ve kterém působí. Jsou tací, kteří považují sexuální výchovu za důležitou součást vzdělávání, na straně druhé ti, jenž se k ní staví zdrženlivým způsobem a vyučují ji jen v omezené míře. Nelze zároveň opomenout, že sexuální témata jsou do jisté míry záležitostmi citlivou, intimní. V kontextu toho zažívají pedagogové při výuce mnohé výzvy s tím spojené. Pro zajištění kvalitní výuky je nezbytné vytvořit prostředí, ve kterém budou mít učitelé dostatečnou podporu, metodické nástroje i odborné zázemí, aby mohli s žáky vést otevřenou a respektující diskusi o sexualitě a vztazích.

3.1 Podoba sexuální výchovy na školách v ČR

Výzkum *České středoškolské unie* se zaměřil na sexuální výchovu na středních školách v ČR, a to prostřednictvím dotazníkového šetření mezi žáky a absolventy. Cílem bylo zmapovat vnímání sexuální výchovy z pohledu studentů, identifikovat zdroje informací o sexuálním a partnerském životě, zacílit také na otázku atmosféry a průběhu vyučování sexuální výchovy, v neposlední řadě zjistit, jaká témata by žáci chtěli ve výuce více pokrýt. Celkem se tohoto výzkumu zúčastnilo 2 283 respondentů. Mezi nejčastějšími zdroji informací o sexuálním životě byl internet a vrstevníci, přičemž škola byla označena jako nejméně významný zdroj. Důležité zjištění je také, že 47 % respondentů uvedlo, že ze školy nezískali žádné informace. Dále vyšlo najevo, že 40 % z dotazovaných by u výuky sexuální výchovy preferovalo externího pracovníka. Prokázalo se, že mezi tématy nejhojněji zastoupená patří pohlavně přenosné choroby, metody antikoncepce, kybernásilí. Nejmenší pozornost dostávají témata typu konsent, masturbace, orgasmus atd. Jako nejčastější styl výuky se ukázal prostý výklad od učitele (ČSÚ, 2020).

Nevládní organizace *Konsent z. s.*, věnující se prevenci sexuálního násilí a obtěžování, realizovala v období od října 2020 do ledna 2021 dotazníkové šetření mezi vyučujícími ZŠ a SŠ. Dotazník vznikl v rámci projektu *Žádná tabu před tabulí*. Dotazování bylo zaměřeno na potíže a potřeby vyučujících sexuální výchovy. Jaká témata považují za stěžejní ve výuce a která témata by bylo vhodné posílit metodickou podporou. Z šetření vychází, že oproti tělesné rovině sexuality, je psychosociální rovina vyučujícími zanedbávána. A to z důvodu nedostatku informací a panující nejistoty v tématech (mýty o sexualitě, sexuální násilí, problematika pornografie atp.). Problematickým se též jeví důraz na negativní aspekty sexuality na úkor jejích pozitivních stránek. Z dotazování vzešlo, že více než polovina respondentů (N = 161), tedy učitelů, by se ráda dozvěděla více o tématech sexuálního násilí a mýtech o sexu (Konsent, 2021).

Výzkumy na téma sexuální výchovy probíhají v ČR primárně v rámci bakalářských či magisterských diplomových prací, z nichž se ukazuje, že sexuální výchova na 2. stupni ZŠ se zaměřuje převážně na biologické aspekty a její výuka není komplexní. Aktivizační metody jsou málo využívány, často se uplatňuje frontální výuka a videoprojekce. Spolupráce školy s rodinou je omezená, některé školy však využívají externí programy. Selektivní či indikovaná sexuální prevence (např. pro odloučené lokality, etnické menšiny) je v praxi spíše výjimečná. Z pohledu vyučujících je sexuální výchova důležitou součástí vzdělávání, avšak jejich přístup k její výuce se výrazně liší. Někteří učitelé rozšiřují základní informace uvedené v učebnicích, přičemž často postrádají multimediální pomůcky a další didaktické materiály. Ukazuje se, že například tvorba tematických plakátů zvyšuje efektivitu výuky a vede ke zlepšení znalostí žáků. Důležitým faktorem je mezigenerační rozdíl v přístupu k sexuální výchově. Mladší generace aktivněji vyhledává informace a otevřeněji o sexualitě hovoří (Sadková, 2018).

Sexuální výchova není v České republice neznámým pojmem, přesto se v praxi častěji setkáváme s teoretickými dokumenty než s konkrétními metodami její výuky. I odborné pedagogické práce zaměřené na didaktiku sexuální výchovy obvykle poskytují pouze obecné informace, aniž by nabízely ucelené příklady osvědčených postupů. V českém prostředí zatím chybí komplexní program sexuální výchovy, který by byl snadno použitelný pro učitele, vstřícný k žákům a otevřený rodičům, a zároveň by splňoval mezinárodní standardy kvality (Sadková, 2018).

3.2 Metody a faktory ovlivňující kvalitu sexuální výchovy

Sexuální výchova na druhém stupni základních škol je realizována v různých vyučovacích předmětech, přičemž její podoba závisí na osobním přístupu jednotlivých pedagogů. Výuka probíhá nejčastěji v rámci výchovy ke zdraví a přírodopisu. Zatímco v přírodopise je dána pozornost primárně na anatomii a fyziologii, ve výchově ke zdraví se více řeší psychické a sociální roviny sexuality. Někteří učitelé využívají interaktivní metody, jako jsou anonymní dotazy žáků, diskuse či skupinová práce, jiní se drží tradičního výkladu a práce s učebnicemi. Mnozí pedagogové postrádají aktuální výukové materiály a jednotnou metodickou příručku, která by jim usnadnila přípravu (Rezková, 2022).

Učitelé, kteří se věnují sexuální výchově, často volí jednodušší metody, jako je frontální výuka, a vyhýbají se náročnějším tématům, například stejnopohlavním rodinám či interrupcím. Nejsou si jistí, jak efektivně využít interaktivní metody, nemají přístup k vhodným materiálům, nebo se kvůli citlivosti tématu drží bezpečnějších forem výuky, které nevyžadují tolik osobního zapojení (Sadková, 2018).

Vhodné metody pro výuku sexuální výchovy by měly podporovat aktivní účast žáků a rozvoj jejich dovedností v bezpečném a otevřeném prostředí. Jedním z přístupů jsou **dialogické metody**, které staví na vzájemné slovní interakci mezi učitelem a žáky nebo mezi samotnými žáky. Klíčovým prvkem je zde otázka a odpověď, které pomáhají rozvíjet kritické myšlení a otevřenou komunikaci. Další možností jsou **problémové metody**, které vyžadují pečlivou přípravu učitele a podněcují žáky k aktivnímu hledání řešení konkrétních situací. Žáci se učí rozhodovat mezi různými alternativami a nacházet optimální řešení samostatně nebo ve skupině. **Inscenační metody** jdou ještě dál – využívají dramatizaci, kdy žáci představují určitý problém či konflikt, což jim umožňuje lépe pochopit různé perspektivy. Po aktivitě mohou diskutovat o možných řešeních a sdílet své zkušenosti. Dalším efektivním přístupem je **metoda hrou**, která motivuje žáky k sociálnímu učení a podporuje jejich aktivní zapojení. Tato metoda napomáhá nenásilnému zavádění nových vzorců chování, posiluje empatii a učí žáky citlivě vnímat a vyjadřovat své pocity. Všechny tyto metody přispívají k tomu, aby byla sexuální výchova interaktivní, respektující a přínosná pro osobnostní rozvoj žáků (Kadlčíková, 2011).

Za nejvíce efektivní jsou tedy považovány **interaktivní metody**. Jedná se o kombinace výukových strategií, které zahrnují diskuse ve skupinách, hraní rolí a další

interaktivní metody. Doporučovaná je také **metoda spirálového kurikula**, jenž zahrnuje opakované vrácení se k tématům, což pomáhá upevnit znalosti a dovednosti žáků, důraz je kladen na dlouhodobý přístup, nikoli na jednorázové lekce (Janssens et al., 2019).

Pro kvalitní a efektivní výuku sexuální výchovy je vhodné zařadit tzv. podpůrné faktory, mezi které patří:

- **využití externích odborníků** – žáci mohou mít negativní zkušenosti s tím, když sexuální výchovu vyučují jejich vlastní učitelé, kvůli nerovnováze moci, nedostatku důvěrnosti a pocitu trapnosti, proto se doporučuje zapojení externích odborníků,
- **peer-to-peer výuka** – přestože výzkumy přináší smíšené výsledky ohledně efektivity programů vedených vrstevníky, mladí lidé tuto metodu často vítají,
- **důležitost školení pedagogů** – kvalitní školení pedagogů je klíčové pro úspěšnou realizaci sexuální výchovy,
- **důležitost zapojení rodičů** – ačkoli výzkumy ukazují, že podpora rodičů zvyšuje efektivitu programů sexuální výchovy, jen málo programů aktivně nabízí rodičům nástroje a zdroje pro jejich zapojení

(Janssens et al., 2019).

V současnosti již existují metodiky pro učitele zaměřené na didaktiku sexuální výchovy, které se soustředí na konkrétní způsoby, jak vyučovat daná témata. Například pod projektem *Moje tělo je moje* byla vydána příručka nejen pro učitele, která se věnuje tématu, jak mluvit s dětmi o vzhledu těla, přičemž se zaměřuje na problematiku poruch příjmu potravy (Moje tělo je moje, 2024).

3.3 Výzvy a postoje pedagogů

Vyučující často čelí při výuce sexuální výchovy pocitům nejistoty a obávají se reakcí žáků, například výsměchu či osobních otázek z důvodu toho, že jde o citlivé, intimní téma. Výuka je ovlivněna také generačními rozdíly mezi pedagogy, jejich zkušenostmi a osobními postoji k tématu (Rezková, 2022).

Učitelé se shodují, že mladí lidé dnes mají snadný přístup k informacím na internetu, avšak často naráží na zkreslené či nepravdivé údaje, například v pornografii. To poukazuje na potřebu přehodnotit způsob, jakým je sexualita vyučována a chápána, zvláště v kontextu všudypřítomného vlivu pornografie v současné společnosti (Venegas, 2024).

Školy často spolupracují s externími organizacemi, které pořádají přednášky a preventivní programy zaměřené na sexuální výchovu. Tyto akce bývají někdy rozděleny podle pohlaví, což někteří pedagogové považují za vhodné pro otevřenější a intimnější diskusi, zatímco jiní preferují smíšené skupiny. V mnoha evropských zemích se na sexuální výchově podílejí různé národní a místní organizace, jako jsou zdravotnická zařízení, centra pro plánování rodiny, poradny pro mládež a organizace zaměřené na prevenci AIDS. Tyto instituce úzce spolupracují se školami a obohacují výuku o další vzdělávací aktivity (Byalik, 2020).

Žáci se v rámci sexuální výchovy zajímají o aktuální společenská témata, jako je sexuální obtěžování, znásilnění, genderové otázky a LGBT+ problematika (Rezková, 2022).

České školy by měly dodržovat zásady inkluzivního vzdělávání, včetně podpory studentů LGBT+. Současné pojetí inkluze je však často omezeno pouze na studenty se speciálními vzdělávacími potřebami. Mnoho učitelů uznává význam vytváření bezpečného a respektujícího prostředí pro všechny žáky, včetně těch, kteří se identifikují jako LGBT+. Přesto značná část pedagogů nesouhlasí s tím, aby témata související se sexualitou a genderovou identitou byla součástí školních osnov. Zatímco většina učitelů podporuje LGBT+ studenty, mnozí se cítí nepřípraveni efektivně řešit otázky spojené se sexuální orientací a genderovou identitou. Mnoho pedagogů vyjadřuje ochotu se v této oblasti rozvíjet. Je tedy třeba dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti sexuality a genderu. Zároveň by jasnější školní politika zaměřená na LGBT+ mládež mohla učitelům pomoci cítit se více podporováni při vytváření inkluzivního prostředí (Smetáčková et al., 2023).

Studenti by měli získávat informace o sexualitě včas, ještě před zahájením pohlavního života. Je důležité odbourávat tabu spojená s těmito tématy i v mladším věku, aby byla primární prevence co nejúčinnější (Kalvová, 2021).

3.4 Vztahy a prostředí v kontextu výuky

Úspěšná výuka sexuální výchovy závisí na vícero faktorech. Je důležité, aby učitel znal **dynamiku interpersonálních vztahů** mezi žáky a dokázal vytvářet pozitivní a důvěrnou atmosféru ve třídě. Negativní vztahy mezi žáky nebo mezi žáky a učitelem mohou narušit efektivitu výuky. Cílem je podpořit otevřenou komunikaci a vzájemnou důvěru (Täubner, 1996).

Bavit se s žáky o sexu, sexualitě vyžaduje otevřený a bezpečný přístup ze strany učitelů. Školní prostředí je stále výchovnou a vzdělávací institucí, která má na studenty velký vliv. Jestliže škola není příliš otevřena sexuální osvětě, pak nemůže být sexuální výchova tak efektivní (Prouza, 2020).

Výuka by měla probíhat v prostředí, které podporuje pocit soukromí a bezpečí, například přizpůsobením zasedacího pořádku nebo využitím alternativních prostor. Dále je důležitý dostatečný časový prostor pro výuku. Ideální jsou formy výuky, které nejsou omezené běžným rozvrhem, například během projektových dnů či tematických pobytových akcí. Pokud je učitel vázán časem, má méně možností využívat aktivizační metody a zapojit žáky do hlubší diskuse (Täubner, 1996).

Neméně podstatná je podpora celého učitelského sboru. Sexuální výchova by neměla být záležitostí pouze jednoho pedagoga, ale součástí širšího přístupu školy k výchově žáků. Pokud učitelé tento předmět zlehčují nebo ignorují, mohou oslabit jeho důležitost v očích žáků. Naopak jednotný a respektující přístup učitelů přispívá k vytvoření prostředí, kde je sexuální výchova vnímána jako důležité téma, které si zaslouží seriózní pozornost (Täubner, 1996).

Vyučující by neměli pouze předávat informace, ale také podporovat rozvoj postojů a dovedností žáků. Podstatnými prvky kvalitní sexuální výchovy jsou také komunikace, vyjednávání, sebereflexe, rozhodování a schopnost řešit problémy. Pozitivní vliv má také aktivní zapojení žáků do výuky, uznání jejich role. Učitelé by měli žákům poskytnout možnost podílet se na utváření samotné výuky. Místo autoritativního přístupu by vyučující měli vystupovat jako **facilitátoři diskuse** a podporovat otevřenou výměnu názorů mezi žáky (Benešová et al., 2024).

Kvalifikovaný učitel sexuální výchovy by měl mít odborné znalosti a dovednosti nejen v pedagogice, didaktice a psychologii, ale také v oblasti sexuálních témat. Měl by rozumět její problematice, ovládat vhodné výukové strategie a metody a neustále se profesně rozvíjet. Zatímco odbornou připravenost lze systematicky zlepšovat, osobnostní přístup učitele, který zásadně ovlivňuje realizaci sexuální výchovy, je obtížné změnit (Rašková, 2008).

Celkově je patrné, že sexuální výchova se postupně rozvíjí a zahrnuje širší spektrum témat než v minulosti. Učitelé se snaží vytvářet otevřené a bezpečné prostředí pro diskusi,

stále ale narážejí na výzvy spojené s nedostatkem materiálů, osobním nastavením a reakcemi žáků (Rezková, 2022).

3.5 Cíle a principy sexuální výchovy

Sexuální výchova by měla cílit mimo jiné na posilování osobní identity, rozvoj jazykových a komunikačních schopností, porozumění sociálním a etickým normám, kritické vnímání médií a získávání mezikulturních a mezináboženských znalostí. Významnou roli hraje také učení se prostřednictvím mezilidských vztahů. Sexualita je zároveň nedílnou součástí lidského života – vyjadřuje lásku a propojení mezi lidmi a přináší radost i nový život. Je žádoucí u dětí a dospívajících podpořit zdravý přístup k sexualitě. Učit je respektu k vlastnímu tělu i k druhým, odpovědnému zacházení se sexualitou a porozumění vztahům. Mezi další cíle sexuální výchovy patří vnímání a vyjadřování vlastních pocitů, prevence předčasné sexuální aktivity a osvojení si zdravých postojů k partnerským vztahům. Sexuální výchova zahrnuje témata jako plánování rodičovství, antikoncepce a jejich dopady na zdraví i partnerský život, právní a etické hranice v sexuálním chování, prevence sexuálního násilí, ochrana osobní integrity atd. V dnešní době je základní dovedností také rozvoj mediální gramotnosti. Žáci by měli být vedeni k porozumění rozdílu mezi realitou a fikcí v médiích, zejména pokud jde o zobrazování sexuality, pornografii. Učit se kriticky hodnotit vliv médií na vlastní vnímání vztahů a sexuality. Měla by být řešena prevence negativních dopadů, jako je závislost na pornografii či zkreslené představy o sexualitě (Principien Sexualpädagogik, n.d.).

Standardy pro sexuální výchovu v Evropě stanovily následující principy ucelené sexuální výchovy. Sexuální výchova by měla odpovídat věku a vývojové úrovni mladých lidí, zohledňovat jejich chápání a být citlivá k jejich kulturním a sociálním podmínkám, stejně jako respektovat jejich pohlaví. Výuka sexuální výchovy by měla vycházet z principu respektování sexuálních a reprodukčních práv každého jednotlivce. Měla by zahrnovat ucelený přístup ke zdraví, který podporuje celkovou pohodu jednotlivce, nejen fyzickou, ale i psychickou. Dále by měla být postavena na rovnosti pohlaví, respektování individuálních voleb a přijetí rozmanitosti mezi lidmi. Měla by přispívat k rovnosti a soucitu ve společnosti tím, že v sexuálních tématech posílí pozitivním směrem jednotlivce a komunity. V neposlední řadě by měla vycházet z vědecky ověřených a přesných informací, které jsou relevantní a aktuální (WHO & BZgA, 2017).

Sexuální výchova je považována za dlouhodobý a postupný proces. Ideálně by měla začínat v raném dětství a přirozeně pokračovat během dospívání až do dospělosti. Obsah sexuální výchovy by měl být přizpůsoben přáním, životnímu stylu a problémům, se kterými se děti a dospívající setkávají. Výuka by měla probíhat v atmosféře bez diskriminace, sexuálního násilí či obtěžování, kde se mladí lidé cítí bezpečně. Sexuální výchova by měla být propojena se službami pro mládež, ať už v online či off-line prostoru, aby mladí lidé mohli snadno získat důležité informace a podporu. Výuka by měla být interaktivní, aktivní, zaměřená také na rozvoj komunikačních dovedností, schopnosti rozhodování a kritického myšlení. Sexuální výchova by měla vést k větší informovanosti a aktivnímu zapojení mladých lidí do společenských otázek, zejména v kontextu rozvojových zemí. Výuka by měla brát v úvahu různorodost žáků a zajišťovat, že je přístupná a relevantní pro všechny, bez ohledu na jejich gender, sexualitu či kulturní pozadí (Bonjour & van der Vlugt, 2018).

4 DOSAVADNÍ VÝZKUMY

Sexuální výchova je dlouhodobě předmětem odborného i veřejného diskurzu, přičemž přístupy k jejímu začlenění do školního vzdělávání se v jednotlivých zemích výrazně liší. Tato kapitola se zaměřuje na dosavadní výzkumy v oblasti sexuální výchovy, a to jak v českém kontextu, tak v mezinárodním měřítku.

4.1 Výzkumy a analýzy sexuální výchovy v českém školství

Níže uvedené výzkumy a analýzy sexuální výchovy v českém školství ukazují na významné výzvy a příležitosti pro zlepšení přístupu k této oblasti vzdělávání. Na české scéně nejsou výzkumy v kontextu sexuální výchovy příliš časté. Existuje tedy jistý prostor pro další objevování této problematiky. Paleta témat sexuální výchovy je poměrně široká, zde je pár z nich vybraných.

4.1.1 Sexuální výchova v českých dokumentech

Jedním z nejnovějších výzkumů na české scéně je výzkum, který se zaměřuje na současnou podobu sexuální výchovy v České republice a porovnává ji s Evropskými standardy pro sexuální výchovu. Po několika případech sexuálního obtěžování se v České republice rozvinula debata o nutnosti zlepšení sexuální výchovy ve školách. V politické sféře byla zdůrazněna potřeba silnější politiky sexuální výchovy. V rámci výzkumu byla provedena kvalitativní analýza různých českých institucionálních dokumentů, včetně doporučení MŠMT. Evropské standardy pro sexuální výchovu podporují komplexní chápání sexuality, které zahrnuje emocionální, sociální a subjektivní aspekty. Ukázalo se, že české dokumenty naopak zdůrazňují biologické, normativní prvky a rizikově orientované perspektivy, což může vést k vnímání sexuality spíše skrze strach než prostřednictvím otevřeného, empatického přístupu. Výzkum identifikuje významné mezery v současném rámci sexuální výchovy v ČR, zejména v integraci této výchovy do širších vzdělávacích témat, jako je občanské a etické vzdělávání. Tyto oblasti jsou podle evropských standardů na místě pro komplexní porozumění sexualitě. Výzkum naznačuje, že Česká republika má značný potenciál pro zlepšení sexuální výchovy. Autoři výzkumu vyzývají k dalšímu výzkumu a

rozvoji politiky, aby se odstranily zjištěné nedostatky a podpořil se přechod k holistickému přístupu k sexuální výchově v českých školách. V české společnosti tedy existuje naléhavá potřeba posílit sexuální výchovu na školách. Je tomu tak v kontextu současných společenských problémů, jako je sexuální obtěžování. Žádoucí je přijetí modernějších, komplexních a interaktivních přístupů, které lépe odpovídají potřebám dnešních mladých lidí (Benešovská et al., 2024).

4.1.2 Strategie odpůrců sexuální výchovy

Další výzkum pojednává o *diskurzivní strategii* odpůrců sexuální výchovy. V České republice se najdou také konzervativci, kteří používají **strategie morální paniky** a tzv. **koncept zmocnění** k boji proti sexuální výchově, formulují ji jako hrozbu pro společenské hodnoty a zároveň podporují úzkou definici „dobrého sexu“, která je v souladu s tradičními manželskými a reprodukčními normami. V roce 2010 byla Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vytvořena brožura pro vyučující s názvem *Sexuální výchova – Vybraná témata* a také *Doporučení k realizaci sexuální výchovy v základních školách*. Současně s těmito událostmi čelila sexuální výchova v České republice neočekávané kritice ze strany sociálních konzervativců. Jejich cílem bylo zajistit reformu učebních osnov a odstranit sexuální výchovu z povinné výuky. Tzv. strategie morální paniky stojí na podstatě, že sexuální výchova ohrožuje tradiční hodnoty a rodinné struktury. Zahrnuje vytváření strachu z důsledků sexuální výchovy. Buduje pocit, že sexuální výchova vede k sociálním problémům, jako je delikvence a rozpad rodiny. Konzervativci tvrdí, že diskuse o sexu ve školách poškozuje vývoj dětí a společnost jako celek. Toto omezené chápání sexuality je prezentováno jako všeobecně přijatelné, takže je přitažlivé nejen pro konzervativce, ale i pro širší publikum. Autoři naznačují, že tento diskurz může ovlivnit veřejné mínění a snížit roli vzdělávacích institucí při diskusi o sexuálním zdraví. Koncept „zmocnění“ se používá k podpoře vize sexuality, která zdůrazňuje emoční spojení v manželství. Tento pohled na sexualitu je omezen na láskyplné, monogamní vztahy v manželství. Konzervativci tvrdí, že sexuální chování by mělo být v souladu s tradičními hodnotami. Své argumenty rámuje kolem myšlenky, že sexualita je neodmyslitelně spojena s plozením potomků v manželství, což považují za jedinou přijatelnou formu sexuálního projevu. Tyto strategie spolupracují na posílení konzervativních ideologií a snížení role komplexní sexuální výchovy ve školách (Jarkovská & Lišková, 2013).

4.1.3 Sexting mezi dospívajícími

Prevence rizik sextingu zahrnuje několik klíčových úrovní zaměřených na ochranu dospívajících před potenciálními hrozbami spojenými s touto formou online komunikace. Sexuální výchova hraje nezastupitelnou roli v informování mladých lidí o sextingu, významu souhlasu a rizicích spojených s nekonsensuálním sdílením intimních materiálů. Sexting je potenciálně vysoce rizikovou formou komunikace v online prostředí, která vyžaduje zvýšenou pozornost. Školy by měly poskytovat informace o bezpečném používání technologií a internetu, čímž připraví studenty na možné nástrahy online světa (E-bezpečí, n.d.).

Nejúčinnější formou prevence je tedy školní sexuální výchova, jelikož sexting se nejčastěji odehrává mezi vrstevníky. Druhá úroveň prevence se týká vztahů mezi rodiči a dětmi a **rodinného klimatu**. Otevřená komunikace o používání technologií a internetu již od raného věku pomáhá dítěti uvědomit si rizika s tím spojená a zároveň vytváří prostředí důvěry, ve kterém se nebude bát svěřit s negativní zkušeností. Přehnané zákazy a atmosféra strachu mohou dítěti zabránit hledat pomoc, pokud se ocitne v rizikové situaci. Pokud se dítě nachází v problémové situaci, je vhodné nabídnout dítěti podporu, neodsuzovat ho a pomoci mu situaci řešit. Následně je vhodné kontaktovat školu, například školního psychologa, a také policii. Důležité je shromáždit důkazy o nevhodném chování nebo vydírání, například prostřednictvím screenshotů. Třetí a nejkonkrétnější úroveň prevence spočívá v bezpečném sextingu. Jelikož sexting je běžnou součástí sexuálního dospívání, je důležité mladé lidi informovat o **bezpečnostních zásadách** (Šaradín Lebedíková, 2024).

I když je sexting běžnou součástí dospívání, je důležité mladé lidi vzdělávat o bezpečnostních zásadách. To zahrnuje nesdílení osobních údajů, vyhýbání se fotografování obličeje či rozpoznatelných detailů a využívání aplikací zajišťujících soukromí. Sexting je riziková forma komunikace, která si zaslouží pozornost a informovanost. Ačkoli žádná opatření nezaručují úplnou ochranu, mohou významně snížit riziko nekonsensuálního sdílení intimního obsahu (E-bezpečí, n.d.).

4.1.4 Tématika pohlavně přenosných chorob

Nedávný program v Moravskoslezském kraji zaměřený na prevenci HIV a STD (*pohlavně přenosné choroby*) prokázal 15,5% nárůst znalostí mezi adolescenty, což naznačuje účinnost cílených vzdělávacích intervencí. V České republice se počet HIV

pozitivních jedinců za poslední desetiletí ztrojnásobil, což vedlo k realizaci vzdělávacího programu zaměřeného na prevenci HIV a pohlavně přenosných chorob v Moravskoslezském kraji (Macounová et al., 2021).

Program je určen pro dospívající ve věku 13 až 19 let a jeho účast je pro školy v regionu dobrovolná. Obsahuje vzdělávací přednášku a interaktivní skupinové aktivity, které mají studenty více zapojit do výuky. Účinnost programu byla hodnocena prostřednictvím anonymního dotazníku. Výsledky ukázaly průměrné zlepšení znalostí o 15,5 %, přičemž nejvýraznější pokrok byl zaznamenán u věkové skupiny 13–14 let, kde znalosti vzrostly o 17,9 %. Závěry výzkumu naznačují, že program efektivně zvyšuje povědomí o pohlavně přenosných chorobách, zejména mezi mladšími dospívajícími. Autoři proto doporučují zaměřit budoucí preventivní programy právě na tuto věkovou skupinu. Důležitým prvkem programu byly interaktivní aktivity, které přispěly k lepšímu zapojení studentů a zlepšení jejich porozumění v dané problematice. Výsledky naznačují, že podobné metody by mohly být efektivní i v dalších vzdělávacích iniciativách zaměřených na veřejné zdraví (Macounová et al., 2021).

Dále vznikla studie s názvem Znalosti žáků o HIV a jejich postoje k lidem žijícím s HIV/AIDS v České republice. Studie analyzuje školní prostředí a zmiňuje doporučení pro prevenci. Cílem studie bylo zhodnotit znalosti a postoje studentů k HIV/AIDS v České republice a porovnat je s výsledky předchozího průzkumu z roku 2015. Zároveň se zaměřila na způsob výuky této problematiky ve školách. Výzkum probíhal od října 2022 do ledna 2023 a zahrnoval dotazníkové šetření mezi žáky 7.–9. ročníku základních škol a víceletých gymnázií. Dotazník byl distribuován do 48 vzdělávacích institucí a obsahoval 21 otázek týkajících se HIV/AIDS. Celkem se zúčastnilo 3 011 studentů. Průměrné skóre znalostí dosáhlo 13,5 bodu z 22, přičemž studenti víceletých gymnázií měli vyšší průměr (15,9) než žáci základních škol (13,2). Ve srovnání s rokem 2015 došlo k mírnému poklesu úrovně znalostí. Naopak postoje studentů k lidem žijícím s HIV/AIDS se zlepšily. Výuka HIV/AIDS probíhala nejčastěji v hodinách biologie nebo výchovy ke zdraví, přičemž tomuto tématu bylo věnováno v průměru 8,7 vyučovací hodiny. Výsledky studie poukazují na potřebu zlepšit vzdělávací programy i profesní rozvoj pedagogů, aby se zvýšila zdravotní gramotnost a posílila se prevence HIV/AIDS mezi dospívajícími (Kubátová et al., 2024).

4.2 Přístupy k sexuální výchově jinde ve světě

Přístupy k sexuální výchově se ve světě výrazně liší v závislosti na kulturních, náboženských a politických faktorech. Zatímco některé země kladou důraz na komplexní a otevřenou sexuální výchovu, jiné preferují abstinenčně orientované programy nebo se tomuto tématu ve školách věnují jen minimálně. Tato podkapitola se zaměřuje na rozdíly v přístupech k sexuální výchově ve vybraných zemích.

4.2.1 Význam a potřeba komplexní sexuální výchovy

Sexuální výchova ve školách hraje klíčovou roli ve zdravém vývoji mladých lidí. Přesto jsou informace o její účinnosti mimo oblast prevence těhotenství a pohlavně přenosných infekcí stále omezené. Autoři této studie proto provedli systematický přehled výzkumů za posledních třicet let, aby zjistili, jaké důkazy podporují přínosy **komplexní sexuální výchovy** (CSE). Hlavním zjištěním výzkumu je, že byl prokázán pozitivní dopad CSE v několika klíčových oblastech, mezi které patří:

- porozumění a respektování sexuální rozmanitosti,
- prevence násilí v partnerských vztazích,
- podpora zdravých mezilidských vztahů,
- prevence sexuálního zneužívání dětí,
- zlepšení sociálního a emočního učení,
- zvýšení mediální gramotnosti v oblasti sexuality

(Goldfarb & Lieberman, 2021).

Výsledky také ukazují, že sexuální výchova je nejúčinnější, pokud začíná již na základní škole, je dlouhodobá a strukturovaná. Důraz by měl být kladen na *inkluzivitu*, včetně LGBTQ+ témat, a na přístup založený na sociální spravedlnosti. Přehled výzkumů z posledních tří dekad potvrzuje, že CSE přináší pozitivní výsledky napříč různými věkovými skupinami a vzdělávacími stupni. Studie dokazují, že efektivní přístupy k sexuální výchově nejen zlepšují sexuální zdraví mladých lidí, ale také podporují jejich celkovou pohodu a pozitivní přístup k vlastní identitě. Sexuální výchova je dlouhodobě považována odborníky na veřejné zdraví i tvůrci vzdělávacích politik za zásadní součást školního vzdělávání. Průzkumy veřejného mínění opakovaně ukazují vysokou podporu pro komplexní sexuální výchovu (Goldfarb & Lieberman, 2021).

V posledních desetiletích se ukazuje, že klíčovým faktorem kvalitní CSE je **role učitelů**. V dynamickém a digitalizovaném světě se mladí lidé pohybují v prostředí s různorodými hodnotami, normami a přesvědčeními. Přístup zaměřený na žáky, který využívá aktivní participativní metody, může studenty podpořit v kritickém uvažování o vlastním životě. Role učitelů se v CSE mění – už nejsou jen přímými autoritami, ale spíše facilitátory diskusí, kteří podporují studenty v řešení konfliktů, reflexi a společném nastavování pravidel. Mnoho pedagogů však pocítuje nejistotu nebo nedostatek kompetencí k takové výuce. Pro efektivní zavedení pedagogického přístupu do CSE je nezbytné zajistit odpovídající vzdělávání a rozvoj dovedností učitelů. Lepší příprava a podpora jim může pomoci překonat rozpaky při probírání citlivých témat a efektivně využívat interaktivní metody. Nicméně začlenění kvalitního vzdělávání a podpory učitelů do CSE programů zůstává výzvou, zejména z hlediska rozpočtu, plánování a organizační struktury (Bonjour & van der Vlugt, 2018).

4.2.2 Finsko, USA, Indonésie

Sexuální výchova celosvětově zůstává kontroverzním tématem. Nejvíce jsou diskutovány otázky týkající se obsahu, načasování a vhodnosti sexuální výchovy ve školách. Ve **Finsku** je sexuální výchova povinná od roku 1970 a je integrována do různých předmětů. Země si tak zajistila, že všichni studenti dostanou ono vzdělání. Finský model zdůrazňuje komplexní přístup k sexuální výchově, který zahrnuje diskuse o různých aspektech sexuality s cílem vybavit studenty potřebnými znalostmi a dovednostmi. Strukturovaná a povinná povaha sexuální výchovy ve Finsku je spojena s lepšími výsledky sexuálního zdraví u dospívajících, což přispívá k nižší míře nechtěných těhotenství a pohlavně přenosných chorob ve srovnání se zeměmi s méně komplexními programy (Kociánová, 2017).

V **USA** (Spojené státy americké) najdeme dva hlavní přístupy k sexuální výchově, a to abstinenci a komplexní. **Abstinenci přístup** k sexuální výchově v USA prezentuje sexualitu jako rizikovou mimo manželství. Do popředí staví morální a náboženské hodnoty. Minimalizuje, zkresluje informace o antikoncepci a ochraně. Cílem je snížení předčasné sexuální aktivity, nechtěných těhotenství a odkládání prvního pohlavního styku. Ukazuje se, že tento přístup není efektivní, a naopak může vést k vyšší míře nechráněného styku kvůli nedostatku informací (Farida, 2017).

V **Indonésii** je sexuální výchova velmi omezená, primárně se zabývá lidskou reprodukcí bez účinného snížení míry těhotenství u dospívajících. Současná sexuální

výchova v Indonésii je tedy nedostatečná, proto by bylo vhodné zavést více komplexní přístup k sexuální výchově, který by zároveň respektoval kulturní a náboženské hodnoty země. Obecně by sexuální výchova měla být přiměřená věku a přizpůsobena potřebám studentů (Farida, 2017).

4.2.3 Nový Zéland

Sexuální výchova je jednou ze sedmi klíčových oblastí vzdělávání v rámci předmětu zdraví a tělesné výchovy v novozélandském kurikulu. Je povinnou součástí výuky na základních i středních školách a vychází z osnov a stanovených vzdělávacích cílů. Tento předmět je vnímán jako celoživotní proces, který studentům poskytuje znalosti, porozumění a dovednosti potřebné k vytváření pozitivních postojů k sexualitě, péči o sexuální zdraví a rozvoji mezilidských vztahů. Výuka zahrnuje koncept *hauora* (holistický přístup ke zdraví), podporu zdravého životního stylu a *socioekologickou perspektivu*. Z pohledu socioekologického přístupu se studenti učí pohlížet na sexualitu a zdraví nejen z individuálního hlediska, ale také v kontextu širšího sociálního prostředí. Hlavní úrovně socioekologického modelu v sexuální výchově jsou:

- **individuální úroveň** – biologické, psychologické a emocionální faktory (např. sebehodnota, znalosti o sexualitě, schopnost činit informovaná rozhodnutí),
- **interpersonální úroveň** – vliv rodiny, přátel a vrstevníků na postoje a chování týkající se sexuality,
- **komunitní úroveň** – škola, zdravotnické služby a další instituce, které poskytují informace a podporu v oblasti sexuálního zdraví,
- **společenská úroveň** – kulturní normy, zákony, politika a média, které ovlivňují sexuální výchovu a veřejné zdraví

(Fitzpatrick, 2015).

Tento přístup podporuje inkluzivní a holistickou sexuální výchovu, která bere v úvahu sociální faktory, hodnoty, vztahy a širší kontext společnosti, ve které mladí lidé vyrůstají. Díky tomu se žáci neučí jen fakta o reprodukci, ale i o zdravých vztazích, komunikaci, sebeúctě a rovnoprávnosti. Efektivní sexuální výchova zahrnuje nejen samotnou výuku, ale také podporu skrze školní politiku, spolupráci s komunitními organizacemi a zajištění dostupnosti potřebné podpory pro studenty. Důležitou součástí je

rovněž reflexe osobních a společenských postojů a hodnot spojených se sexualitou (Fitzpatrick, 2015).

4.2.4 Online svět dospívajících

Mezi roky 2017–2019 proběhl průzkum zaměřený na děti ve věku 9–16 let a online svět. Tedy přístup dětí k internetu, jejich aktivity a dovednosti v online světě, rizika a příležitosti a také děti v sociálním kontextu. Průzkum přináší výsledky z 19 evropských zemí. Celkem zahrnuje 25 101 odpovědí dětí. Sběr dat prováděly národní týmy zapojené do sítě EU Kids Online. Výzkum poukazuje na skutečnost, že jednotlivé země nastavují odlišnou rovnováhu mezi riziky a příležitostmi v kontextu online světa dětí. Zpráva porovnává země podle dvou hlavních faktorů: množství rizik, kterým děti čelí, a počtu online aktivit, kterým se věnují. Například děti v **Litvě** a **Estonsku** se věnují mnohem více online aktivitám než děti v **Itálii**, přesto u nich nedochází k výraznému nárůstu online rizik. Naopak v **Německu**, **Švýcarsku** a **Norsku** se děti potýkají s vyššími riziky, aniž by přitom měly větší přístup k digitálním příležitostem. Výzkumníci se obvykle soustředí buď na příležitosti, které digitální svět nabízí, například v oblasti vzdělávání, občanské participace či kreativního vyjádření nebo na rizika spojená s online prostředím, jako jsou otázky bezpečnosti na internetu, rodičovské kontroly či regulace obsahu. Pro **Českou republiku** z výzkumu vychází, že více chlapců dostává sexuálně laděné zprávy, zatímco dívky jsou častěji vyzývány ke sdílení intimních informací. Dívky se často setkávají s obsahem podporující extrémní hubnutí. Chlapci více utrácí za nákupy v aplikacích a online hrách. Největší podíl kyberagresorů je mezi chlapci ve věku 13 až 17 let. Některá běžně obávaná rizika české děti nevyvádějí z míry tak, jak by se očekávalo. Po setkání se sexuálně explicitním obsahem se 41 % dětí cítilo šťastně a 39 % nebylo nijak rozrušeno. Po osobním setkání s někým, koho znaly pouze z internetu, bylo 78 % dětí spokojených. V **Rusku** více než polovina dětí zažila kyberagresi a mezi největší problémy zde patří nezdvořilá, nevhodná komunikace a škodlivý, nevhodný obsah na internetu. Naopak většina **norských dětí** vnímá internet jako pozitivní sociální prostředí a cítí se v online prostoru bezpečně. Norské děti nejhojněji trápí zprávy se sexuálním podtextem. V **Chorvatsku** většina dětí využívá internet alespoň jednou týdně k vzdělávacím účelům, a to jak ve škole, tak doma. Devět procent **německých dospívajících** uvedlo, že jejich rodič nebo pečovatel zveřejnil jejich fotografii bez jejich souhlasu, přičemž ve 4 % případů to vedlo k posměšným či urážlivým komentářům. Proto je důležité zvyšovat

povědomí rodičů o možných negativních důsledcích a zdůrazňovat právo dětí na soukromí (Šmahel et al., 2020).

4.2.5 Digitální technologie a gamifikace v sexuální výchově

Sexuální výchova se stává stále důležitější součástí vzdělávacích programů, zejména s ohledem na rizika spojená s obdobím dospívání. Tradiční metody výuky se však ukazují jako nedostatečně efektivní, zvláště u mladé generace, která je od dětství vystavena digitálním technologiím. Z tohoto důvodu se odborníci zaměřují na inovativní přístupy, jako jsou seriózní vzdělávací hry (interaktivní, digitální) a gamifikace, které mohou lépe reflektovat potřeby a učební návyky současných studentů. Výzkumu zaměřeného na efektivitu těchto metod se zúčastnilo 120 studentů ve věku 11–15 let. Tito studenti byli rozděleni do tří skupin podle použitého výukového přístupu:

- **seriózní hry** – výuka probíhala prostřednictvím interaktivních digitálních vzdělávacích her zaměřených na sexuální výchovu,
- **gamifikace** – tradiční výuka byla obohacena o herní prvky, jako jsou soutěže, odměny či simulace,
- **tradiční metody** – výuka probíhala běžnými školními metodami, například přednáškami a diskusemi

(Haruna et al., 2020).

Výsledky studie jednoznačně prokázaly vyšší efektivitu gamifikovaných přístupů oproti tradičním metodám. Studenti díky tomu dosáhli zlepšení svých znalostí. Projevila se také vyšší míra motivace, pozitivnější postoje k sexuální výchově a větší aktivní zapojení do výuky. Digitální technologie nejen zlepšují vzdělávací proces, ale zároveň umožňují interaktivnější a přirozenější formu učení, která lépe odpovídá potřebám mladé generace. Tyto poznatky mohou být využity k efektivnějšímu předávání informací o sexuálním zdraví. Digitální vzdělávací nástroje a metody gamifikace tak představují významný krok směrem k modernější, interaktivnější a inkluzivnější formě sexuální výchovy (Haruna et al., 2020).

Empirická část

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Předchozí kapitoly představily vývojové období žáků druhého stupně základních škol, zejména v kontextu jejich psychosexuálního vývoje. Teoreticky byla ukotvena sexuální výchova, včetně jejího komplexního pojetí, a zdůrazněna role učitelů při její realizaci. Na základě těchto poznatků tato práce zkoumá aktuální podobu sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR.

Dosavadní výzkumy v České republice se zaměřovaly především na pedagogicko-didaktický pohled (didaktické metody, pomůcky v sexuální výchově, historie sexuální výchovy) a postoje žáků či rodičů. Tzn. práce zabývající se postoji a názory rodičů k výuce sexuální výchovy nebo práce zjišťující znalosti a informovanost žáků v kontextu sexuální výchovy (Sadková, 2018). Poslední větší studie na toto téma v ČR proběhly v letech 2020–2021. Jejich závěry hovoří o jistých trendech, kdy sexuální výchova v České republice je často nevyvážená, zaměřená převážně na biologické a preventivní aspekty, zatímco pozitivní stránky sexuality a důležitá témata, jako je souhlas k sexuální aktivitě i pornografie, jsou opomíjena. Dle těchto studií se tabuizovaná témata, jako první sex, masturbace či orgasmus, ve výuce objevují zřídka či málokdy, ačkoli v zahraničí jsou běžnou součástí sexuální výchovy (ČSÚ, 2020 & Konsent, 2021).

Tato práce přináší *psychologickou perspektivu*, která klade důraz na psychosexuální vývoj dospívajících, vnímání sexuality jako propojení těla, psychiky a vztahů, význam digitálního prostředí a dostupnost odborné pomoci. V mnoha zemích již převládá přístup komplexní sexuální výchovy (*Comprehensive Sexuality Education, CSE*), který se ukazuje jako efektivní (Shah & Pokhrel, 2023).

Klíčovou roli v sexuální výchově hrají učitelé, kteří nejen poskytují informace, ale také formují porozumění sexualitě a zdravým vztahům. Jejich odborná příprava a osobní přesvědčení výrazně ovlivňují kvalitu výuky. Mnoho pedagogů se však necítí dostatečně připraveno, zejména při výuce citlivých témat, jako jsou LGBTQ+ otázky, souhlas k sexuální aktivitě nebo sexuální práva (Ali & Latif, 2024).

Tato práce se proto zaměřuje na **přístup** a **postoje učitelů** k sexuální výchově. Zkoumá, jaké metody a pomůcky využívají, jaká témata zařazují do výuky, jak se cítí při probírání intimních témat a jaké faktory by jim usnadnily výuku. Výsledky mohou přispět k lepšímu pochopení aktuální situace a nabídnout podklady pro zlepšení sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je deskripce aktuální podoby sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR. Tato práce si klade za cíl především zmapovat pohled pedagogů, kteří na druhém stupni základních škol v ČR vyučují sexuální výchovu. Jedná se tedy o přístup, názory a potřeby samotných pedagogů.

5.2 Výzkumné otázky

Pro výzkum byly stanoveny následující výzkumné otázky:

VO1: *Jaká je aktuální podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR?*

VO2: *Na jaká témata v rámci sexuální výchovy je zaměřena pozornost?*

VO3: *Která témata jsou v rámci sexuální výchovy opomíjena?*

VO4: *Jaké metody k výuce sexuálních témat pedagogové využívají?*

VO5: *Jaké pomůcky k výuce sexuálních témat pedagogové využívají?*

VO6: *Co by pomohlo pedagogům, aby se cítili jistěji ve výuce sexuálních témat?*

6 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

V této kapitole je představena metodologie a nástroje využívané v tomto výzkumu. Vzhledem k povaze výzkumného cíle byl zvolen kvantitativní výzkumný design. Konkrétně dotazníková studie, která nese stejný název jako samotná bakalářská diplomová práce, tedy *Aktuální podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR*.

6.1 Metody tvorby dat

Data byla získávána pomocí **online dotazníku vlastní konstrukce** (viz příloha č. 5). Při tvorbě položek dotazníku jsme vycházeli z analýzy dostupné odborné literatury a teoretického zakotvení tématu, přičemž jsme se inspirovali dotazníkem pro učitele v disertační práci Terezy Sadkové (Sadková, 2019).

Metodu online dotazníku vlastní konstrukce jsme zvolili s ohledem na její efektivitu při oslovování širokého souboru respondentů a její časovou i finanční nenáročnost ve srovnání s jinými metodami. Naším záměrem bylo získat co nejvíce odpovědí od učitelů, kteří vyučují sexuální výchovu na druhém stupni základních škol v České republice. Online způsob se tedy jevil jako nejvíce přístupný nástroj pro kvantitativní výzkum, který navíc umožňuje respondentům časovou flexibilitu pro zodpovězení otázek v dotazníku. Otázky v dotazníku byly pro všechny respondenty totožné. Variabilita vznikala pouze při vyplňování podotázek. Některé položky na základě odpovědi respondenta poté odkazovaly na dílčí podotázky. Např. pokud respondent zvolil odpověď "ano", následovala podotázka. Pokud vybral odpověď "ne", pokračoval další otázkou dotazníku. Dotazník obsahoval jak uzavřené, tak otevřené otázky. Než jsme spustili tzv. ostrý sběr dat, proběhlo pilotní testování, jehož průběh je níže popsán.

6.1.1 Struktura online dotazníku vlastní konstrukce

Dotazník byl vytvořen prostřednictvím platformy Google Forms, kterou jsme zvolili díky její uživatelské přívětivosti. Dotazník je pomocí ní snadno ovladatelný. Dotazník začíná úvodním listem, kde je specifikováno, pro koho je dotazník určen. Následuje oslovení respondenta a představení autorky výzkumu. Dále je zde obsažena informace, že je dotazník anonymní a jeho vyplnění je dobrovolné. Také časový údaj, že celé vyplnění zabere přibližně

20 minut a upozornění, že vyplněním dotazníku souhlasí respondent se zpracováním odpovědí pro účel výzkumu. Konec úvodního listu obsahuje kontaktní údaje na autorku výzkumu. Dotazník se skládá celkem z 5 sekcí s otázkami. Včetně zmiňovaných podotázek je v dotazníku celkem 31 položek. Jednotlivé sekce dotazníku:

1. **Sociodemografické údaje** – věk, pohlaví, kraj, ve kterém respondent profesně působí, typ školy a kolik žáků danou školu navštěvuje, jak dlouho se respondent pohybuje v praxi, jaký ročník vyučuje a zda je metodikem prevence
2. **Výuka** – v této sekci se ptáme učitelů na jejich používané pomůcky, metody, pocity při výuce sexuálních témat, s čím se doposud ve své praxi setkali
3. **Témata sexuální výchovy** – ptáme se na obsah výuky sexuální výchovy v kontextu komplexního přístupu
4. **Odborná pomoc** – zde se ptáme na konkrétní druhy odborné pomoci
5. **Postoje** – v této sekci žádáme o souhlas/nesouhlas s danými tvrzeními

Sekce byly zvoleny pro větší strukturovanost a přehlednost v dílčích tématech dotazníku. Dotazník končí poděkováním respondentovi za spolupráci a nabízí prostor pro případné komentáře, postřehy, poznámky k tématu.

6.1.2 Pilotní testování

Před oficiálním spuštěním dotazníkového šetření bylo nutné provést pilotní testování. Proběhly tedy dvě schůzky, jedna s paní učitelkou vyučující sexuální výchovu a jedna s metodičkou prevence, která zároveň sexuální výchovu vyučuje. Pilotní testování probíhalo diskusí nad vyplňovaným dotazníkem. Úkolem bylo dotazník vyplnit a u toho jej komentovat. Tedy číst zadání dotazníku a jeho jednotlivé otázky nahlas. Tento postup bývá označován jako *kognitivní rozhovor* (Vinopal, 2008). Jedná se o komentování svých myšlenek, pocitů, interpretací při zodpovídání otázek. Cílem je identifikovat potenciální problémy v otázkách, jako jsou nejasnosti, zavádějící formulace nebo obtížnost porozumění. Následný *kognitivní debriefing* pomáhá upravit, doladit dotazník před jeho ostrým spuštěním tak, aby byl co nejsrozumitelnější (Vinopal, 2008).

Z pilotního testování vzešlo, že je dotazník obsahově srozumitelný. Nebylo proto nutné provádět žádné úpravy.

6.2 Metoda zpracování dat

Pro analýzu získaných dat byla využita **deskriptivní statistika**, která se zaměřuje na sumarizaci, uspořádání a prezentaci dat tak, aby bylo možné identifikovat základní trendy a charakteristiky zkoumaného souboru. Popisná statistika pojímá shrnutí a analýzu shromážděných dat za účelem získání užitečných informací. Slouží jako základní nástroj v různých oblastech (pedagogika, psychologie, zdravotnictví), pomáhá při rozhodování, plánování, poskytuje vhled do pozorovaných jevů nebo proměnných. Deskriptivní statistika zahrnuje např. procentuální rozdělení, průměry či mediány a je běžně využívána v pedagogickém i sociálním výzkumu (Selvamuthu & Das, 2024).

Data z dotazníkového šetření byla zpracována pomocí programu Microsoft Excel. Nejprve bylo nutné upravit datovou matici. U některých otázek došlo k odstranění nerelevantních odpovědí, např. odpovědi typu „já nevyučuji“, které neodpovídaly cílové skupině. Dále bylo potřebné u části položek sjednotit odpovědi respondentů do větších kategorií nebo vytvořit intervaly pro následnou snazší interpretaci výsledků.

Výstupy analýzy jsou prezentovány ve formě tabulek a grafů, které umožňují přehlednou vizualizaci podstatných poznatků a trendů z datového souboru. Několik otázek bylo zpracováno textově, a to s procentuálním vyjádřením pro celkový výzkumný soubor.

7 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Sběr dat probíhal v dubnu 2024 a poté v září, říjnu a listopadu roku 2024. Pro výběr výzkumného souboru byl použit záměrný výběr. Konkrétně byly osloveny školy, které odpovídaly specifikům cílové skupiny dotazníku. Dále byla využita metoda sněhové koule – autorka oslovila své známé, kteří následně dotazník sdíleli dál. Jednalo se o spolužáky autorky, jejichž rodiče jsou pedagogové, a ti mohli dotazník dále distribuovat do škol, kde působí. Inzerce výzkumu probíhala především prostřednictvím e-mailové rozesílky školám, sdílením dotazníku ve vybraných Facebookových skupinách pro učitele a jeho šířením mezi známé.

Dotazník byl sdílen ve Facebookových skupinách určených pro učitele, konkrétně: *Učitelé*, *Učitelé + a Metodici prevence – podpůrná komunita*. Dále byl zveřejněn ve skupině zaměřené na sběr dat *Dotazníky k vyplnění* a na univerzitní skupině *Univerzita Palackého v Olomouci*. Úvodní text k dotazníku na Facebooku se mírně lišil od oslovovacího e-mailu pro školy, jeho znění je uvedeno v příloze (viz příloha č. 2).

Pro kontaktování škol byl využit web *Atlas školství*, který obsahuje databázi e-mailových adres jednotlivých základních škol. Kontaktovány byly všechny základní školy uvedené v této databázi, přičemž školy byly oslovovány postupně podle krajů a okresů ČR. Celkem bylo z *Atlasu školství* kontaktováno 4 264 škol. Pro účely komunikace byl vytvořen oslovovací e-mail (viz příloha č. 1) (*Atlas školství*, n.d.).

7.1 Výzkumný soubor a kritéria výběru respondentů

Pro výběr respondentů do našeho výzkumu byla stanovena následující kritéria:

- Učitelé na 2. stupni ZŠ / příslušných ročnících víceletých gymnázií, kteří v rámci svých předmětů (např. přírodopis/biologie, výchova ke zdraví, občanská výchova) vyučují na školách sexuální výchovu.
- Učitelé mohli být zároveň i metodici prevence.

Celkově jsme v rámci dotazníkového šetření získali odpovědi od **207 respondentů**. Všichni respondenti splňovali stanovená kritéria, a proto žádný respondent nebyl vyřazen z datového souboru.

7.2 Charakteristika výzkumného souboru

Náš výzkumný soubor tvoří 207 respondentů, z toho tvoří většinu ženy. Průměrný věk našich respondentů je zaokrouhleně 45 let (viz tabulka 2).

Pro větší přehlednost jsou základní charakteristiky (věk, pohlaví) našeho výzkumného souboru uvedeny v následující tabulce a grafu (viz tabulka 1, obrázek 1).

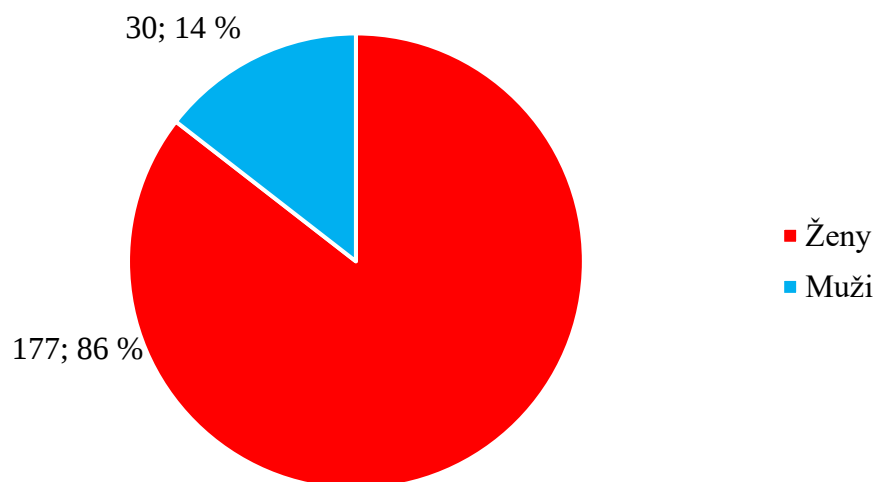
Tabulka 1: Věkové rozložení respondentů

Věk	Počet respondentů v daném intervalu	Procentuální vyjádření
20-25	4	1,93 %
26-30	22	10,63 %
31-35	19	9,18 %
36-40	21	10,14 %
41-45	32	15,46 %
46-50	48	23,19 %
51-55	29	14,01 %
56-60	26	12,56 %
61-65	4	1,93 %
66-70	2	0,97 %
Celkem	207	100 %

Tabulka 2: Základní statistické ukazatele věku respondentů

Počet	Průměr	Sm. odch.	Minimum	Maximum	Medián
207	44,56	10,08	23	68	46

Obrázek 1: Rozložení respondentů dle pohlaví (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: první číslo = absolutní četnost; druhé číslo = relativní četnost (%)

7.3 Etické hledisko a ochrana soukromí

V rámci tohoto výzkumu byla věnována zvláštní pozornost etickým aspektům a ochraně soukromí respondentů. Dotazník byl koncipován jako anonymní a jeho vyplnění bylo zcela dobrovolné. Respondenti byli před zahájením vyplňování informováni o účelu výzkumu a o tom, že jejich odpovědi budou použity výhradně pro potřeby této bakalářské práce. Tato skutečnost byla ošetřena formulací uvedenou přímo v dotazníku: „*Vyplněním dotazníku souhlasíte se zpracováním Vašich odpovědí pro účel výzkumu.*“

Respondenti byli také informováni o přibližné délce vyplňování dotazníku, která byla stanovena na 20 minut. Otázky v dotazníku byly označeny jako povinné, aby bylo možné získat potřebná data pro analýzu a zajistit relevantnost odpovědí.

Pro zajištění co největší svobody při vyplňování byly v dotazníku zahrnuty i otevřené otázky a možnost volby odpovědi „jiné“ u více položek, čímž respondenti mohli lépe vyjádřit své postoje a zkušenosti atp. Na závěr dotazníku byla účastníkům poskytnuta možnost slovního vyjádření k tématu či k samotnému dotazníku, což umožnilo hlubší pochopení jejich názorů. K zajištění transparentnosti výzkumu byla v dotazníku uvedena e-mailová adresa autorky, aby měli respondenti možnost v případě potřeby výzkumníci kontaktovat.

V rámci pilotního testování dotazníku byl uplatněn kognitivní rozhovor. Během tohoto procesu si autorka výzkumu dělala poznámky na papír, rozhovor nebyl nahráván.

Přestože byla učiněna veškerá opatření k zajištění návratnosti relevantních odpovědí, nelze zcela eliminovat možnost zkreslení. V případě pilotních rozhovorů se autorka výzkumu snažila vytvořit bezpečné a důvěrné prostředí, které mělo podpořit otevřenost a upřímnost respondentů. U online dotazníkového šetření však není možné kontrolovat podmínky vyplňování, čas, který respondenti dotazníku věnovali, ani míru jejich upřímnosti. Tento faktor bude dále zohledněn v kapitole 9.1 *Limity práce*.

8 VÝSLEDKY

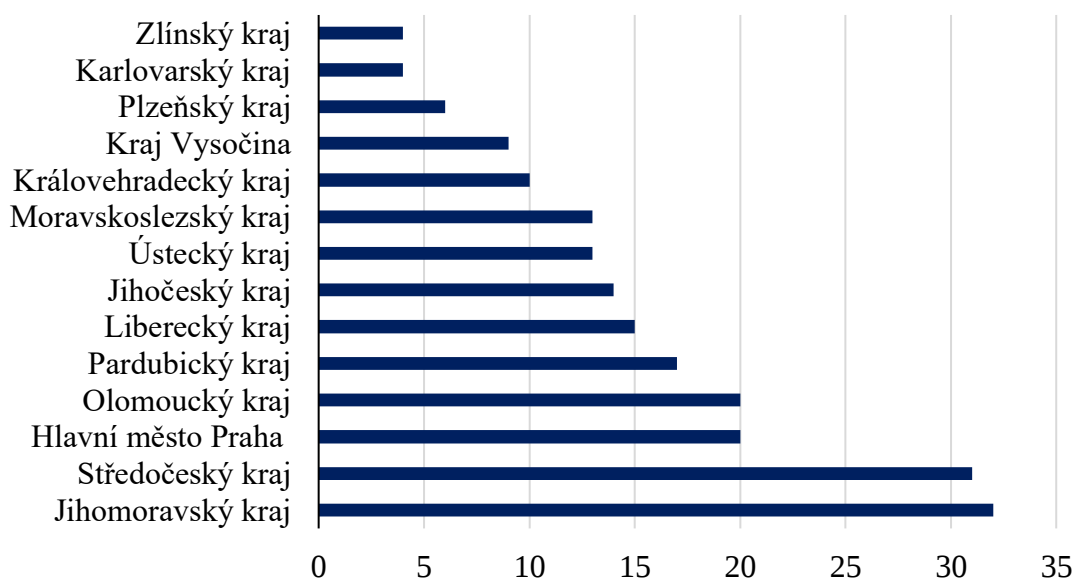
V této kapitole představíme výsledky kvantitativního zpracování dat. Jednotlivé otázky z online dotazníku vlastní konstrukce zde budou deskriptivně popsány – pomocí grafů, popřípadě tabulek. Zpracování výsledků se drží struktury sekcí v dotazníku. V závěru kapitoly odpovíme na výzkumné otázky.

8.1 Sociodemografické údaje

První sekcí v dotazníku jsou tzv. sociodemografické údaje. Otázky na věk a pohlaví respondenta jsou rozebrány v kapitole 7.2 *Charakteristika výzkumného souboru*. Zde uvádíme další položky z této sekce.

Nejvíce odpovědí jsme dostali od respondentů vyučujících v Jihomoravském a Středočeském kraji. Naopak nejméně dat máme z kraje Karlovarského a Zlínského (viz obrázek 2). Náš soubor tedy není reprezentativní a tento fakt bude dále zohledněn v kapitole Limity práce.

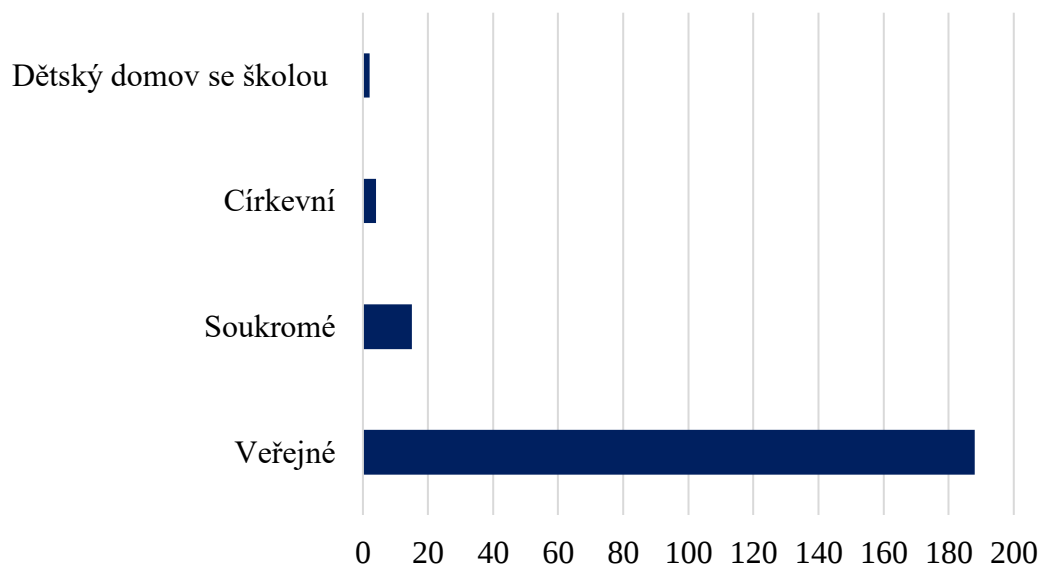
Obrázek 2: Zastoupení škol dle krajů ČR (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 208 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

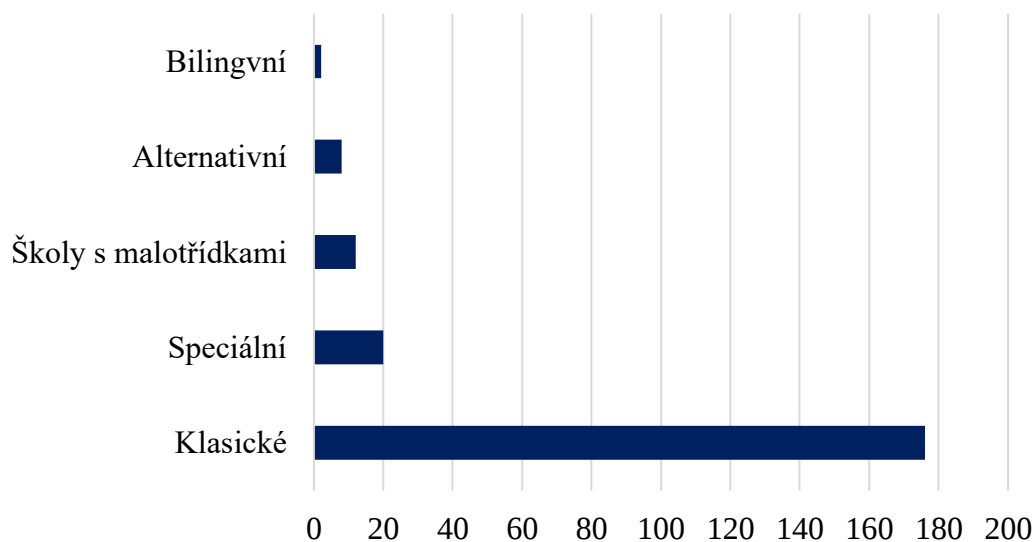
Dále nás zajímalo, na jakém typu škol učitelé vyučují. Z dat vyplývá, že nejvíce našich respondentů vyučuje na veřejných klasických školách (viz obrázek 3, obrázek 4).

Obrázek 3: Typy škol dle zřizovatele (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 209 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

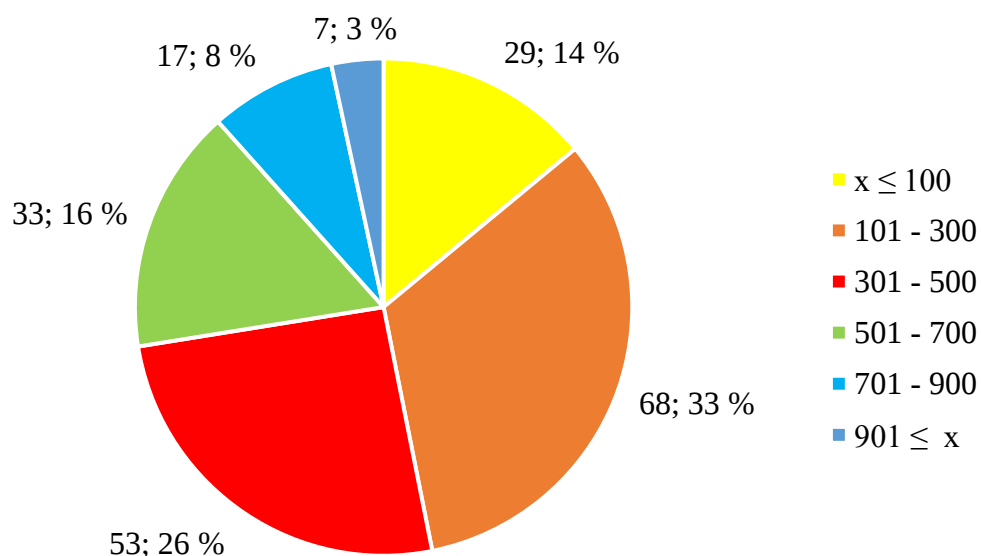
Obrázek 4: Typy škol podle vzdělávacího zaměření (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 218 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

Respondentů jsme se ptali, kolik žáků danou školu navštěvuje (viz obrázek 5).

Obrázek 5: Velikost škol podle kapacity žáků (N = 207, celkový počet respondentů)

Abychom věděli, s jakou praxí nám respondenti odpovídají, ptali jsme se na dobu jejich pedagogického působení (viz tabulka 2).

Tabulka 2: Délka praxe učitelů (N = 207, celkový počet respondentů)

Délka praxe (roky)	Počet respondentů v daném intervalu	Procentuální vyjádření
1-5	51	25,00 %
6-10	38	18,63 %
11-15	19	9,31 %
16-20	29	14,22 %
21-25	33	16,18 %
26-30	14	6,86 %
31-35	14	6,86 %
36-40	5	2,45 %
$41 \leq x$	1	0,49 %
Celkem	204	100,00 %

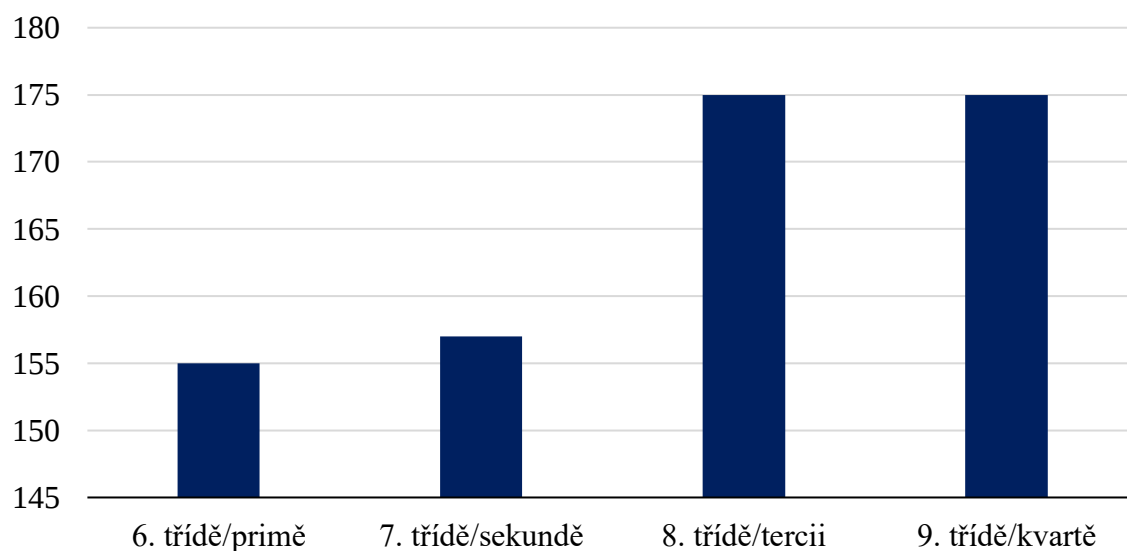
Pozn.: n = 204 (celkový počet odpovědí), 3 odpovědi u této otázky byly vyřazeny z důvodu neuvedení číselného údaje respondenty

Tabulka 3: Základní statistické ukazatele délky praxe učitelů

Průměr	Sm. odch.	Minimum	Maximum	Medián
15,38	10,41	1	41	14

V našem výzkumném souboru máme nejvíce zastoupeny učitele osmých a devátých tříd (viz obrázek 6).

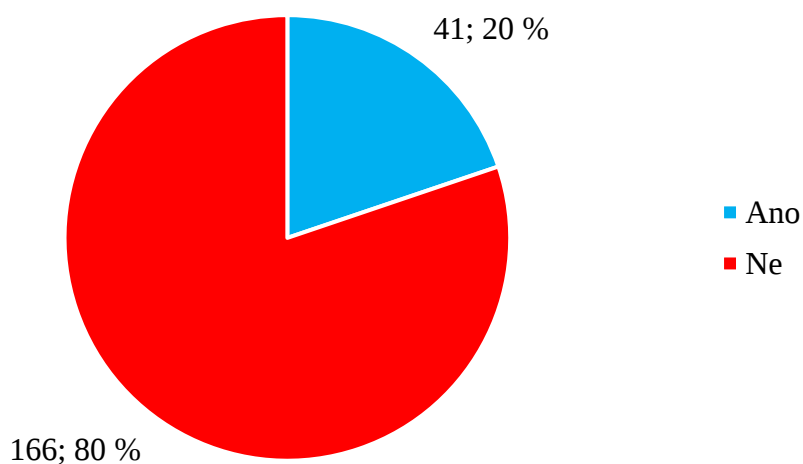
Obrázek 6: Ročníky, ve kterých učitelé aktuálně vyučují (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 662 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

Zajímalo nás, zda je někdo z našich respondentů zároveň metodikem prevence. Tito odborníci by měli mít přehled o preventivních programech, včetně témat sexuální výchovy, zejména sexuálně rizikového chování. Jejich metodické vzdělání může ovlivnit náš výzkumný soubor a přinést k problematice jiný úhel pohledu (viz obrázek 7).

Obrázek 7: Graf znázorňuje počet učitelů, kteří zároveň zastávají roli metodika prevence (N = 207, celkový počet respondentů)

Respondenti, kteří uvedli, že jsou metodiky prevence, následně odpověděli na podotázku týkající se délky jejich praxe v této roli (viz tabulka 3).

Tabulka 4: Délka praxe v roli metodika prevence (N = 41, celkový počet respondentů)

Délka praxe (roky)	Počet respondentů v daném intervalu	Procentuální vyjádření
1-5	17	42,50 %
6-10	7	17,50 %
11-15	9	22,50 %
16-20	6	15,00 %
21 ≤ x	1	2,50 %
Celkem	40	100,00 %

Pozn.: n = 40 (celkový počet odpovědí), 1 odpověď byla vyřazena, protože nebyla relevantní pro náš výzkum

Tabulka 5: Základní statistické ukazatele délky praxe v roli metodika prevence

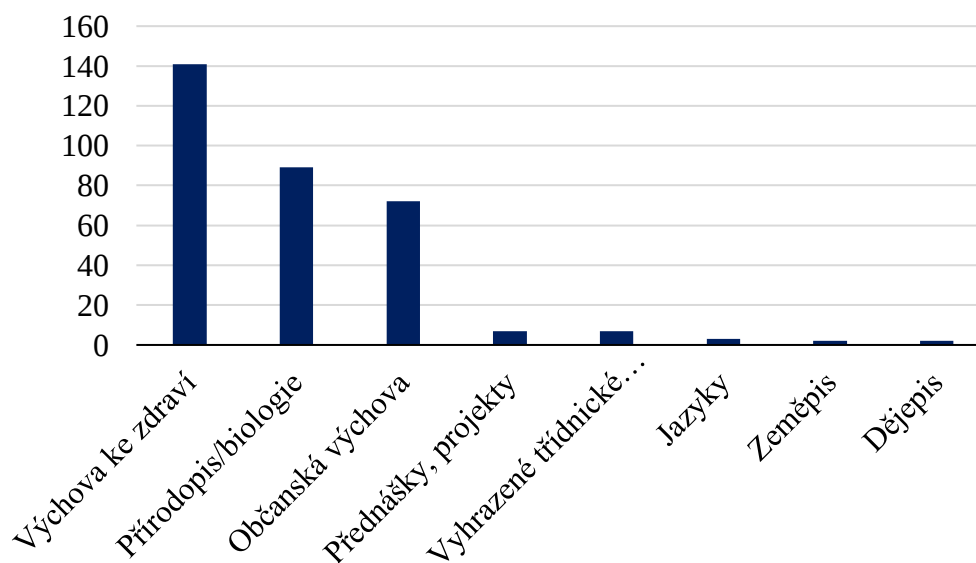
Průměr	Sm. odch.	Minimum	Maximum	Medián
9	6,61	1	25	8

8.2 Výuka – metody, pomůcky, pocity, zkušenosti

Ve druhé sekci dotazníku jsou otázky týkající se samotné výuky sexuální výchovy. Mapujeme podobu výuky a pocity, zkušenosti pedagogů.

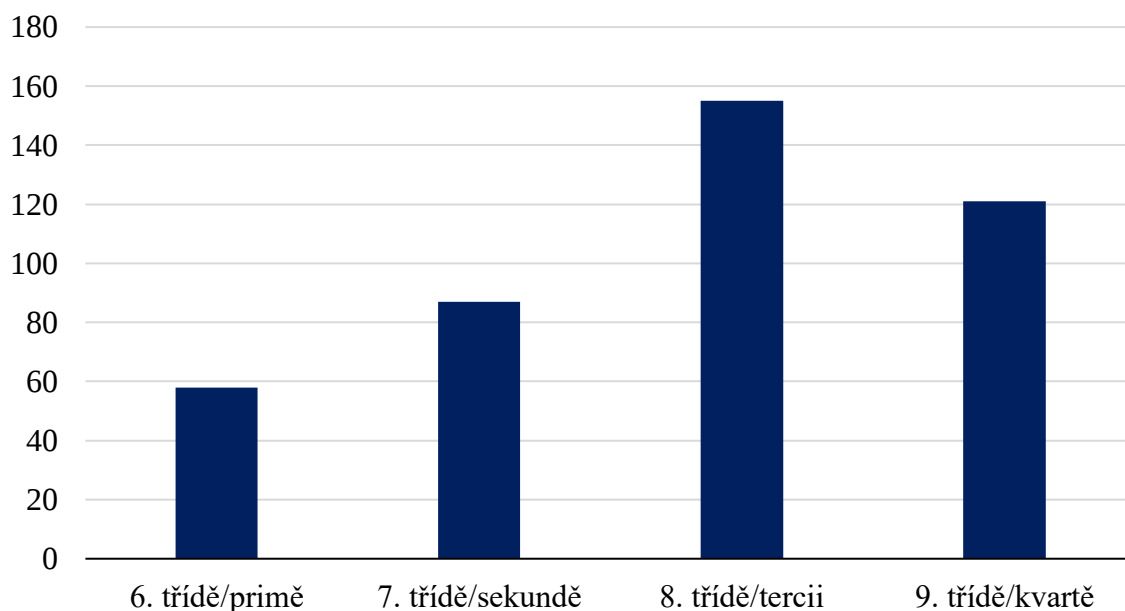
Následující grafy zobrazují, v jakých předmětech a ročnících se nejčastěji vyučují témata spojená se sexuální výchovou. Tyto údaje nám pomáhají lépe pochopit, jak je sexuální výchova v současnosti zakomponována do školní výuky. Obrázek 8 znázorňuje, v jakých předmětech se sexuální výchova nejčastěji vyučuje. Z výsledků je patrné, že nejvíce jsou tato témata zařazována především do předmětu Výchova ke zdraví, Přírodopis/Biologie. Tyto výsledky odpovídají současným trendům ve školství, kdy je sexuální výchova nejčastěji součástí biologických nebo výchovných předmětů. Obrázek 9 ukazuje, v jakých ročnících se nejčastěji probírají sexuální témata. Nejvyšší zastoupení je v osmém ročníku, což odpovídá období, kdy u žáků dochází k výrazným tělesným a psychickým změnám spojeným s dospíváním.

Obrázek 8: Předměty, ve kterých jsou vyučována sexuální témata (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 323 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

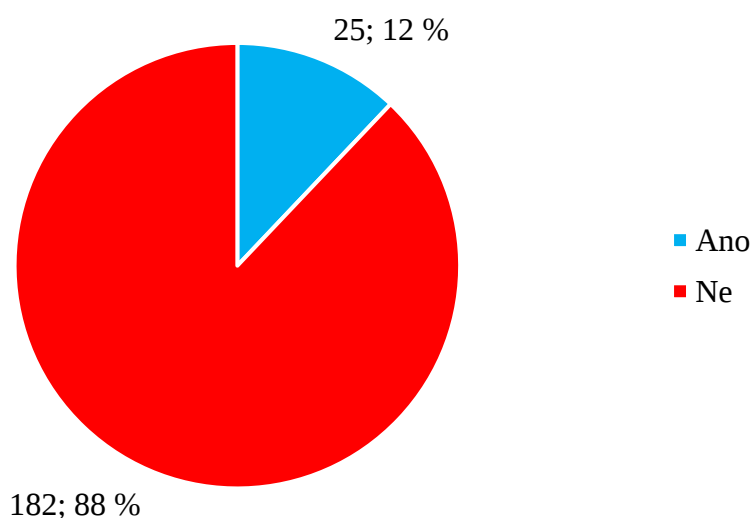
Obrázek 9: Graf znázorňuje rozložení ročníků, ve kterých se sexuální témata vyučují nejčastěji (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 421 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

Ve veřejném prostoru se v kontextu sexuální výchovy diskutuje mimo jiné o tom, zda by neměla být samostatným předmětem na základních školách. Obrázek 10 prezentuje názory respondentů na tuto problematiku.

Obrázek 10: Graf reprezentuje názory respondentů, zda by sexuální výchova měla být jako samostatný předmět na školách (N = 207, celkový počet respondentů)

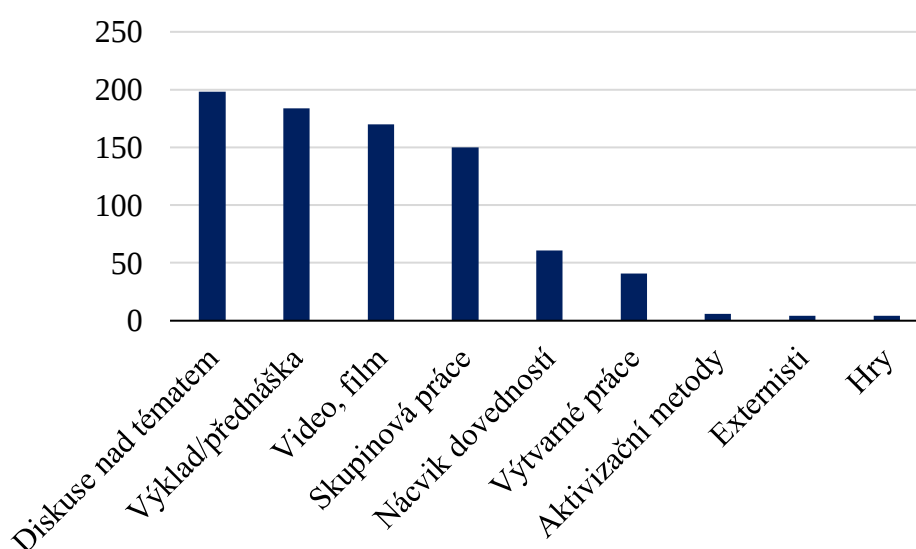
Výsledky naznačují, že většina učitelů se neztotožňuje s názorem, že by sexuální výchova měla být jako samostatný předmět. U této položky jsme také žádali respondenty o jejich odůvodnění, proč si myslí, že samostatný předmět pro sexuální výchovu by byl/nebyl vhodný. Z výpovědí vyplývá, že většina respondentů vnímá současné zařazení sexuální výchovy do předmětů jako Výchova ke zdraví, Občanská výchova, Přírodopis jako dostačující. Převládají názory, že není třeba zavádět samostatný předmět, ale spíše rozšířit časovou dotaci v existujících hodinách nebo využít projektové dny a externí odborníky. Někteří učitelé poukazují na citlivost tématu, rozdílnou připravenost žáků na témata sexuální výchovy a potřebu respektovat roli rodiny. Jiní zdůrazňují důležitost mezipředmětového propojení a přizpůsobení výuky potřebám dané třídy. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí jednotlivých respondentů:

- „Výchova ke zdraví a občanská výchova mi stačí k probrání učiva a k předání znalostí a dovedností, které by žáci měli na základní škole získat.“
- „Děti potřebují ze školy ohledně tohoto tématu důležité informace, ale na obsah celého předmětu mi to nepřijde.“
- „Mně osobně dostačuje prostor v mých předmětech. Sexuální výchově v nich dávám velký prostor.“
- „Stačí předmět výchova ke zdraví – na název sexuální výchova jsou někteří rodiče velmi citliví.“

- „Primárně patří toto téma rodičům. Škola by měla sloužit jako "supervizor a korektor," prostoru je dost – biologie, výchova ke zdraví atd. Nemůžeme nahrazovat psychology, příp. sexuology! Vše je o vztazích...“
- „Nepovažuji téma za tak obsáhlé.“
- „Jedná se o intimní téma, které má být diskutováno zejména v rodině. Škola nemá suplovat rodinu.“
- „Sexuální výchova je primárně záležitostí rodiny, toto téma není tak široké, aby muselo mít samostatný předmět. Přírodopis a výchova ke zdraví jsou dostatečně časově dotovány, aby se podstatné věci, se kterými děti mají být seznámeny, stihly probrat.“
- „Některé děti ještě nejsou připravené na toto téma, mnohdy je i nevole ze strany rodičů.“

Respondenti byli dotázáni na metody, které při výuce sexuální výchovy využívají. Data poukazují na dominantní roli frontální výuky, nejčastěji se tedy jedná o prostý výklad od učitele. Časté jsou skupinové práce, diskuse nad tématem, edukativní videa. Méně zastoupené je využívání externistů (např. besedy s odborníky, preventivní programy od externích společností) a aktivizačních metod (viz obrázek 11).

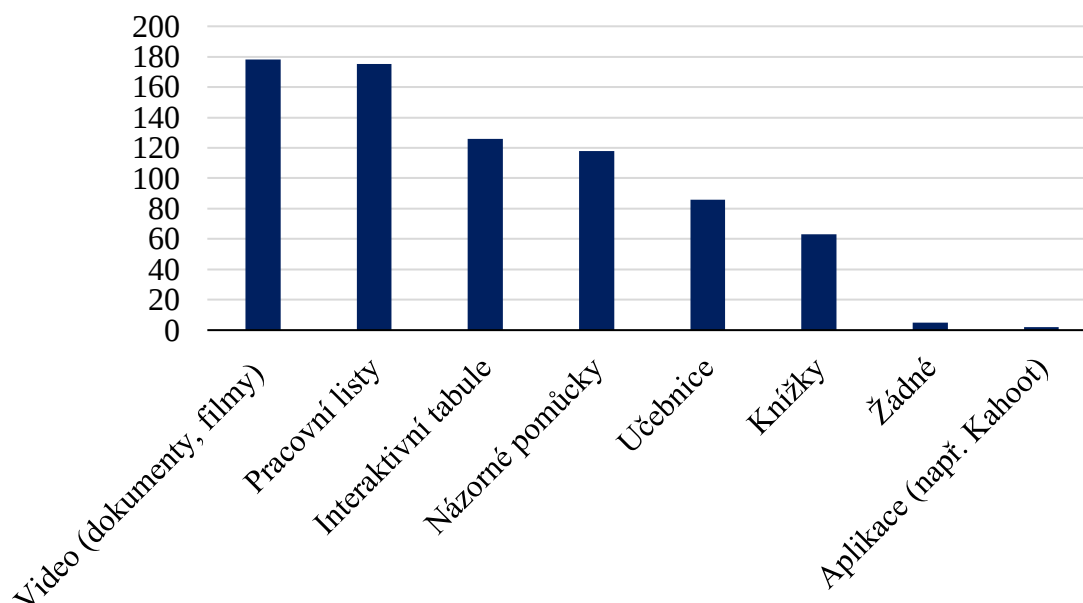
Obrázek 11: Metody využívané při výuce sexuální výchovy (N = 207, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 818 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

Co se týče pomůcek používaných při výuce sexuální výchovy, z obrázku 12 můžeme vidět, že velmi oblíbené je pouštění edukativních videí (dokumenty, filmy). Dále používání pracovních listů atd. Konkrétně 5 respondentů uvedlo, že nevyužívá žádné pomůcky.

Obrázek 12: Pomůcky využívané při výuce sexuální výchovy (N = 207, celkový počet respondentů)

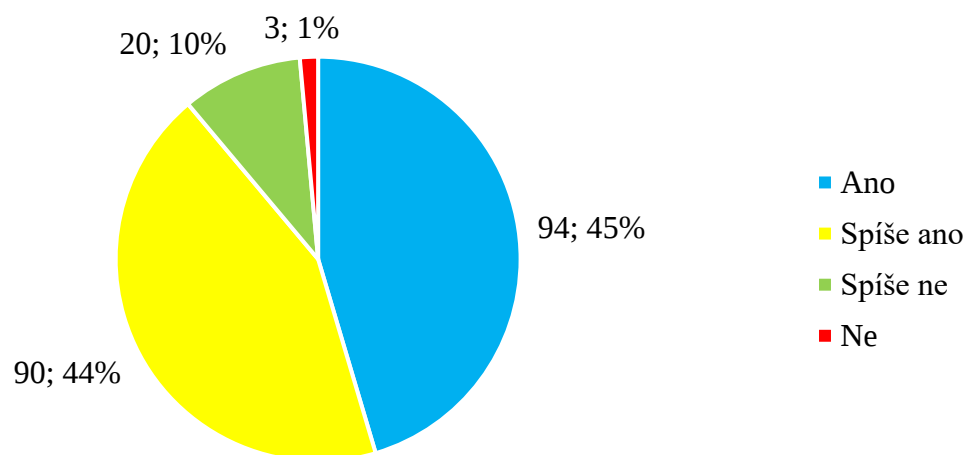

Pozn.: n = 753 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

Kromě samotného průběhu výuky jsme zkoumali i pocity a prožitky pedagogů při výuce. Sexuální výchova zahrnuje citlivá, osobní a intimní témata, což může učitelům ztěžovat její didaktické zprostředkování mezi žáky v pubescentním věku. Na rozdíl od jiných předmětů jde v sexuální výchově jen velmi těžko upozadit své osobní názory a zkušenosti. Téma sexuality se dotýká každého z nás. Z našeho výzkumného souboru se cítí necelých 90 % pedagogů kompetentních k výuce sexuálních témat (viz obrázek 13).

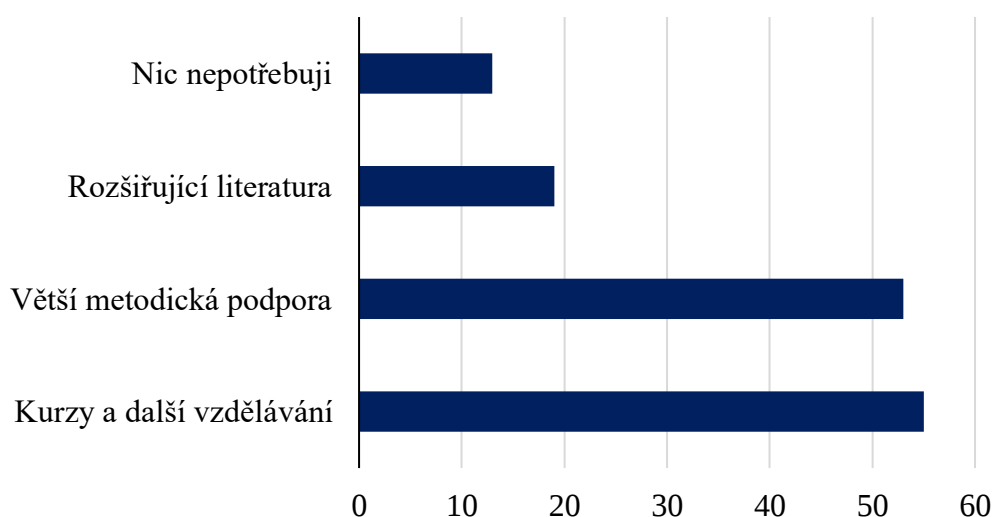
Obrázek 13: Vnímání vlastní kompetence a zainteresovanosti ve výuce (N = 207, celkový počet respondentů)

Ot.: Cítím se být dostatečně kompetentní, zainteresovaný/á ve výuce sexuálních témat?

Respondenti, kteří v předchozí otázce ohledně vlastní kompetentnosti a zainteresovanosti odpověděli „spíše ano“, „spíše ne“ nebo „ne“, dostali následnou podotázku zaměřenou na to, co by jim pomohlo cítit se při výuce jistější (viz obrázek 14).

Obrázek 14: Faktory podporující jistotu učitelů při výuce sexuální výchovy (N = 113, celkový počet respondentů)

Pozn.: n = 147 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

Zajímavým zjištěním je, že někteří učitelé, kteří se necítí kompetentní k výuce sexuální výchovy, zároveň uvedli, že pro zlepšení svého pocitu nic dalšího nepotřebují.

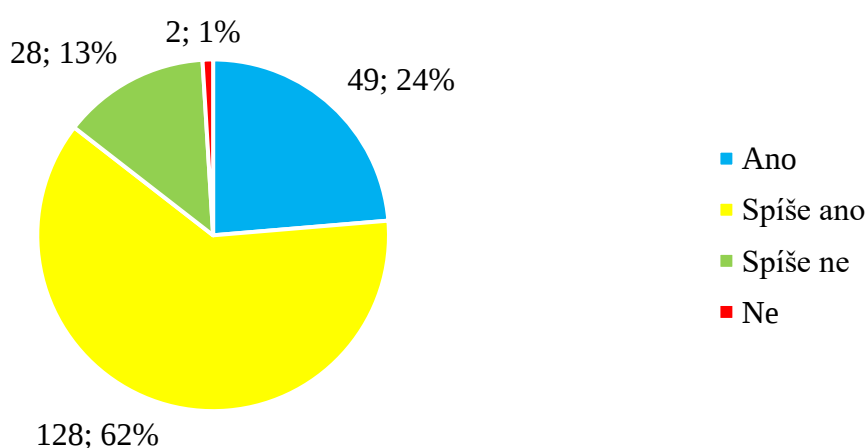
Ostatní respondenti označili různé faktory, které by jim mohly pomoci, přičemž hlavní z nich jsou zachyceny v grafu na obrázku 14. Několik pedagogů zvolilo možnost „jiné“, jejich odpovědi tedy nebylo možné zařadit do žádné z hlavních kategorií. Tyto výpovědi citujeme níže:

- „lidské modely pro výuku“
- „spolupráce s odborníky“
- „rozumnější rodiče“
- „nálada ve společnosti“
- „jasné vymezení, co ještě výuka do 15 let smí/nesmí obsahovat“

Mezi aktuální společenská témata patří například gender, různé typy partnerských vztahů či dostupnost pornografie. Respondentů jsme se ptali, zda mají o těchto oblastech, které spadají do sexuální výchovy, dostatek informací. Z odpovědí vyplynulo, že v této problematice panuje určitá nejistota – pouze 24 % respondentů uvedlo, že mají dostatek informací a v těchto tématech se dobře orientují (viz obrázek 15).

Obrázek 15: Vnímání vlastní informovanosti o problematických tématech sexuální výchovy (N = 207, celkový počet respondentů)

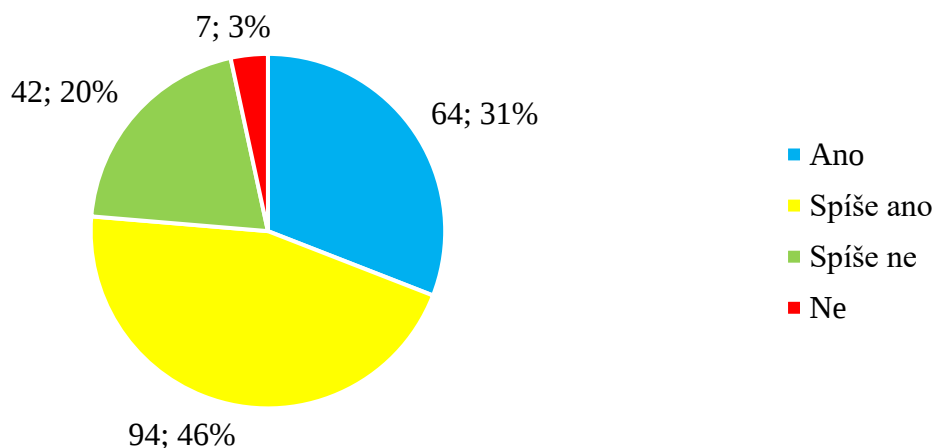
Ot.: Mám pocit, že vím dostatek informací ohledně problematických témat dnešní doby (např. gender, typy partnerských vztahů, dostupná pornografie), která spadají do sexuální výchovy?

Dále jsme zjišťovali, zda učitelé považují pro adolescenty množství dostupných informací o sexu, sexualitě a pornografii na internetu a sociálních sítích za nebezpečné (viz obrázek 16).

Obrázek 16: Vnímání rizik online dostupného sexuálního obsahu pro adolescenty (N = 207, celkový počet respondentů)

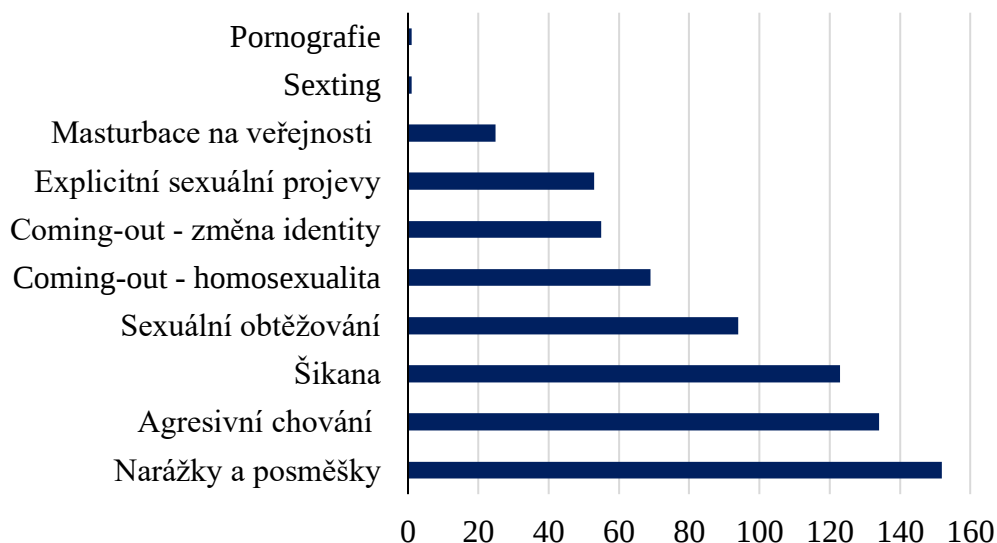
Ot.: Vnímám množství dostupných informací o sexu/sexualitě/pornografii na internetu a soc. sítích pro adolescenty za nebezpečné?

Respondenti, kteří uvedli, že dostupnost sexuálních informací na internetu považují za rizikovou (viz obrázek 16), měli následně své stanovisko odůvodnit v podotázce. Celkově respondenti zdůrazňují, že mladí lidé nejsou dostatečně připraveni správně pracovat s dostupnými informacemi a že snadná dostupnost nevhodného obsahu může mít vážné následky na jejich psychický i sexuální vývoj. Zmiňují, že pro děti chybí na internetu regulace, také že pornografie a neobdobné informace vedou k nereálným představám o sexuálním životě. Dle učitelů mohou pak děti napodobovat nevhodné chování z internetu nebo se sexuálním obsahem nevhodně zacházet. Podle některých respondentů může internet podsouvat dětem určité ideologie nebo zkreslovat realitu vnímání identity, genderu atp.

Poslední položka této sekce dotazníku se zaměřuje na osobní zkušenosti učitelů, konkrétně na to, s jakými sexuálně laděnými tématy se ve škole nejčastěji setkávají. Podle získaných dat učitelé nejčastěji řeší narážky a posměšky související s fyzickými změnami žáků v období puberty (např. ochlupení, mutace hlasu, změna tělesné hmotnosti). Dále se často setkávají s agresivním chováním, šikanou a kyberšikanou, kam spadá například sexting. Významně zastoupeným tématem je také coming out (viz obrázek 17).

Obrázek 17: Zkušenosti učitelů z praxe (N = 207, celkový počet respondentů)

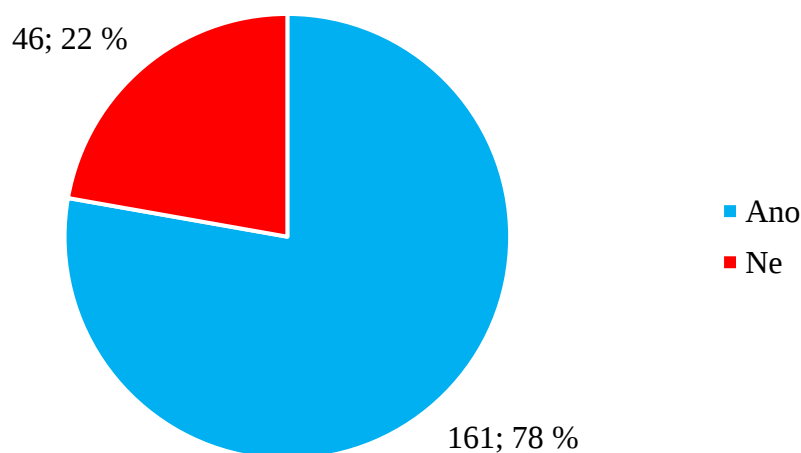
Pozn.: n = 707 (celkový počet odpovědí), u této položky bylo možné označit více odpovědí

8.3 Témata sexuální výchovy – komplexní přístup

Následuje třetí sekce dotazníku, která zjišťuje, jaká témata jsou pro sexuální výchovu stěžejní a jsou tedy běžnou součástí výuky a kterým je naopak věnován menší prostor. Otázky v této sekci dotazníku jsou zaměřeny na fyzickou, psychickou, vztahovou stránku sexuality, dále na oblast propojení internetu a sexuality. Do tohoto komplexu spadá i tematika odborné pomoci, jenž má samostatnou sekci, viz kapitola 8.4 *Odborná pomoc*.

Respondentů jsme se ptali, zda vyučují sexuální výchovu komplexně. Myšleno tak, že se netýká jen fyzického těla, ale i psychiky, vztahů a internetu. Z obrázku 18 plyne, že necelých 80 % učitelů z našeho výzkumného souboru si myslí, že do sexuální výchovy zahrnuje všechny zmiňované oblasti.

Obrázek 18: Graf zobrazuje četnost komplexní výuky sexuální výchovy (N = 207, celkový počet respondentů)

Z odpovědí respondentů vyplývá, že mezi nejčastěji probíraná témata v rámci **fyzické stránky** sexuální výchovy patří antikoncepce (96 %), tělesné změny v období puberty (94 %), reprodukce a těhotenství (94 %) a pohlavně přenosné nemoci (93 %). Tato témata jsou tedy pevnou součástí výuky. Velká pozornost je věnována také menstruaci (89 %), vývoji mužského a ženského těla (87 %) a popisu a funkci pohlavních orgánů (85 %). Nejméně prostoru je oproti ostatním kategoriím věnováno intimní hygieně (79 %), která však stále zůstává významnou součástí výuky.

Celkově lze říci, že **fyzická stránka** sexuality pokrývá důležitá témata, přičemž důraz je kladen především na prevenci a biologické aspekty dospívání a reprodukce.

Vedle těchto základních témat respondenti uváděli i další oblasti jako např. péče o dítě, masturbace, pornografie, pohlavní styk, homosexualita, transsexualita či sexuální deviace, porod, otázky neplodnosti a náhradního mateřství.

Co se týče oblasti **psychického prožívání** sexuality, se nejčastěji vyučuje akceptace vlastního těla (84 %) a sexuální orientace (83 %). Pozornost je tedy zaměřena na podporu sebepřijetí a pochopení různorodosti sexuální identity. Významný podíl respondentů také uvádí, že je ve výuce dán prostor tématům emoce ve vztazích a vlastní sexualitě (78 %) a nastavení si vlastních hranic (77 %). Tyto oblasti jsou klíčové pro zdravé prožívání sexuality. Kromě uvedeného respondenti uvedli další témata jako např.:

- tolerance

- ujasnění si pojmů spadajících pod LGBTQ+ komunitu
- respekt
- souhlas („NE znamená NE“)
- sexuální deviace

Neméně podstatná je **sociální rovina** sexuality. V oblasti vztahů se sexuální výchova zaměřuje především na komunikaci ve vztahu (85 %), rodičovství (83 %) a rozdíly mezi různými typy vztahů, jako je přátelství a láska (82 %). Dále se učitelé věnují empatii ve vztahu (78 %), která podporuje porozumění a respekt k potřebám druhých, také navazování vztahů (72 %) a rozlišování mezi zamilovaností a láskou (71 %). Tyto aspekty pomáhají mladým lidem pochopit, jak se vztahy přirozeně vyvíjejí. Respondenti navíc doplnili, že do výuky zahrnují i téma rodiny, vztahů v ní a problematiku nefunkčních vztahů. To ukazuje, že sexuální výchova reflektuje nejen partnerské vztahy, ale i širší rodinné a sociální vazby.

V dnešní době se téma sexuality stále více promítá i do **online prostředí**. Proto jsme se respondentů ptali, jak vnímají problematiku propojení sexuality a internetu u dospívajících. Z našich dat vychází, že pozornost je zacílena především na sexuální zneužívání na internetu (84 %), zodpovědnost za chování v online prostředí (82 %). Tato témata reflektují potřebu ochrany dětí a dospívajících před riziky, která digitální svět přináší. Učitelé se v rámci výuky věnují také sextingu (72 %), tedy sdílení intimních materiálů, dále nereálnosti pornografie na internetu (67 %), fake news (67 %). Důraz je kladen na sexuální násilí a agresi na internetu (59 %).

8.4 Odborná pomoc

Čtvrtá sekce dotazníku se zaměřuje na **odbornou pomoc** pro adolescenty. Učitelům klademe otázky, zda svým žákům v rámci sexuální výchovy poskytují potřebné informace a jestli je odkazují na dostupné zdroje pomoci, tedy na koho se obrátit v rámci sexuálních témat. Respondenty proto v dotazníku žádáme o uvedení konkrétních organizací.

Na základě získaných dat lze konstatovat, že nejčastěji uváděným zdrojem odborné pomoci pro žáky je Linka bezpečí, kterou zmiňuje 82 % respondentů. Další často doporučovanou možností je školní psycholog (61 %) a psycholog mimo školu (54 %). Přibližně polovina učitelů (51 %) informuje žáky o lince krizové intervence, zatímco odbornou pomoc psychiatra doporučuje 30 % dotázaných. Mezi další uváděné zdroje odborné pomoci patří speciální pedagog, aplikace Nepanikař a Nenech to být, poradna

AIDS, různé organizace poskytující poradenství, gynekolog a metodik prevence patologických jevů.

Nejčastěji zmiňovanou institucí byla Linka bezpečí, kterou učitelé považují za důležitý a dostupný zdroj krizové pomoci. Dále byly často uváděny linky důvěry, například Dětské krizové centrum, Bílý kruh bezpečí, Spondea či Nevypusť duši. Kromě telefonických a online poradenství učitelé doporučují také školní psychology, pedagogicko-psychologické poradny (PPP), střediska výchovné péče (SVP) a speciálně pedagogická centra (SPC). Někteří respondenti zmínili také konkrétní odborníky, například dětské psychiatry, gynekology, urology nebo krizová centra v jejich regionu. Několik odpovědí reflektovalo individuální přístup – učitelé uvedli, že žáky podporují v samostatném vyhledávání odborné pomoci, případně se řídí konkrétní situací a doporučují organizace dle aktuálních potřeb.

Celkově lze říci, že pedagogové využívají jak známé celostátní organizace, tak regionální odborná pracoviště a individuální přístup k zajištění pomoci svým žákům.

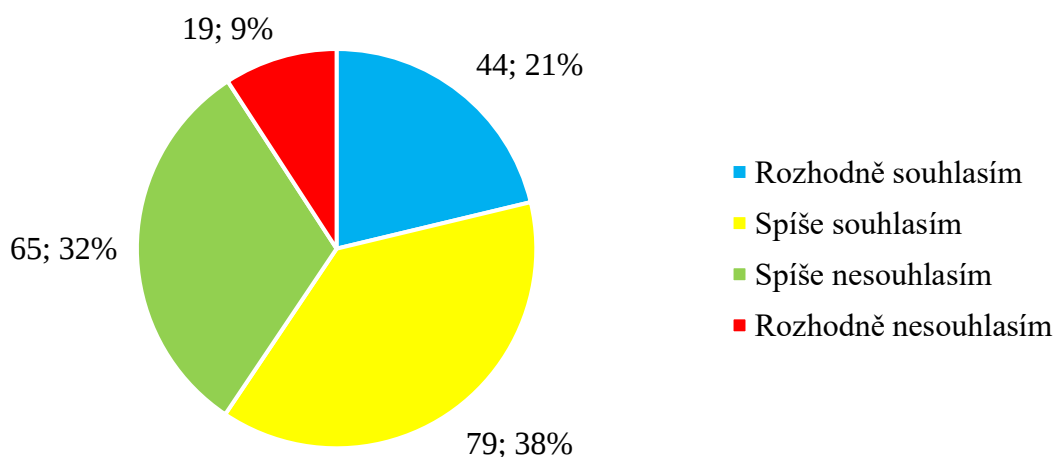
8.5 Postoje

Pátá poslední sekce dotazníku obsahuje několik tvrzení, ke kterým mají respondenti zaujmout svůj postoj.

Znění prvního tvrzení viz obrázek 19.

Obrázek 19: Postoje k výuce sexuálních témat od 1. třídy ZŠ (N = 207, celkový počet respondentů)

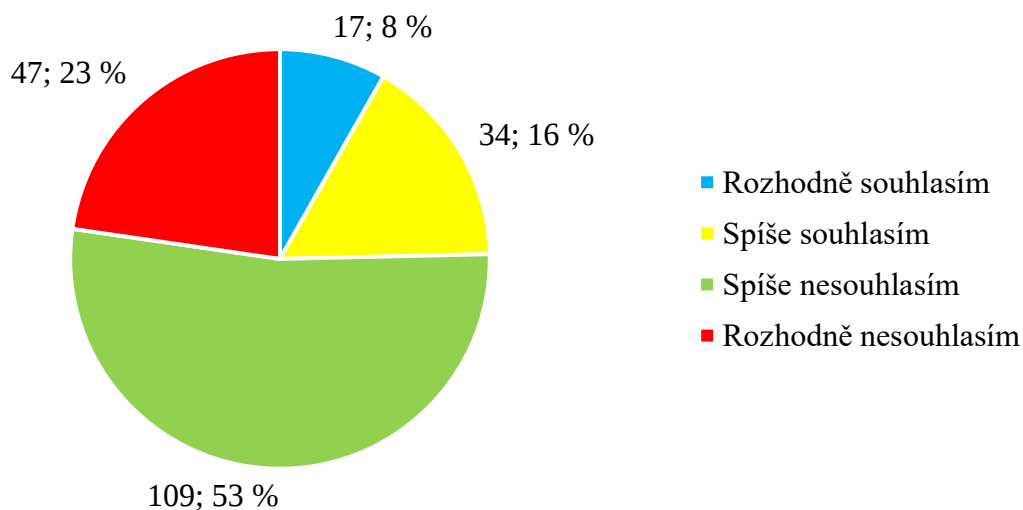
Na školách by se v rámci výuky mělo mluvit o sexuálních tématech již od 1. třídy ZŠ.

Znění druhého tvrzení viz obrázek 20.

Obrázek 20: Graf znázorňuje četnost postoje, že výuka sexuálních témat podporuje sexuální chování (aktivitu) (N = 207, celkový počet respondentů)

Výuka sexuálních témat podporuje sexuální chování (aktivitu).

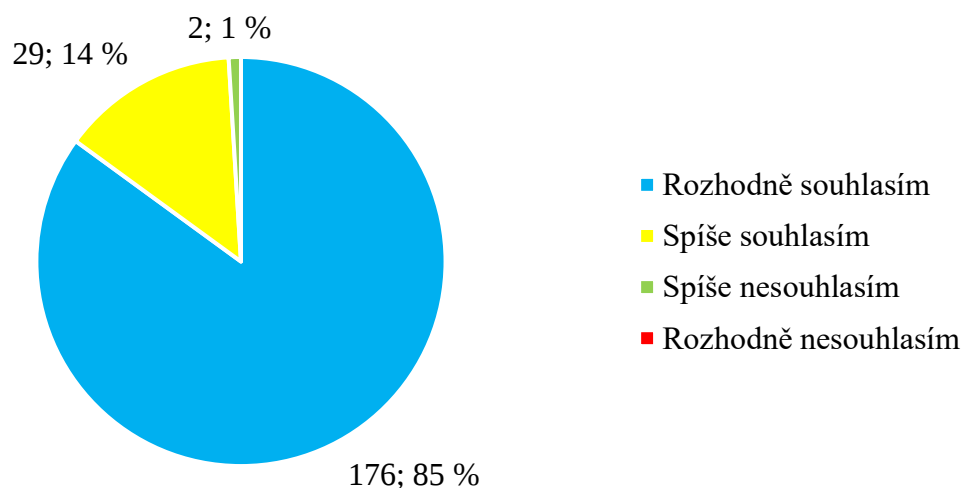

Pozn.: Výzkumy naznačují, že dospívající, kteří s rodiči otevřeně hovoří o sexualitě, dostávají přesné informace a seznamují se s jejich hodnotami, mají větší tendenci odložit zahájení sexuálního života a zodpovědněji přistupovat k ochraně. Upřímná rodinná komunikace zároveň posiluje jejich schopnost odolávat tlaku vrstevníků a přispívá k bezpečnějšímu sexuálnímu chování v období dospívání (Křišová & Poláčková, 2023).

Znění třetího tvrzení viz obrázek 21.

Obrázek 21: Graf znázorňuje četnost postoje, že sexuální a vztahová témata by měla být probírána také v rámci rodiny (N = 207, celkový počet respondentů)

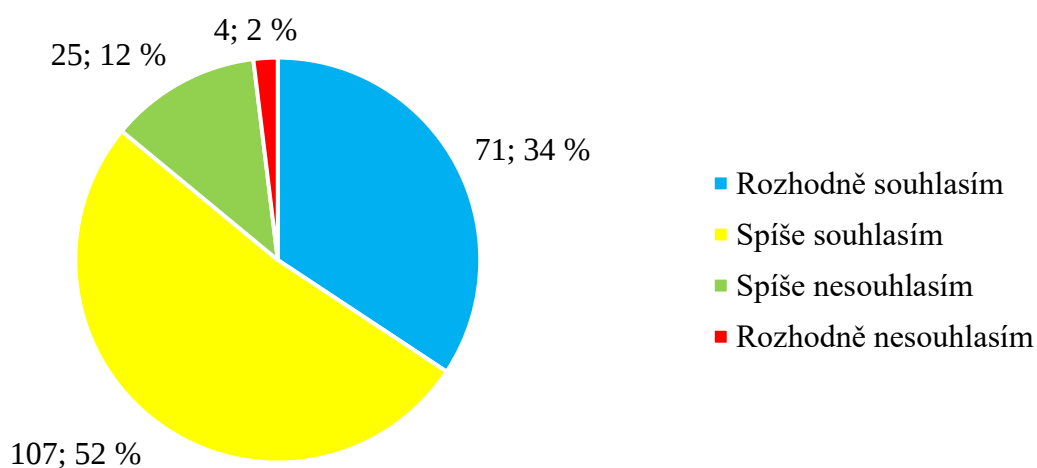
Sexuální a vztahová témata by měla být probírána také v rámci rodiny.

Znění čtvrtého tvrzení viz obrázek 22.

Obrázek 22: V rámci sexuální výchovy se dostatečně mluví o všech dostupných variantách antikoncepce (N = 207, celkový počet respondentů)

V rámci sexuální výchovy se dostatečně mluví o všech dostupných variantách antikoncepce.

8.6 Odpovědi na výzkumné otázky

Na základě analýzy výsledků bude v této kapitole odpovězeno na výzkumné otázky.

VO1: *Jaká je aktuální podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR?*

Z našeho výzkumu vychází, že nejčastěji sexuální výchovu na 2. stupni ZŠ vyučují ženy. Průměrný věk našich respondentů je 45 let. Sexuální výchova je nejčastěji zařazena pod Výchovu ke zdraví, Přírodopis/Biologii či Občanskou výchovu. Převážně je sexuální výchova vyučována v osmém ročníku základní školy. Necelých 90 % učitelů je s tímto začleněním spokojeno a nepovažuje sexuální výchovu za tak rozsáhlé téma, aby vyžadovala samostatný předmět.

Většina respondentů přistupuje k sexuální výchově komplexně a v souvislostech, nikoliv pouze jako k výuce o antikoncepci, pohlavních orgánech a reprodukci.

Učitelé mají bohaté zkušenosti s různými sexuálně laděnými tématy a problémy, se kterými se žáci ve škole setkávají. Mezi časté situace patří posměšky a narážky na fyzické změny spojené s pubertou, agresivní chování, šikana či kyberšikana a také coming-out. Tyto faktory poukazují na důležitost sexuální výchovy ve školách.

Učitelé zároveň zdůrazňují, že sexuální témata by měla být probírána i v rodinném prostředí. Celkově se zdá, že současná podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR je efektivnější než v minulosti.

VO2: *Na jaká témata v rámci sexuální výchovy je zaměřena pozornost?*

Z našeho výzkumu vyplývá, že výuka zaměřená pouze na biologickou rovinu sexuality již není dominantním přístupem k sexuální výchově. Učitelé se věnují i psychickým a sociálním aspektům sexuality, rizikům v online prostředí a možnostem odborné pomoci. Téměř 80 % respondentů uvedlo, že u dospívajících vnímají rizika spojená s online prostředím. Mezi témata, která jsou probírána častěji a je jim věnován prostor patří např. antikoncepce, tělesné změny v pubertě, akceptace vlastního těla, sexuální orientace, komunikace ve vztahu, rodičovství, sexuální zneužívání na internetu a informace o krizových linkách.

VO3: *Která témata jsou v rámci sexuální výchovy opomíjena?*

Z našich dat nevyplývá, že by bylo některé konkrétní téma zcela opomenuto. Spíše se ukazuje, že některá dílčí témata, jako intimní hygiena, nastavování osobních hranic, rozdíl mezi zamilovaností a láskou, fake news či psychiatrická pomoc, jsou ve výuce zastoupena méně.

U aktuálních společenských témat, jako je LGBT+ problematika nebo dostupnost pornografie, panuje mezi pedagogy nejistota. Většina respondentů uvádí, že v těchto oblastech nemá dostatek informací, což může ovlivnit jejich výuku.

VO4: *Jaké metody k výuce sexuálních témat pedagogové využívají?*

Podle našich respondentů patří mezi nejčastěji využívané metody výuky sexuální výchovy frontální výuka, tedy výklad nebo přednáška. Často se také využívá diskuse k danému tématu a zařazování edukativních videí či filmů. Učitelé rovněž zadávají žákům skupinové práce. Naopak aktivizační metody a spolupráce s externisty, jako jsou besedy, přednášky či preventivní programy, jsou zastoupeny méně.

VO5: *Jaké pomůcky k výuce sexuálních témat pedagogové využívají?*

Učitelé využívají edukativní dokumenty a filmy, pracovní listy, interaktivní tabule, názorné pomůcky, učebnice a knihy. Všechny tyto materiály jsou ve výuce zastoupeny.

VO6: *Co by pomohlo pedagogům, aby se cítili jistěji ve výuce sexuálních témat?*

Z našich výsledků vyplývá, že většina respondentů (necelých 90 %) se cítí jistě při výuce sexuálních témat a vnímá se jako kompetentní a zainteresovaná v této oblasti. Ti, kteří pocítují nejistotu, by uvítali podporu ve formě kurzů a dalšího vzdělávání, větší metodickou oporu nebo rozšiřující literaturu.

9 DISKUZE

Výzkumným záměrem bakalářské diplomové práce byla deskripce aktuální podoby sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR. Důraz byl kladen na zmapování pohledu pedagogů, kteří na druhém stupni základních škol v ČR vyučují sexuální výchovu. Především na jejich přístup k sexuální výchově, názory a potřeby. V této kapitole budeme prezentovat výsledky práce, zjištění zasadíme do širších teoretických souvislostí a poukážeme na limity práce.

Výsledky naší dotazníkové studie ukázaly, že učitelé mají rozmanité zkušenosti ze své praxe se žáky v kontextu sexuálně laděných témat, např. sexuální obtěžování žáka jeho vrstevníky, explicitní sexuální projevy, masturbace žáka na veřejnosti. S obdobím puberty souvisí výrazné tělesné proměny, které mají mnohdy vliv na psychiku dospívajících (Lisá & Vágnerová, 2021). Potvrzují to i naše výsledky z dotazníkové studie, kdy se 73 % z našich respondentů setkalo s posměšky a narážkami na fyzický vzhled mezi žáky. K dalším nelehkým situacím, které učitelé řeší, patří agresivní chování žáků (65 %), šikana – potažmo kyberšikana (60 %), fenomény spojené s kyberprostorem (např. sexting), problematika coming-outu (60 %). Tento faktor se zdá být relevantním důvodem, proč mluvit o sexuálních tématech se žáky, proč edukovat v této oblasti. Je třeba podporovat žáky v otevřeném, empatickém, bezpečném přístupu k sexualitě a k diskusím nad sexuálními tématy (Prouza, 2020).

Z našich dat vyplývá, že téměř 90 % pedagogů zapojených do výzkumu se cítí kompetentních ve výuce sexuálních témat a většina pociťuje jistotu ve výuce. Přesto se však část učitelů potýká s nedostatkem informací u některých citlivých témat. To potvrzuje i výzkum organizace Konsent (2021), který ukázal, že učitelé často pociťují nejistotu kvůli nedostatečné metodické podpoře. Naše výsledky tento trend potvrzují – 24 % respondentů uvedlo, že jim chybí informace zejména v oblastech jako pornografie, typy partnerských vztahů a genderová problematika.

Když jsme se ptali respondentů, co by uvítali jako podporu, aby se cítili jistější a byli více informovaní v jistých tématech, nejčastější odpovědi byly kurzy a další vzdělávání a větší metodická podpora. Tento problém je znám i v zahraničí – například ve Velké Británii probíhají rozsáhlé programy zaměřené na zvyšování kompetencí pedagogů v této oblasti (Ali

& Latif, 2024). V dnešní době již existují metodiky pro učitele zaměřené na didaktiku sexuální výchovy (Moje tělo je moje, 2024). Z odpovědí respondentů však plyne, že zatím nejsou tak rozšířené a známé mezi učiteli. Je tomu tak proto, že v České republice nemáme státem garantovaný rámec sexuální výchovy odpovídající moderním standardům komplexní sexuální výchovy (*Comprehensive sexuality education, CSE*) (Sadková, 2018). Zároveň Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách je staré patnáct let. Neodpovídá tedy aktuálním potřebám pedagogů, jejichž znalosti, zkušenosti a přístup k tématům souvisejícím se sexuální výchovou se za poslední dekádu výrazně proměnily. Dokument nereflektuje nové výzvy spojené s digitalizací, dostupností informací, změnami ve vnímání genderové identity a sexuální orientace, či prevencí rizikového chování v online prostoru (MŠMT, 2010).

Revize RVP hovoří o sexuální výchově, která propojuje biologické, psychosociální a etické aspekty (Národní pedagogický institut České republiky, n.d.). Doporučení MŠMT klade důraz na širší souvislosti a komplexnost sexuální výchovy (MŠMT, 2010). Z výsledků výzkumné studie Terezy Sadkové vzešlo, že výuka sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR je zaměřena na biologické aspekty a její výuka není komplexní (Sadková, 2018). Naše data však poukazují na příznivější situaci, co se týče komplexnosti témat sexuální výchovy. Naši respondenti věnují pozornost tělesné, psychické, sociální rovině sexuality i sexualitě v kontextu kyberprostoru. Věnují se též možnostem odborné pomoci, na které mohou své žáky odkázat. Předávání obecných i konkrétních informací o možnostech odborné pomoci se ukazuje jako žádoucí a přispívá k psychické pohodě žáků (Suwarni et al., 2024). Necelých 80 % našich respondentů má pocit, že se věnuje sexuální výchově komplexně. Výsledky ukázaly, jaké informace respondenti považují za důležité v rámci sexuální výchovy. Nedá se říci, že by některá rovina (tělesná, psychická, sociální, kyberprostor, odborná pomoc) dostala od respondentů méně pozornosti.

Možnosti odborné pomoci, organizace a projekty zmiňované v teoretické části se prolínají i našim dotazníkem. Respondenti v dotazníku zmínili stejné instituce, jež jsou uvedené v teoretické části (např. *Linka bezpečí, Bílý kruh bezpečí, S barvou ven, Nevypusť duši, Dětské krizové centrum, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče*).

Z našeho výzkumu vyplývá, že výuka sexuální výchovy je nejčastěji zařazena v osmém ročníku v předmětu Výchova ke zdraví, Biologie/Přírodopis či Občanská výchova. To odpovídá dřívějším výzkumům, které hovoří o tom, že je sexuální výchova v ČR řazena

do jiných předmětů, nejvíce do Výchovy ke zdraví (Sadková, 2018). Mezi nejvíce používané pomůcky, které učitelé využívají při výuce sexuální výchovy, patří edukativní videa (dokumenty, filmy se sexuální tematikou), pracovní listy, interaktivní tabule a názorné pomůcky. Právě využívání digitálních technologií a interaktivních pomůcek vede k efektivnější výuce sexuální výchovy (Haruna et al., 2020).

Co se týče metod výuky, naše výsledky poukazují na stále dominantní frontální výuku, zároveň často využívané diskuse nad tématem (Rezková, 2022). Oblíbené jsou i edukativní videa a skupinové práce. Přesto by bylo vhodné zařadit do výuky sexuální výchovy více interaktivních aktivit, které se ukazují být nejefektivnější (Janssens et al., 2019). Významnou roli hrají také digitální technologie a gamifikace. Tento trend je patrný i v mezinárodním kontextu, kde se stávají běžnou součástí výuky sexuální výchovy (Haruna et al., 2020). Je tedy podstatné, co nejvíce zapojit žáky do výuky, ať se cítí být její součástí.

Psychosexuální vývoj pubescenta a samotné objevování sexuality zastřešuje formálně sexuální výchova. Neformálními zdroji by měli být ti nejbližší, tedy rodina, příbuzní či vrstevníci (WHO & BZgA, 2017). V našem výzkumu respondenti většinou upozorňovali právě na roli rodiny. Tedy 99 % respondentů souhlasilo s tvrzením, že by sexuální témata měla být probírána také v rodině. Zároveň se na toto téma vyjadřovali v otevřených otázkách. Učitelé mají pocit, že primárně patří sexuální témata rodičům a škola by měla sexuální výchovu podporovat, doplňovat a upřesňovat informace získané z rodiny. Z pohledu našich respondentů se jedná o intimní témata, která by měla být diskutována především v rodině. Tento pohled je v souladu s konceptem komplexní sexuální výchovy, která propojuje školní a rodinnou edukaci (Kenny & Abreu, 2014). Význam otevřené komunikace v rodině potvrzuje také Šaradín Lebedíková (2024), která upozorňuje na její důležitost v prevenci sextingu a budování důvěry mezi rodiči a dětmi.

Na druhou stranu, efektivita sexuální výchovy závisí i na postoji školy. Jak uvádí Prouza (2020), uzavřený přístup školního prostředí k sexuální výchově může omezit její účinnost, což může být v kontrastu s vnímáním našich respondentů, kteří roli školy nevidí jako primární. Důležitým aspektem kvalitní sexuální výchovy je však nejen předávání informací, ale také rozvoj postojů a dovedností žáků, včetně komunikace, vyjednávání a rozhodování (Benešová et al., 2024). To naznačuje, že by škola mohla hrát aktivnější roli, než jakou jí připisují naši respondenti.

Necelých 80 % našich respondentů zaujalo postoj, že nesouhlasí s tím, že by výuka sexuálních témat podporovala sexuální aktivitu. To považujeme za pozitivní zjištění, protože se jedná o mýtus, který byl vědecky vyvrácen (Křišová & Poláčková, 2023).

Okolo 60 % respondentů souhlasí s tím, že by se na školách mělo v rámci výuky mluvit o sexuálních tématech již od 1. třídy ZŠ. Z toho můžeme odvodit, že učitelé patrně vidí výuku sexuální výchovy jako smysluplnou a důležitou součást vzdělávání. Což odpovídá doporučení Kalvové (2021), která zdůrazňuje význam včasného poskytování informací o sexualitě a odbourávání tabu spojených se sexuálními tématy, tedy ještě před zahájením pohlavního života, aby byla primární prevence co nejúčinnější.

Sexuální výchova je zároveň vnímána jako dlouhodobý proces, který by měl začínat v raném dětství a plynule pokračovat během dospívání až do dospělosti (Bonjour & van der Vlugt, 2018). Důležité je přitom respektovat vývojovou úroveň dětí, jejich sociální a kulturní kontext i pohlaví (WHO & BZgA, 2017).

Je důležité vést děti a dospívající k pozitivnímu vnímání sexuality, učit je úctě k vlastnímu tělu i k druhým lidem, podporovat jejich odpovědný přístup k sexualitě a rozvíjet jejich schopnost porozumět mezilidským vztahům (Principien Sexualpädagogik, n.d.).

Celkově se zdá, že současná podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR je efektivnější než v minulosti. Výsledky potvrzují **význam komplexního přístupu k sexuální výchově**, avšak naznačují i **potřebu jejího dalšího rozvoje v českém školství**. Ačkoliv se mnoho učitelů snaží přistupovat k tématu otevřeně, určité oblasti zůstávají nedostatečně pokryty, a to i přesto, že jsou důležité pro zdravý psychosexuální vývoj žáků. V budoucnu by bylo vhodné zaměřit se na další vzdělávání pedagogů a implementaci inovativních metod, které se osvědčují v zahraničí.

9.1 Limity práce

Cíle výzkumu byly dle našeho názoru naplněny. Přesto je nutné k výsledkům analýzy přistupovat kriticky a reflektovat omezení této práce.

Prvním limitem je skutečnost, že se nám nepodařilo získat reprezentativní výzkumný soubor. Rozložení respondentů podle pohlaví není rovnoměrné – většinu tvoří ženy. Tento výsledek odpovídá realitě školského prostředí v ČR, kde podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ, n.d.) ženy tvoří přibližně 84 % pedagogického sboru na základních školách.

Druhým limitem je nerovnoměrné zastoupení respondentů z různých krajů ČR. Snažili jsme se oslovit co největší počet učitelů, a proto jsme nekladli důraz na rovnoměrné geografické rozložení. Kontakty na školy jsme čerpali z databáze *Atlas školství*, přičemž jsme oslovili více než 4 000 základních škol postupně podle krajů a okresů. Jedním z problémů bylo, že ne všechny e-mailové adresy uvedené v databázi byly aktuální a funkční. V některých případech bylo nutné dohledávat kontaktní údaje přímo na webových stránkách škol, což bylo časově náročné a neefektivní. Dále již zmiňovaná databáze nerozlišuje základní školy podle toho, zda jsou pouze prvostupňové, nebo mají i druhý stupeň. Některé oslovené školy proto reagovaly e-mailem s informací, že druhý stupeň nevyučují.

Dalším významným limitem byla nízká návratnost odpovědí na online dotazník vlastní konstrukce, která se pohybovala kolem 5 %. Tento faktor souvisí se specifickou cílovou skupinou – dotazník mohli vyplnit pouze učitelé, kteří se na druhém stupni základní školy věnují výuce sexuální výchovy. Tím se výrazně snížil celkový počet možných respondentů. Dále jsme si vědomi toho, že školy často dostávají velké množství žádostí o vyplnění online dotazníků pro různé výzkumné práce, což mohlo ovlivnit ochotu učitelů věnovat se právě našemu šetření.

Domníváme se, že náš dotazník vyplnili spíše motivovaní učitelé, kteří si na vyplnění dotazníku našli čas a zároveň mají větší vhléd do problematiky sexuální výchovy, aktivně se o ni zajímají. Což může zcela zásadně limitovat a ovlivnit povahu získaných dat.

Posledním limitem je samotná metoda online dotazování. Jelikož jsme nebyli přítomni při vyplňování dotazníků, neměli jsme kontrolu nad prostředím, v němž respondenti odpovídali (například klid vs. rušné prostředí), nad časem, který odpovědím věnovali, ani nad mírou jejich upřímnosti.

Tyto skutečnosti mohly ovlivnit kvalitu získaných dat.

9.2 Přínos práce a témata pro další výzkum

Hlavním přínosem práce je rozšíření povědomí o podobě aktuálního stavu sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR. Výsledky práce pomáhají objasnit přístup, potřeby, názory a postoje pedagogů k sexuální výchově. Práce tak může být přínosem pro další rozvoj metodické podpory pedagogů a jejich dalšího vzdělávání, informovanosti v dílčích tématech. Zároveň může práce sloužit jako podklad pro další výzkumy.

Práce tedy mapuje výuku sexuální výchovy ze stran pedagogů, bylo by však žádoucí zaměřit se i na další významné subjekty jako jsou žáci a rodiče.

Aby mohla být výuka sexuální výchovy efektivnější je potřebné zajistit státem garantovaný rámec sexuální výchovy odpovídající moderním standardům komplexní sexuální výchovy.

10 ZÁVĚR

Na základě výsledků výzkumu stanovujeme zjištění vypovídající o aktuální podobě sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR.

- Učitelé v ČR se věnují sexuální výchově více komplexně (zahrnují tělesnou, psychickou, sociální stránku sexuality i problematiku online prostředí a možnosti odborné pomoci) než tomu bylo dříve. Usuzujeme tak dle závěrů předchozích výzkumů na toto téma.
- Prostor ve výuce dostávají témata ze všech rovin sexuality (antikoncepce, tělesné změny v pubertě, akceptace vlastního těla, sexuální orientace, komunikace ve vztahu, rodičovství, sexuální zneužívání na internetu a informace o krizových linkách)
- Dílčí témata jako např. intimní hygiena, nastavování osobních hranic, rozdíl mezi zamilovaností a láskou, fake news či psychiatrická pomoc, jsou ve výuce zastoupena méně.
- Výuka sexuální výchovy je nejčastěji zařazena v osmém ročníku základní školy do předmětu Výchova ke zdraví, Biologie/Přírodopis nebo Občanská výchova.
- Nejpoužívanější metody k výuce sexuálních témat jsou přednášky, diskuse nad tématy či edukativní videa.
- Nejpoužívanější pomůcky k výuce sexuálních témat jsou edukativní filmy a dokumenty, pracovní listy, interaktivní tabule, názorné pomůcky.
- Pro větší jistotu v problematických tématech sexuální výchovy by učitelé uvítali kurzy a další vzdělávání a větší metodickou podporu.
- Učitelé se ve škole často setkávají s nepříjemnými situacemi souvisejícími se sexualitou, jako jsou posměšky a narážky na fyzický vzhled mezi žáky, agresivní chování či (kyber)šikana.
- Učitelé upozorňují také na roli rodiny, kde se mají primárně řešit sexuální témata.

11 SOUHRN

V bakalářské diplomové práci se zabýváme mapováním aktuální podoby sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR. Práci rozdělujeme na teoretickou a empirickou část.

Teoretická část je tematicky rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole definujeme **vývojové období žáků druhého stupně ZŠ**, s důrazem na psychosexuální vývoj dospívajících. Druhý stupeň základní školy zahrnuje žáky ve věku 11 až 15 let. Tito žáci zažívají výrazné proměny v oblasti tělesné (mění se fyzický vzhled těla v důsledku puberty), psychické (konflikt identita ega vs zmatení rolí, kolísavé emoce, sebekritika) i sociální (postupný zájem o druhé pohlaví, sebepřijetí, důležitost vrstevníků). Blíže rozebíráme také psychosexuální vývoj, v jehož popředí stojí vývoj libida jako životní energie. Stádium genitální je charakteristické pro děti staršího školního věku (Freud, 1953). Dále definujeme aspekty spojené s psychosexuálním vývojem, jako je biologické pohlaví, sexuální orientace, sexuální role, genderová identita atd. Zabýváme se také pojmem sexuální zdraví.

Druhá kapitola pojednává přímo o **sexuální výchově** jako takové. Tato kapitola se věnuje definici a významu sexuální výchovy v kontextu mezinárodních standardů, doporučení MŠMT a revize Rámcových vzdělávacích programů (RVP). Zabývá se komplexní sexuální výchovou (*Comprehensive sexuality education, CSE*) jako přístupem, který zahrnuje biologické, psychologické a sociální aspekty sexuality s důrazem na bezpečné chování na internetu a možnosti odborné pomoci (Shah & Pokhrel, 2023). Popisuje rozdílné přístupy k sexuální výchově ve světě a upozorňuje na nedostatečnou jednotnost výuky v ČR. Jedním z důsledků nejednotnosti sexuální výchovy v ČR je, že některá důležitá témata bývají opomenuta (Sadková, 2018). Dále je zde popsána role kyberprostoru s možnými riziky pro dospívající (kybergrooming, sexting, kyberstalking, pornografie) a možnosti odborné pomoci, tedy význam organizací, které se v oblasti sexuální výchovy angažují (např. Konsent, S barvou ven, Prague Pride).

Kapitola třetí se zaměřuje na **přístup učitelů k výuce sexuální výchovy**, její podobu na školách v ČR a faktory ovlivňující její kvalitu. Zabýváme se zde vhodnými metodami pro výuku sexuální výchovy, z nichž vychází jako nejvhodnější interaktivní metody, které co nejvíce zapojí žáky do výuky. Dále je vhodné zařadit do výuky podpůrné faktory jako je spolupráce s externími odborníky. Učitelé čelí nejistotě ve spojitosti s tématy dnešní doby

jako je LGBT+ problematika, rizikové množství dostupných informací na internetu pro dospívající atd. Přístup učitelů ovlivňují jejich osobní postoje a zkušenosti. Sexuální výchova je citlivým, intimním tématem, tudíž by měla probíhat v bezpečném prostředí a učitelé by měli být v pozici facilitátorů diskuse (Benešová et al., 2024).

Poslední kapitola teoretické části shrnuje **výzkumy** jednak v oblasti sexuální výchovy v prostředí českého školství a dále přístupy k sexuální výchově jinde ve světě. V českém prostředí je stále více dominantní složkou biologická rovina sexuality, na kterou je kladen velký důraz. Místo vedení žáků k empatickému, respektujícímu a otevřenému přístupu k sexualitě je pozornost zaměřena spíše na zastrašování, rizika a její negativní stránky. V různých státech světa se přístup k sexualitě velmi liší. Některé státy upřednostňují komplexní sexuální výchovu (např. Finsko), jiné abstinenci přístup (např. některé státy USA). Na Novém Zélandu funguje tzv. *hauora koncept* a *socioekologická perspektiva* (Fitzpatrick, 2015).

Empirická část práce pojednává o výzkumném záměru práce a výsledcích výzkumu. Pro výzkumný záměr bakalářské diplomové práce byl zvolen kvantitativní design. Cílem práce byla deskripce aktuální podoby sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR. Práce si především kladla za cíl zmapovat pohled pedagogů, kteří na druhém stupni základních škol v ČR vyučují sexuální výchovu. Tedy jejich přístup k sexuální výchově, názory a potřeby pro samotnou výuku. Data byla získávána pomocí online dotazníku vlastní konstrukce. Respondenti byli do výzkumu vybráni záměrným výběrem a metodou sněhové koule. Před ostrým spuštěním online dotazníku bylo provedeno pilotní testování ve formě *kognitivního rozhovoru* a následného *debriefingu* (Vinopal, 2008). Celkově jsme do výzkumu získali 207 respondentů. Výzkumný soubor zahrnuje většinou ženy, průměrný věk činí 45 let.

Získaná data byla zpracována v MS Excel, a to deskriptivní statistikou. Data jsme prezentovali pomocí grafů a tabulek. Některé položky dotazníku byly popsány textově s uvedením procentuálního vyjádření. Výsledky byly prezentovány v zachovaných sekcích z dotazníku (Sociodemografické údaje, Výuka, Témata sexuální výchovy, Odborná pomoc, Postoje).

Ze sekce Sociodemografické údaje vyplynulo, že respondenti převážně působí na veřejných klasických školách. Z 207 respondentů zastává 41 zároveň pozici metodika prevence.

V sekci Výuka jsme získali data, která hovoří o tom, že sexuální výchova je nejčastěji vyučována v osmém ročníku v rámci Výchovy ke zdraví, Biologie/Přírodopisu. Učitelé nepocítují potřebu samostatného předmětu pro výuku sexuální výchovy. Frontální výuka, diskuse na různá témata sexuální výchovy, pouštění edukativních videí jsou obvyklou podobou sexuální výchovy. Mezi nejčastěji využívané pomůcky učitelů patří edukativní videa, pracovní listy, interaktivní tabule a názorné pomůcky. Většina učitelů si připadá jistých při výuce sexuálních témat. Učitelé vnímají jako riziko pro dospívající dostupnost pornografie a množství informací na internetu.

Další sekci jsou Témata sexuální výchovy. Necelých 80 % respondentů má pocit, že do výuky sexuální výchovy řadí jak fyzickou, psychickou, sociální stránku sexuality, tak problematiku sexuality v online prostředí a možnosti odborné pomoci.

Sekce zabývající se Odbornou pomocí zjišťuje, že učitelé jsou zásobováni různými druhy odborné pomoci, na které žáky mohou odkazovat (např. Linka bezpečí, školní psycholog, psycholog mimo školu, aplikace Nepanikař, poradna AIDS, psychiatr, gynekolog atd.)

Poslední sekce na Postoje prezentuje výsledky názorů respondentů na určitá skloňovaná témata v rámci sexuální výchovy ve společnosti. Téměř 60 % z našich respondentů souhlasí s tím, že by se v rámci výuky mělo mluvit o sexuálních tématech již od 1. třídy ZŠ. Dále 76 % respondentů nesouhlasí s tím, že by výuka sexuálních témat podporovala sexuální aktivitu. Naprostá většina respondentů (99 %) souhlasí s tím, že by sexuální a vztahová témata měla být probírána také v rámci rodiny. V neposlední řadě 86 % respondentů uvedlo, že mají pocit, že se v rámci sexuální výchovy dostatečně mluví o všech dostupných variantách antikoncepce.

Jsme si vědomi toho, že náš výzkum přináší řadu omezení a limitů. Vytknout bychom měli především nereprezentativní výzkumný soubor, ve kterém převažují ženy z důvodu toho, že žen učitelek je znatelně na ZŠ v ČR více (ČSÚ, n.d.), dále máme nerovnoměrné zastoupení krajů ČR. V dotazníkovém šetření se nám vrátily odpovědi pouze od 207 respondentů. Návratnost zodpovězených dotazníků činí pouhých 5 %, proto nelze získané výsledky zobecnit.

Přínosy práce spatřujeme v rozšíření povědomí o podobě aktuálního stavu sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR (viz kapitola 9.2 *Přínos práce a témata pro další výzkum*).

Literatura

- Atlas školství. (n.d.). *Základní školy*. <https://www.atlasskolstvi.cz/zakladni-skoly>
- Benešovská, B., Krišová, D., & Macháčková, M. (2024). Sexualita jako riziko? Sexuální výchova v českých kurikulárních dokumentech. *Orbis Scholae*. <https://doi.org/10.14712/23363177.2024.3>
- Bezpečný internet. (n.d.). Nabízíme. Bezpečný internet. Získáno z <https://www.bezpecnyinternet.cz/cs/o-nas/nabizime/>
- Bílý kruh bezpečí. (n.d.). Poslání a činnost. Bílý kruh bezpečí. Získáno z <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>
- Bonjour, M., & van der Vlugt, I. (2018). *Comprehensive sexuality education knowledge file*. Rutgers International. <https://rutgers.international/wp-content/uploads/2021/09/Knowledgefile-CSE.pdf>
- Buenestado-Fernández, M., Jiménez-Millán, A., & Palacios-Hidalgo, F. J. (2024). Comprehensive sexuality education for gender-based violence prevention. IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-2053-2>
- Byalik, O. M. (2020). Extracurricular activities as an effective means of sexual education of student youth in foreign countries. *Pedagogical Sciences*, 75-76. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2020.75-76.226362>
- Česká televize. (n.d.). *Na záchodcích*. Česká televize. Získáno z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/14191464239-na-zachodcich/>
- ČSÚ. (n.d.). *Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97*. Český statistický úřad. <https://csu.gov.cz/metodika-mezinarodni-klasifikace-vzdelani-isced-97>
- ČSÚ. (n.d.). *Vzdělávání žen a mužů: Věda a digitalizace*. Český statistický úřad. https://csu.gov.cz/vzdelavani-zen-a-muzu-veda-a-digitalizace?utm_source=chatgpt.com&pocet=10&start=0&skupiny=30&razeni=-datumVydani
- ČSÚ. (2020). *Zpráva z průzkumu – sexuální výchova na středních školách*. Praha. [cit. 2023-03-24]. Získáno z: <https://stredoskolskaunie.cz/wp-content/uploads/2020/11/Zprava-z-pruzkumu-sexualni-vychova-na-strednich-skolach.pdf>
- Dibonová, M., Koliba, P., Němec, M., & Weiss, P. (2019). *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství*. Grada.

- Dong, J., Wang, X., Xiong, W., & Zhang, Z. (2022). *Gender Differences in Sex Education Received by Adolescents in China and the United States*. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220704.008>
- Douglas, N., Kemp, S., Aggleton, P., & Warwick, I. (2001). The role of external professionals in education about sexual orientation: Towards good practice. *Sex Education*, 1(2), 149–162. <https://doi.org/10.1080/14681810120052579>
- E-Bezpečí. (n.d.). O projektu. <https://e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>
- E-bezpečí. (n.d.). Sexting: Rizika a prevence. E-bezpečí. <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society* (2nd ed.). W. W. Norton & Company.
- Farida, N. A. (2017). *The analysis of sex education in threecountries (finland, united states and indonesia) and its relation to sexual behavioramong adolescents*. <https://digilib.uin-suka.ac.id/id/eprint/28204/>
- Filippini, A. C. (2016). *Sexual Education: Abstinence-Only vs. Comprehensive Education*. <http://commons.lib.niu.edu/handle/10843/17074>
- Fitzpatrick, K. (2015). *Sexuality education: A guide for principals, boards of trustees, and teachers*. Ministry of Education. Získáno z: <https://www.nzshs.org/recommended-research-publications/212-sexuality-education-guide-2015/file>
- Freud, S. (1953). *Three essays on the theory of sexuality* (J. Strachey, Překl.). Basic Books.
- Freya. (n.d.). *O Freye*. Freya. Získáno z: <https://www.freya.live/cs/o-nas/o-freye>
- Goldfarb, E. S., & Lieberman, L. D. (2021). Three decades of research: The case for comprehensive sex education. *Journal of Adolescent health*, 68(1), 13-27. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.07.036>
- Haruna, H., Okoye, K., Zainuddin, Z., Hu, X., Chu, S., & Hosseini, S. (2020). Gamifying Sexual Education for Adolescents in a Low-Tech Setting: Quasi-Experimental Design Study. *JMIR Serious Games*, 9. <https://doi.org/10.2196/19614>.
- Janssens, A., Blake, S., Allwood, M., Ewing, J., & Barlow, A. (2019). Exploring the content and delivery of relationship skills education programmes for adolescents: A systematic review. *Sex Education*, 19(6), 675–697. <https://doi.org/10.1080/14681811.2019.1697661>
- Jarkovská, L., & Lišková, K. (2013). Tradice, její rozpad a záchrana skrze sex: Diskurzivní strategie odpůrců sexuální výchovy. *Sociologicky Casopis-Czech Sociological Review*, 49(2), 269–290. <https://doi.org/10.13060/00380288.2013.49.2.04>

- Kadlčíková, K. (2011). Příprava učitele na výuku sexuální výchovy. *Smišený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků*, (19), 421-428.
<http://www.ped.muni.cz/capv2011/sbornikprispevku/kadlcikova.pdf>
<https://doi.org/10.5817/PdF.P210-CAPV-2012-20>
- Kalvová, Š. (2021). *Primární prevence neetických projevů sexuality na druhém stupni ZŠ a SŠ*. [Bakalářská diplomová práce, Technická Univerzita v Liberci]. Informační systém Technické univerzity. <https://heze.tul.cz/portal/studium/prohlizeni.html>
- Kenny, M. C., & Abreu, R. L. (2014). *Sex education: Attitudes of adolescents, cultural differences and school challenges*. Nova Publishers. <https://doi.org/10.1234/56789>
- Kociánová, D. (2017). *Vliv sexuální výchovy na školách v České republice a ve Finsku*. [Bakalářská diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně]. Získáno z: http://195.178.95.140:8080/bitstream/handle/10563/39917/koci%C3%A1nov%C3%A1_2017_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Konsent. (n.d.). Moje tělo je moje. Získáno z: <https://mojetelojemoje.cz>
- Konsent. (n.d.). O nás. <https://konsent.cz/o-nas/>
- Konsent. (2021). *Dotazníkové šetření mezi vyučujícími ZŠ a SŠ: Jak na školách probíhá výuka sexuální výchovy?* Získáno z: <https://konsent.cz/wp-content/uploads/2022/02/Prezentace-Konsent.pptx.pdf>
- Kopecký, K., Szotkowski, R., & Krejčí, V. (2015). *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Krejčířová, D., & Langmeier, J. (2006). *Vývojová psychologie* (2., aktualizované vydání). Grada.
- Křišová, D., & Poláček, M. (2023). *Děti to chtějí vědět taky: O respektujících vztazích a sexuálním zdraví* (třetí vydání). Konsent.
- Kubátová, A., Fialová, A., Stupka, J., Malý, M., Hamplová, L., & Sedláčková, S. (2024). Students' Knowledge about HIV and their attitudes towards people living with HIV/AIDS in the Czech Republic: analysis of the school environment and recommendations for prevention. *Central European Journal of Public Health*, 32(2), 77–84. <https://doi.org/10.21101/cejph.a8313>
- Linka bezpečí. (n.d.). *Sexuální vyžrávání*. Linka bezpečí. <https://www.linkabezpeci.cz/poradna/sexualni-vyzravani>
- Macounová, P., Tomášková, H., Šnajdrová, A., Stanovská, M., Polochová, M., Tomášek, I., & Mařar, R. (2021). Education of Adolescents in the Prevention of HIV/AIDS in the Czech

- Republic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11), 6148. <https://doi.org/10.3390/IJERPH18116148>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2010). *Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [cit. 2025-01-27]. Získáno z: <http://www.msmt.cz/file/10974>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2025). *MŠMT představilo nové rámcové vzdělávací programy pro předškolní a základní vzdělávání*. <https://msmt.gov.cz/ministerstvo/novinar/msmt-predstavilo-nove-ramcove-vzdelavaci-programy-pro>
- Moje tělo je moje. (2024). *Metodika pro učitele: Jak mluvit s dětmi o vzhledu těla*. https://mojetelojemoje.cz/wp-content/uploads/2024/06/MTJM_metodika_verze2_.pdf
- Národní pedagogický institut České republiky. (n.d.). Revize rámcových vzdělávacích programů. CZB-VZB-001-ZV9-004. Získáno z <https://prohlednout.rvp.cz/ovu/czb-vzb-001-zv9-004>
- Národní ústav pro autismus. (n.d.). *Národní ústav pro autismus, z.ú.* <https://www.nautis.cz/>
- Palová, K. (2020). *Sociálně-emocionální učení a efektivita programu Druhý krok*. [Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. Informační systém Univerzity Palackého. <https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html>
- Piaget, J. (1966). *Psychologie inteligence*. Státní pedagogické nakladatelství.
- Prague Pride, z. s. (n.d.). *Gender a genderová identita*. Učím o LGBT. <https://ucimolgbt.praguepride.com/kapitoly-se-zakladnimi-informacemi/gender-a-genderova-identita/>
- Prague Pride. (n.d.). *Učíme o LGBT+*. <https://ucimolgbt.praguepride.com/>
- Principien Sexualpädagogik. (n.d.). Signatáři. *Principien Sexualpädagogik*. Získáno z: <https://www.prinzipien-sexualpaedagogik.org/%C4%8Desky-1/signat%C3%A1%C5%99i/>
- Prouza, J. (Ed.). (2020). 28. *Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice* [Sborník referátů]. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z. s. https://www.planovanirodiny.cz/storage/sborniky/28_kongres_20.pdf
- Rašková, M. (2008). *Přípravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. [Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. Informační systém Univerzity Palackého. https://library.upol.cz/arl-upol/cs/detail/?&idx=upol_us_cat*0002406

- Regionální kancelář WHO pro Evropu a BZgA. (2017). *Standardy pro sexuální výchovu v Evropě* (L. Jarkovská, O. Makarova, I. Procházka, P. Štulajter, překladatel, 1. vydání). Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z. s. (Původně vydáno 2010).
- Rezková, J. (2022). *Sexuální výchova z pohledu učitelů na ZŠ Jakutská*. [Bakalářská diplomová práce, Univerzita Karlova]. Informační systém Univerzity Karlovy. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/175082>
- Sadková, T. (2018). Současný stav sexuální výchovy v rámci základního vzdělávání v České republice – systematický přehled teorie a praxe. *Adiktologie*, 18(1). Získáno z: [https://www.addictology.cz/wp-content/uploads/2018/10/Pages-from-Adiktologie I 24-48-58-1.pdf](https://www.addictology.cz/wp-content/uploads/2018/10/Pages-from-Adiktologie_I_24-48-58-1.pdf)
- Sadková, T. (2019). *Sexuální výchova na 1. stupni základních škol v České republice*. [Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. Informační systém Univerzity Palackého. <https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html>
- Safezóna. (n.d.). Safezóna. Získáno z: <https://www.safezona.cz/>
- S barvou ven. (n.d.). *O nás*. <https://www.sbarvouven.cz/>
- Selvamuthu, D., & Das, D. (2024). *Descriptive Statistics* (pp. 201–240). https://doi.org/10.1007/978-981-99-9363-5_7
- Sexting.cz. (n.d.). *Sexting – rizikové sdílení intimních materiálů*. <https://www.sexting.cz/>
- Shah, R. M. A. I., & Pokhrel, A. P. (2023). Promoting Healthy Sexual Behaviours through Comprehensive Sexuality Education. *Journal of Nepal Medical Association*, 61(260), 397–399. <https://doi.org/10.31729/jnma.8068>
- Šmahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids Online. <https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj01ofo>
- Smetáčková, I., Simons, J. D., & Pavlík, P. (2023). Czech Teachers' Attitudes Towards LGBT+ Students. *Pedagogika*, 72(4). <https://doi.org/10.14712/23362189.2023.2841>
- Socionaut, z. s. (2024). *Analýza dopadů workshopů sexuální a vztahové výchovy*. Ministerstvo financí ČR – EHP a Norské fondy. Získáno z: <https://www.eeagrants.cz/cs/programy/lidska-prava/aktuality/2024/kdyz-to-nechce-tak-to-nechce-workshopy-4383>
- Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu. (n.d.). *O nás*. <https://www.planovanirodiny.cz/o-nas>

- Suwarni, S., Karimullah, S. S., Kaniah, K., Amanat, T., Safar, Muh., & Tjahyadi, I. (2024). Inclusive sexual education: Integrating gender approaches in learning. *Al-Ishlah*, 16(1), 416–427. <https://doi.org/10.35445/alishlah.v16i1.4690>
- Ševčíková, A. (2014). *Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu* (Vyd. 1). Grada.
- Ševčíková, A., Šerek, J., Macháčková, H., & Šmahel, D. (2013). Extent matters: Exposure to sexual material among Czech adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 33(8), 1048–1071. <https://doi.org/10.1177/0272431613483004>
- Šaradín Lebedíková, M. (2024, 20. června). *Sexting u dospívajících a jeho rizika*. Šance Dětem. <https://sancedetem.cz/sexting-u-dospivajicich-jeho-rizika>
- Täubner, V. (1996). *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství* (1. vyd.). Fortuna.
- Transparent. (n.d.). Jsme Transparent. Získáno z: <https://jsmetransparent.cz/>
- UNESCO. (2009). *International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach for schools, teachers and health educators*. United Nations Population Fund. Získáno z: <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ITGSE.pdf>
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Portál.
- Vágnerová, M., & Lisá, L. (2021). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání* (3. vydání). Karolinum.
- Venegas, M. (2024). Comprehensive Sexuality Education: Approaching Pornography from Equality and Social Justice. *Revista Internacional de Educación Para La Justicia Social*, 13(2), 41–60. <https://doi.org/10.15366/riejs2024.13.2.003>
- Vinopal, J. (2008). *Kognitivní přístupy v metodologii výzkumných šetření: Metoda kognitivního rozhovoru*. Sociologický ústav AV ČR. https://www.soc.cas.cz/images/drupal/publikace/jiri_vinopal-kognitivni-pristupy-v-metodologii-vyzkumnych-setreni.pdf
- Vymětal, Š. (2002). *Pubescence a adolescence – dvě rozdílné fáze dospívání*. Info zpravodaj, 10(1), 17. https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000741587&local_base=ANL
- Weerakoon, P., & Stiernborg, M. (2012). *Sexuality Education for Health Care Professionals: A Critical Review of the Literature*. *Annual Review of Sex Research*, 7(1), 181–217. <https://doi.org/10.1080/10532528.1996.10559913>
- Weiss, P. (2010). *Sexuologie*. Grada.

World Health Organization. (2006). *Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health, 28–31 January 2002, Geneva*. <https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health>

Přílohy

Seznam příloh:

1. Abstrakt práce v českém jazyce
2. Abstract of thesis
3. Oslovovací e-mail
4. Úvodní text k dotazníku na Facebooku
5. Online dotazník vlastní konstrukce

Příloha č. 1: Abstrakt práce v českém jazyce

Název práce: Aktuální podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR

Autor práce: Denisa Bohdálková

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Sitařová

Počet stran a znaků: 80, 127 269

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 79

Abstrakt:

Předmětem bakalářské práce je deskripce aktuální podoby sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR. Důraz je kladen na zmapování pohledu pedagogů, kteří na druhém stupni základních škol v ČR vyučují sexuální výchovu. Zjišťujeme, jaký je jejich přístup k výuce sexuální výchovy, jejich názory a potřeby pro výuku. Výzkumný soubor tvoří 207 respondentů. Jedná se o kvantitativní výzkumný design. Respondenti byli do výzkumu vybráni záměrným výběrem a metodou sněhové koule. Data byla získána pomocí online dotazníku vlastní konstrukce a zpracována deskriptivní statistikou.

Výsledky ukazují, že je výuka sexuální výchovy v ČR pojmána více komplexně, než tomu bylo dříve. Prostor ve výuce dostávají témata ze všech rovin sexuality (tělesná, psychická, sociální, kyberprostor, odborná pomoc). Opomíjena jsou témata jako LGBT+ problematika, pornografie. Nejpoužívanější metody ve výuce jsou přednášky, diskuse nad tématy, skupinové práce. Nejpoužívanější pomůcky ve výuce jsou edukativní filmy a dokumenty, pracovní listy, interaktivní tabule.

Klíčová slova: sexuální výchova, komplexní sexuální výchova, druhý stupeň ZŠ, postoje učitelů, dospívající

Příloha č. 2: Abstract of thesis

Title: The current state of sex education at the second level of primary schools in the Czech Republic

Author: Denisa Bohdálková

Supervisor: Mgr. Pavlína Sitařová

Number of pages and characters: 80, 127 269

Number of appendices: 5

Number of references: 79

Abstract:

The subject of the bachelor's thesis is a description of the current form of sex education at the second level of primary schools in the Czech Republic. The emphasis is placed on mapping the perspective of teachers who teach sex education at the second level of primary schools in the Czech Republic. We find out what is their approach to teaching sex education, their views and needs for teaching. The research sample consists of 207 respondents. This is a quantitative research design. The respondents were selected for the research by purposive sampling and snowball sampling method. The data was collected using an online questionnaire of my own design and processed by descriptive statistics.

The results show that the teaching of sex education in the Czech Republic is more comprehensively conceived than it was previously. Topics from all levels of sexuality (physical, psychological, social, cyberspace, professional help) are given space in teaching. Topics such as LGBT+ issues, pornography are neglected. The most used methods in teaching are lectures, discussion of topics, group work. The most used teaching aids are educational films and documentaries, worksheets, interactive whiteboards.

Key words: sex education, comprehensive sex education, second level of primary school, teachers' attitudes, adolescents

Příloha č. 3: Oslovovací e-mail

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Ráda bych Vás poprosila o vyplnění tohoto online dotazníku na téma **Aktuální podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR**. Sháním pro vyplnění učitele na 2. stupni ZŠ/příslušných ročnících víceletých gymnázií, kteří v rámci svých předmětů (např. přírodopis, výchova ke zdraví, občanská výchova) vyučují na školách sexuální výchovu. Mým cílem je zmapovat pohled učitelů na toto téma, např. jak se jim témata sexuální výchovy učí, jaké metody používají, co by bylo potřeba zlepšit atd. Již zmiňovaný dotazník je součástí mé bakalářské práce a jeho vyplnění Vám zabere přibližně 20 minut. Budu moc ráda za každé Vaše vyplnění. Odkaz na dotazník níže:

[https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSebrTfJDVCptYMjK0n6h1i6DRe_ZZxQ48gcGfbZh_9csqiOJA/viewform?usp=sf_link]

Děkuji moc za Vaši ochotu i čas!

Denisa Bohdálková

Příloha č. 4: Úvodní text k dotazníku na Facebooku

Dobrý den, ahoj:)

Ráda bych Vás poprosila o vyplnění tohoto online dotazníku na téma **Aktuální podoba sexuální výchovy na druhém stupni základních škol v ČR**. Sháním pro vyplnění **učitele na 2. stupni ZŠ/příslušných ročnících víceletých gymnázií**, kteří v rámci svých předmětů (např. přírodopis, výchova ke zdraví, občanská výchova) vyučují na školách sexuální výchovu. Mým cílem je zmapovat pohled učitelů na toto téma, např. jak se jim témata sexuální výchovy učí, jaké metody používají, co by bylo potřeba zlepšit atd. Jsem studentkou psychologie a již zmiňovaný dotazník je součástí mé bakalářské práce. Budu moc ráda za každé Vaše vyplnění. Odkaz na dotazník níže:

[\[https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSebrTfJDVCptYMjK0n6h1i6DRe_ZZxQ48gcGfbZh_9csqiOJA/viewform?usp=sf_link\]](https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSebrTfJDVCptYMjK0n6h1i6DRe_ZZxQ48gcGfbZh_9csqiOJA/viewform?usp=sf_link)

Děkuji moc za Vaši ochotu i čas!

Denisa Bohdálková

Dotazníková studie - Aktuální podoba sexuální výchovy na 2. stupni ZŠ v ČR

Tento dotazník je určen pro všechny učitele na 2. stupni ZŠ a příslušných ročnících víceletých gymnázií, kteří v rámci svých předmětů (např. přírodopis/biologie, výchova ke zdraví, občanská výchova) vyučují na školách sexuální výchovu.

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

jsem studentkou na Katedře psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Tento dotazník slouží pro praktickou výzkumnou část v mé bakalářské práci na téma Aktuální podoba sexuální výchovy na 2. stupni ZŠ a příslušných ročnících víceletých gymnázií v ČR. Cílem mé bakalářské práce je popsat aktuální podobu sexuální výchovy a zmapovat Váš pohled (tedy pohled učitelů) na toto téma.

Ráda bych Vás touto cestou poprosila o spolupráci na vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je **zcela anonymní**, proto prosím odpovídejte podle Vašich osobních zkušeností, s co největší upřímností. Vyplnění dotazníku je **dobrovolné** a zabere Vám **přibližně 20 minut**. Získaná data poslouží jako hodnotné a důležité údaje o aktuálním stavu sexuální výchovy na 2. stupni ZŠ/příslušných ročnících víceletých gymnázií. **Vyplněním dotazníku souhlasíte se zpracováním Vašich odpovědí pro účel výzkumu.**

Moc Vám tímto děkuji za Vaši ochotu i čas strávený nad dotazníkem.

Jméno vedoucí práce: Mgr. Pavlína Sitařová

Autorka: Denisa Bohdálková

E-mail: denisa.bohdalkova01@upol.cz

V případě jakýchkoliv dotazů mě neváhejte kontaktovat na uvedené e-mailové adrese.

NEJPRVE PROSÍM VYPLŇTE ZÁKLADNÍ (DEMOGRAFICKÉ) ÚDAJE

1. Můj věk: *

(napíšte celé číslo)

Vaše odpověď _____

2. Jsem: *

(označte jednu z uvedených možností)

☐ Žena

☐ Muž

3. Škola/y, kde vyučuji, se nachází v tomto kraji/těchto krajích:

(označte všechny odpovídající možnosti)

☐ Hlavní město Praha

☐ Středočeský kraj

☐ Jihočeský kraj

☐ Plzeňský kraj

☐ Karlovarský kraj

☐ Ústecký kraj

☐ Liberecký kraj

☐ Královéhradecký kraj

☐ Pardubický kraj

☐ Kraj Vysočina

- ☐ Jihomoravský kraj
- ☐ Zlínský kraj
- ☐ Olomoucký kraj
- ☐ Moravskoslezský kraj

*

4. Vyučuji na škole:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ veřejné
- ☐ soukromé
- ☐ církevní
- ☐ Jiná...

*

5. Vyučuji na škole:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ klasické
- ☐ speciální
- ☐ alternativní
- ☐ školy s malotřídkami
- ☐ Jiná...

6. Na školu, kde primárně vyučuji chodí přibližně _____ žáků. *

(označte jednu z uvedených možností)

- ☐ do 100
- ☐ 101-300
- ☐ 301-500
- ☐ 501-700
- ☐ 701-900
- ☐ 901 a více

7. Jsem učitelkou/učitelem na 2. stupni ZŠ/příslušných ročnících víceletých gymnázií již _____ let. *

(napište celé číslo)

Text stručné odpovědi

8. Aktuálně vyučuji v: *

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ 6. třídě/primě
- ☐ 7. třídě/sekundě
- ☐ 8. třídě/tercii
- ☐ 9. třídě/kvartě

9. Jsem v pozici metodika prevence: *

- ☐ ano
- ☐ ne

10. Metodikem prevence jsem již _____ let. *

(napište celé číslo)

Text stručné odpovědi

VÝUKA

V této sekci se ptáme na Vámi používané pomůcky, metody, jak se cítíte při výuce sexuálních témat a s čím jste se ve své praxi doposud setkali.

11. Sexuální témata probírám v rámci: *

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ přírodopisu/biologie
- ☐ výchovy ke zdraví
- ☐ občanské výchovy
- ☐ Jiná...

12. Sexuální témata probírám v: *

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ 6. třídě/primě
- ☐ 7. třídě/sekundě
- ☐ 8. třídě/tercii
- ☐ 9. třídě/kvartě

13. Myslím si, že sexuální výchova by se měla vyučovat jako samostatný předmět na 2. stupni ZŠ/příslušných ročnících víceletých gymnázií. *

- ☐ ano
- ☐ ne

Niže prosím o Vaše odůvodnění odpovědi u otázky č. 13. *

Text dlouhé odpovědi

14. K výuce sexuální výchovy využívám tyto metody:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ výklad/přednáška
- ☐ skupinová práce
- ☐ diskuse nad zvoleným tématem
- ☐ video, film
- ☐ nácvik dovedností
- ☐ výtvarné práce
- ☐ Jiná...

15. K výuce sexuální výchovy využívám tyto pomůcky:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ učebnice
- ☐ pracovní listy
- ☐ knížky
- ☐ video (dokumenty, filmy)
- ☐ interaktivní tabule
- ☐ názorné pomůcky (např. 3D modely lidského těla)
- ☐ žádné
- ☐ Jiná...

16. Cítím se být dostatečně kompetentní, zainteresovaný/á ve výuce sexuálních témat? *

(označte jednu z uvedených možností)

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne

17. Co si myslím, že by mi pomohlo, abych se cítil/a jistější ve výuce sexuálních témat? *

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ větší metodická podpora
- ☐ kurzy a další vzdělávání
- ☐ rozšiřující literatura
- ☐ Jiná...

18. Mám pocit, že vím dostatek informací ohledně problematických témat dnešní doby (např. gender, typy partnerských vztahů, dostupná pornografie), která spadají do sexuální výchovy? *

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne

19. Vnímám množství dostupných informací o sexu/sexualitě/pornografii na internetu a soc. sítích pro adolescenty za nebezpečné? *

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne

Z jakých důvodů vnímáte množství dostupných informací o sexu/sexualitě/pornografii na internetu a soc. sítích jako nebezpečné? (např. vnímání určitých projevů žáků, pramenících z tohoto nebezpečí) *

Text dlouhé odpovědi

20. V rámci své dosavadní praxe jsem se setkal/a s těmito situacemi:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ sexuální obtěžování žáka jeho vrstevníky (fyzické/slovní)
- ☐ narážky a posměšky na fyzickou změnu u žáka (v důsledku puberty: ochlupení, mutace hlasu, zvětšení tě...
- ☐ explicitní sexuální projevy (kompulzivní projevy, odhalování pohlavních orgánů)
- ☐ masturbace žáka na veřejnosti
- ☐ šikana
- ☐ coming-out (= veřejné oznámení jiné sexuální orientace) žáka s homosexuální orientací
- ☐ coming-out žáka o změně své identity (pocit příslušnosti k jinému pohlaví/ i fyzická změna v jiné pohlaví)
- ☐ agresivní chování (fyzické, slovní, pasivní agrese)
- ☐ s žádnou z uvedených situací
- ☐ Jiná...

TÉMATA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

V této sekci se ptáme na obsah Vaší výuky sexuální výchovy.

21. Vyučuji sexuální výchovu komplexně? Myšleno tak, že se netýká jen fyzického těla, ale i psychiky, vztahů a internetu (= přístupná pornografie, seznamovací aplikace viz. Tinder, sociální sítě, OnlyFans)

*

- ☐ ano
- ☐ ne

22. Co se týče fyzického těla, probírám v rámci sexuální výchovy tato témata:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ vývoj ženského a mužského těla
- ☐ popis a funkce pohlavních orgánů
- ☐ tělesné změny v období puberty/adolescence
- ☐ intimní hygiena
- ☐ pohlavně přenosné nemoci
- ☐ antikoncepce
- ☐ menstruace
- ☐ reprodukce a těhotenství
- ☐ žádné z vypsanych témat
- ☐ Jiná...

23. Co se týče psychiky – tedy individuálního prožívání sexuality, probírám v rámci sexuální výchovy tato témata:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ nastavení vlastních hranic
- ☐ emoce ve vztahu, vlastní sexualitě
- ☐ akceptace vlastního těla
- ☐ sexuální orientace
- ☐ schopnost kompromisů
- ☐ žádné z vypsanych témat
- ☐ Jiná...

24. Co se týče vztahů, probírám v rámci sexuální výchovy tato témata:

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ rozdíly mezi různými vztahy (přátelství, láska atp.)
- ☐ navazování vztahů
- ☐ rozdíl mezi zamilovaností a láskou
- ☐ empatie ve vztahu
- ☐ komunikace ve vztahu
- ☐ rodičovství
- ☐ žádné z vypsanych témat
- ☐ Jiná...

25. Co se týče propojení sexuality a internetu, probírám v rámci sexuální výchovy tato témata: *

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ sexuální zneužívání na internetu
- ☐ nereálnost pornografie na internetu
- ☐ sexuální násilí a agrese na internetu
- ☐ zodpovědnost za chování na internetu
- ☐ sexting (= posílání textového, fotografického, audio, video sexuálního obsahu prostřednictvím internetu)
- ☐ fake news (= falešné zprávy, dezinformace na internetu) a jak je rozpoznat
- ☐ žádné z vypsanych témat
- ☐ Jiná...

ODBORNÁ POMOC

V této sekci se Vás ptáme na konkrétní druhy odborné pomoci.

26. Předávám svým žákům informace o tomto druhu/ těchto druzích odborné pomoci: *

(označte všechny odpovídající možnosti)

- ☐ školní psycholog
- ☐ psycholog mimo školu
- ☐ psychiatr
- ☐ linka bezpečí
- ☐ linka krizové intervence
- ☐ žádné
- ☐ Jiná...

27. Pokud svým žákům předáváte informace o odborné pomoci, vypíšte prosím níže konkrétní názvy organizací.

Text dlouhé odpovědi

TVRZENÍ

V této sekci Vás prosíme o souhlas/nesouhlas s danými tvrzeními.

...

28. Na školách by se v rámci výuky mělo mluvit o sexuálních tématech již od 1. třídy ZŠ. *

(označte jednu z uvedených možností)

- ☐ rozhodně souhlasím
- ☐ spíše souhlasím
- ☐ spíše nesouhlasím
- ☐ rozhodně nesouhlasím

29. Výuka sexuálních témat podporuje sexuální chování (aktivitu). *

(označte jednu z uvedených možností)

- ☐ rozhodně souhlasím
- ☐ spíše souhlasím
- ☐ spíše nesouhlasím
- ☐ rozhodně nesouhlasím

30. Sexuální a vztahová témata by měla být probírána také v rámci rodiny. *

(označte jednu z uvedených možností)

- ☐ rozhodně souhlasím
- ☐ spíše souhlasím
- ☐ spíše nesouhlasím
- ☐ rozhodně nesouhlasím

31. V rámci sexuální výchovy se dostatečně mluví o všech dostupných variantách antikoncepce. *

(označte jednu z uvedených možností)

- ☐ rozhodně souhlasím
- ☐ spíše souhlasím
- ☐ spíše nesouhlasím
- ☐ rozhodně nesouhlasím

Moc Vám děkuji za vyplnění dotazníku. Níže je prostor pro jakékoliv Vaše komentáře, poznámky a postřehy, které byste k tématu chtěli dodat:)

Text dlouhé odpovědi